

JAVISKO

časopis pre amatérské divadlo a umelecký prednes | www.nocka.sk

CHCEŠ NAPÍSAŤ HRU?

Nechaj si poradiť
od dramatičky

ROK DIVADLA

Veľký prehľad toho,
čo sa podarilo

VLADIMÍR ŠTEFKO

Šéfoval Javisku
za normalizácie

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

449 | december 2020 • 2,50 €

**Ochotníci
v čase
korony**

Toto sú vaše príbehy

**KEĎ
NEHRÁME,
ASPOŇ SA
HRÁME**

Vedomostné divadelné pexeso

Divadlo väčších možností

výstava

16. 12. 2020 — 30. 4. 2021
Národné osvetové centrum

Hľadáme nové a skúšajme nepoznané

V meste Florencia a v jeho okolí prepukla neznáma choroba. Na chorobu nezaberali žiadne lieky. Vtedy sa desať mladých ľudí rozhodlo odísť na vidiek, kde plánovali zostať dobrovoľne bez kontaktu so svojím okolím. V karanténe si vzájomne každý deň rozprávali príbehy, aby sa pobavili a rozptýlili. Takto si za desať dní povedali dohromady presne sto príbehov.

Už v polovici 14. storočia nám renesančný Boccaccio dal návod, ako so zdravým rozumom prežiť karanténu, lockdown, blackout, či dokonca neúprosň home office. Jeho jednoduchou odpoveďou na „social distancing“ bolo: Zostaňte v rámci možností aktívni a venujte sa umeniu.

V tomto mimoriadnom čísle Javiska nájdete výber inšpiratívnych príbehov ochotníkov, učiteľov a metodikov, ktorí nerezignovali, ale hľadali spôsoby, ako realizovať svoje aktivity napriek zavretým školám a zakázaným podujatiam. Dočítate sa aj o prehliadkach, divadelných a Divadelných udalostiach, ktoré sa napriek nepriazni vírusu podarilo v Roku divadla predsa len pripraviť.

Chceli sme sa pozrieť aj na to, čo nás v najbližších mesiacoch čaká. Blíži sa koniec tohto zakliateho roka a my stále nevieme, či rok 2021 bude aspoň v niečom lepší. Podarí sa zorganizovať divadelné a recitačné súťaže? Prebehne Scénická žatva? Podarí sa vystrašených ľudí dostať do hľadísk divadiel? V tomto kontexte znejú aj opatrné slová nového riaditeľa NOC Erika Kriššáka povzbudivo: „Urobíme všetko pre to, aby sa postupové prehliadky, súťaže a festivaly diali.“

V boccacciovskej tradícii aktívneho trávenia voľného času sme tentoraz do Javiska vložili aj metodickú príručku Kataríny Hitzingerovej k písaniu dramatických textov. Viac vás baví divadlo robiť, ale nemôžete sa s nikým stretávať? Na konci tohto čísla nájdete skvelú monodrámu Šumienky od Vlada Moresa.

Osobne naozaj verím, že prekážky nám môžu pomôcť. Je hlavne na nás, ako sa k nim postavíme. Môžeme buď zostať sedieť so založenými rukami a nadávať na autority, ktoré boli neschopné situácii zabrániť. Alebo môžeme hľadať nové riešenia a vyskúšať si nepoznané cesty. Ak by Boccacciovi hrdinovia zostali sedieť doma a nepokúsili sa hľadať východisko, Boccaccio by v predzoomovej dobe nemal o čom písať a jeho hrdinovia by prišli o predtým nepoznané zážitky. Vďaka korone sa toho už teraz ľudstvo veľa naučilo. Prišli sme na to, že je fajn si umývať ruky, že existuje očkovanie proti chrípke, že väčšina nekonečných porád sa dá jednoducho vybaviť mailom. A napríklad na Scénickej žatve si vďaka korone budete môcť pozrieť vynikajúce inscenácie z histórie festivalu...

Teraz čítajte. A keď budeme všetci korunou dosť poučení, poďte do divadla. •

Matej Moško

Dočasný šéfredaktor
časopisu Javisko
Programový riaditeľ
festivalu Scénická žatva

FOTO | Jakub Jančo

Obsah

-
04 **ORAL HISTORY**
Vladimír Štefko
-
08 **DIVADLO V PANDÉMII**
Ochotníci v čase korony
- 14** **České amatérské divadlo**
a súčasť pandemická krize
- 20** **Svetoví ochotníci v čase korony**
-
22 **FESTIVALY**
Ešteže pred korunou bola aspoň
Malá krajská scénická žatva
- 23** **Na scénu napriek pandémie**
- 24** **Hviezdoslavov Kubín utrpel,**
prežíva online
- 28** **FAD 2020 trochu inak a v inom čase**
ako tradične
- 30** **28. Gorazdov Močenok**
v znamení pandémie
-
35 **ROZHOVORY**
Erik Kriššák
- 25** **Matej Struhár**
- 51** **Jozef Krasula**
-
38 **ROK DIVADLA**
Aký bol Rok slovenského divadla?
- 46** **Divadlo po 190 rokoch**
- 50** **Divadelná udalosť očami diváka**
-
42 **HISTÓRIA**
Kronikár mesta Kocúrkovo
- 54** **Ochotnícke divadlo na Slovensku**
- 58** **Eva Anderlová**
-
60 **METODICKÁ PRÍRUČKA**
Píš, ako počuješ (srdcom)...
-
68 **DIVADELNÁ HRA**
Šumienky
-
72 **DIVADLO POD LUPOU**
Od Zuzanky Hraškovie
k Zuzane alebo od sociálneho
k umeleckému

JAVISKO 1-2/2020 | Ročník LII. | Periodicita: 1 × ročne | Vyšlo: december 2020 | Cena: 2,50 €

Vydavateľ: Národné osvetové centrum | Námestie SNP 12 | 812 34 Bratislava | IČO: 164 615 | press@nocka.sk

Vedúca vydania: Alexandra Žilavá | Šéfredaktor: Matej Moško | Na čísle spolupracovali: Ján Bábik, Silvia Bartáková, Jaroslava Čajková, Matej Feldbauer, Roman Gombárček, Eva Fačková, Katarína Hitzingerová, Jozef Krasula, Lucia Lasičková, Mária Lásková, Lenka Lážňovská, Martina Mašlárová, Ján Mikuš, Vladimír Mores, Matej Moško, Matej Struhár, Matej Vanoch, Peter Weinciller

Fotografie: Ctibor Bachratý, František Balog, Ľuba Bašová, Dominika Benčíková, Collavino, Elena Gerthoferová, Zuzana Herbrýchová, Elena Gerthoferová, Jakub Jančo, Juraj Hamar, Filip Lašut, Michal Lašut, Alžbeta Mikleová, Michal Oras, Pavol Sališ, Milan Strotzer, Michal Šulek | Jazyková úprava: Nadežda Sekelová | Grafická úprava: Radoslava Lončíková

Tlač: M KREO studio, s. r. o., Murgašova 1298/16 | 010 01 Žilina | www.fabrikanaografiku.sk

Registrácia: ISSN 0323 – 2883, EV 3055/ 09 | Fotografia na obálke: ISIFA/ SHUTTERSTOCK

Vladimír Štefko má o divadle stále čo povedať. Foto z natáčania projektu Oral history.

V Javisku sme presadzovali progresívne divadelné zjavy

Rozhovor s Vladimírom Štefkom

JAROSLAVA ČAJKOVÁ, úryvky vybral a zostavil MATEJ MOŠKO • FOTO | Archív NOC

Vladimír Štefko absolvoval štúdium žurnalistiky kritickou monografiou slovenských divadelných časopisov. Bol redaktorom a neskôr vedúcim kultúrnej rubriky v denníku Smena. Zo Smeny odišiel v roku 1969 do redakcie publicistiky v Slovenskej televízii. V rokoch 1973 až 1990 pôsobil ako vedúci redaktor časopisu Javisko, redaktor týždenníka Nové slovo a šéfredaktor dvojtyždenníka Dialóg. Po Nežnej revolúcii sa stal generálnym riaditeľom Slovenského rozhlasu a neskôr hovorcom prezidenta Michala Kováča. Väčšinu svojho profesionálneho života venoval profesionálnemu a amatérskemu divadlu.

Ako začal ešte ako študent žurnalistiky spolupracovať s Osvetovým ústavom

Keď som začínal písať o divadle, pôsobil som v prostredí profesionálneho divadla. Mimoriadne ma však zaujímali malé javiskové formy, teda regenerácia kabaretu, ktorá sa udiala v Prahe a vo viacerých českých mestách. Prepadol som nadšeniu pre tento typ divadelnej práce. Nielenže som o tom písal, ale čoskoro ma začali volať do porôt, a dokonca aj na celoštátne prehliadky. S Braňom Hlubockým sme

.....”
V lete 1973 sa našli dvaja statoční riaditelia v Osvetovom ústave a vo vydavateľstve Obzor, ktorí povedali, že ma prijímú a dajú na mňa pozor.

Počas kolokvia k 50. výročiu časopisu Javisko. Vladimír Štefko bol jeho šéfredaktorom v 70. a 80. rokoch.

plánovali založiť takéto kabaretné divadlo. Braňo Hlubocký, bohužiaľ, zahynul pri autonehode v Juhoslávii v lete 1968 a sem prišli tanky.

Aj k spolupráci s Osvetovým ústavom som sa dostal ako expert na malé javiskové formy. V šesťdesiatom druhom roku bolo celoslovenské kolo súťaže tvorivosti a mládeže v Bratislave, kde sa prezentovali hudobníci, recitátori a rôzne divadielka... Jednoducho množstvo neprofesionálnych činností. A mne, vtedy ešte v Smene, povedali: „Chod' a každý deň o tom urobíš referát.“ Starým kozákom sa nechcelo od rána od siedmej do polnoci sedieť na programoch, tak to dali robiť bažantovi.

Na základe toho, ako som písal a ako som sa spolu s Jánom Kamenistým zúčastňoval na diskusiách, ma potom oslovil na spoluprácu s Osvetovým ústavom Ivan Verner. Najprv to mala byť spolupráca najmä pre oblasť malých javiskových foriem, ktoré sa vtedy rozvíjali kvantitatívne aj kvalitatívne. Malé javiskové formy boli napríklad aj na Divadelnej Spišskej Novej Vsi, ktorá bola vtedy vrcholnou prehliadkou amatérskych divadla. Stali sa takou štukou v rybníku. A preto ma do poroty angažovala aj Oľga Lichardová. To je meno, ktoré treba zdôrazniť, pretože táto rozhľadená, inteligentná divadelníčka sa tuším na jeseň v roku 1961 stala šéfkou divadelného oddelenia a začala pomaly obmieňať škálu spolupracovníkov. Ona, takpovediac, otvorila dvere pre nás mladých. V tom čase som bol ešte poslucháčom vysokej školy.

O tom, ako pristupoval k hodnoteniu ochotníckych inscenácií v porotách

Zrazu ma začali volať do porôt aj na amatérske prehliadky: „Veď píšeš o Národnom divadle, tak prečo by si nemohol hodnotiť aj Hornú Dolnú.“ Nech mi odpustia starší kolegovia z tých čias, ale keď začali dominovať malé formy, oni tomu nevelmi rozumeli a neboli ochotní sa s tým stotožniť. Cez našu generáciu, ktorá s kabaretierskym hnutím našla súzvuk, sme sa tak dostávali aj do porôt vážnych festivalov.

V amatérskom divadle som pochopil, že práca v porote aj články o amatérskom divadle musia byť trošičku iné, ako je diskutovanie či písanie o profesionáloch. Vyplýva to aj z východiskovej sociografickej situácie. Bolo mi jasné, že moje porotcovanie v amatérskom divadle nemôže pôsobiť ako predvádzanie sa. Že sa nemôžem nad ľuďmi, ktorí vo svojom voľnom čase na úkor rodiny pripravujú inscenáciu, nejako vyvyšovať a demonštrovať im svoje vzdelanie. Ale že treba skôr hľadať porozumenie a skúmať, čo oni dokázali zo svojho civilného života do tých postáv dostať. Vždy som si uvedomoval, že sa na amatérské divadlo musím pripravovať a nemôžem hoci aj amatérsku inscenáciu odkomentovať z voleja ako nedeľný futbal. V druhej polovici 60. rokov sa navyše tvorcovia snažili vysloviť k súčasnej problematike u nás a dokonca aj k širšie koncipovanej situácii civilizácie.

V amatérskom divadle som stretol kopu nadšených ľudí a videl som veľa nemu aj veľa inscenácií, ktoré mali skutočnú umeleckú hodnotu a ktoré sa uplatnili aj ďaleko za našimi hranicami. Mám na mysli napríklad púchovský súbor alebo Zeleneč s Jožkom Bednárikom, ktoré sa stali svetoznámymi, pretože ich priamo volali na mnohé medzinárodné divadelné festivaly.

O tom, ako nútene odišiel z redakcie publicistiky v Slovenskej televízii a stal sa vedúcim redaktorom časopisu Javisko

Situácia v televízii sa vyhrotila tak, že mi povedali: „Buď dáš výpoveď, alebo ti výpoveď dáme my a ty dostaneš krutý posudok.“ Tak som na tú prvú verziu pristúpil. A zhodou okolností to bolo v tom istom čase, keď šéfredaktora časopisu Javisko Martina Jančuška poslali do dôchodku. Ten dôvod bol tiež zvláštny. Uverejnil fotografiu, kde si profesora Mrliana pomýlil s poverenikom Brenčičom. Z Brenčiča sa stala persona non grata, lebo ako jediný zo štátnych úradníkov hneď prvý deň protestoval proti okupácii Československa. Martinovi Jančuškovi jeho omyl prišiel za golier a z Javiska musel odísť.

Ale zrazu bolo treba časopis urobiť. V lete 1973 sa našli dvaja statoční riaditelia v Osvetovom ústave a vo vydavateľstve Obzor, ktorí povedali, že ma prijímú a dajú na mňa pozor. Tak som sa stal dočasne povereným vedúcim redaktorom časopisu Javisko.

Na môj generačný vkus bol ten časopis vtedy trochu konzervatívny. Martin Jančuška bol bývalý učiteľ, ktorý sa venoval najmä bábkovému divadlu a umeleckému prednesu. Divadlo a kabaret mu boli dosť vzdialené, čo sa odzrkadľilo aj na proporciách časopisu. Keď som prišiel, náklad Javiska bol, ak ma pamäť neklame, tisícdeväťsto exemplárov.

Ja som prišiel s tým, že chcem časopis viac orientovať na divadlo, otvoriť novým veciam a spolupracovať nielen s učiteľkami a učiteľmi, ale aj s divadelníkmi. Väčšina divadelníkov, ktorí vtedy písali, boli mojimi kamarátmi, takže získať renomovaných autorov pre Javisko nebol taký problém. Summa summarum, keď som v roku 1983 z Javiska odchádzal, jeho náklad bol štyritisícosemsto exemplárov.

Nemožno obísť to, že išlo o obdobie po vydaní Poučenia o krízovom vývinu v strane a spoločnosti, teda o obdobie normalizácie. Ja som mal vtedy navyše poveseť človeka 60. rokov. Nejaké veľké hogo-fogo sa z politického hľadiska ani nedalo robiť. Keď som si tie čísla nedávno listoval, musím priznať, že sme naozaj dávali cisárovi, čo je cisárovo. Vtedy však naozaj nebola iná cesta. Nielenže by som rýchlo skončil v tej redakcii, ale možno by skončil aj celý časopis. Prípadne by ho zverili niekomu úplne inému a...

Nie som na to, samozrejme, hrdý, ale vždy sme mali politický úvodník. Ten, samozrejme, aj tak nikto nečítal. Používali sme aj také grify, ako keď bolo výročie októbrovej revolúcie a patrilo sa mať o tom článok. Tak som vtedy objednal od profesora Martinka z Prahy seriál o ruskej avantgarde – o tej avantgarde, ktorú súdruh Stalin v polovici 30. rokov doslovne zlikvidoval.

Usilovali sme sa aj v Javisku presadzovať progresívne divadelné zjavy. Rozširovali sme žánrovú rôznorodosť, aby sme tam nemali iba rozhovory a recenzie, ale publikovali sme napríklad aj eseje. Pochopiteľne sme sa snažili písať nielen o činohre, ale venovali sme sa trochu aj pantomíme, pohybovému divadlu či umeleckému prednesu, ktorý mal v tom čase neobyčajne vysokú úroveň.

Ako historikovi mi dosť záležalo na tom, aby sme zaznamenávali aj udalosti nevelkého významu. Ako napríklad to, že aj v Hornej Súči bola premiéra a páčila sa. Podobné drobné informácie dotvárajú celkový obraz o ochotníckom divadle. Ochotnícke divadlo, to nie je len desať či dvadsať špičkových súborov, ale to sú aj desiatky či stovky súborov, ktoré nemajú veľké ambície a zahrajú si jednu komédiu na Vianoce.

O tom, ako odišiel z Javiska a založil vlastný kultúrny časopis Dialóg

Moje účinkovanie v Javisku považujem za zmysluplné. Poskytlo mi aj čas na ďalšie štúdium a na napísanie niekoľkých 500–600–stranových kníh, ktoré by som nikdy inokedy nenapísal. Po pár rokoch sa mi to už však zdalo akési úzke. Písal som aj o profesionálnom divadle a väčšia časť kultúrnej verejnosti ma takto vnímala. Ale zdalo sa mi, že v Javisku som tak trochu akoby zasunutý v kartotéke. Jednoducho som chcel mať realizačný priestor trochu väčší.

”

Keď som prišiel, náklad Javiska bol, ak ma pamäť neklame, tisícdvesto exemplárov.

V Novom slove sa našiel odvážny šéfredaktor Poldo Podstupka, ktorý ma angažoval. V tomto týždenníku sa nám podarilo vybojovať dosť veľký priestor na písanie o divadle. A to nielen na recenzie, ale aj na úvahy o sezóne, profily divadiel, celostranové rozhovory s divadelníkmi a tak ďalej. V tomto období som si doplnil diapazón periodík, do ktorých som písal. Samozrejme, že som písal do viacerých periodík aj v čase, keď jedno z nich bolo to hlavné.

Odtiaľ už viedla cesta k Dialógu. Lákalo ma byť opäť šéfom v dobrom časopise a zároveň ma lákalo to, že strana a vláda nerady videli divadelné časopisy. Dokonca aj zväz divadelných umelcov vznikol omnoho neskôr ako napríklad zväz hudobníkov, zväz skladateľov či spisovateľov. Pochopili, že divadlo dokáže porozprávať veci, ktoré ony neradi počujú. Viete, knižka raz prejde cenzúrou a taká zostane vytlačená naveky na papieri. Ale v divadle herec zmení intonáciu a z nevinnnej vety sa stane satirická hláška. Preto strana nerada videla takéto časopisy. Mne sa však zdalo, že tu chýba časopis, ktorý by bol relatívne pružný a odborný a ktorý by mal širší dosah. Začal som pracovať na založení dvojtyždenníka, ktorý som nazval Dialóg. Pre ten názov ma vtedy dosť molestovali. Strane a vláde sa zdalo podozrivé, že prečo dialóg, keď správny je iba jeden hlas.

Podporu som získal najmä vo vtedajšom zväze dramatických umelcov a u jeho predsedu Osvalda Záhradníka. A tak sa nám po niekoľkých mesiacoch časopis podarilo založiť. Pôvodnú redakciu som chcel zostaviť z ľudí, ktorí boli dovtedy zakázaní, ako Stanislav Vrbka, Milan Polák a Števo Šugar. Bol však rok 1987, takže to neprešlo. Potom som teda angažoval mladých kolegov, z ktorých sme vytvorili celkom kompaktnú redakciu a časopis sa rýchlo ujal. Nebudete veriť, ale tento časopis, ktorý sa venoval divadlu, rozhlasovej, televíznej a filmovej tvorbe, sa predával v náklade 8–9 tisíc exemplárov. Dnes je také niečo už len absolútny sen. Pamätám si, že z jedného čísla sme predali iba 7 500 kusov a boli sme nešťastní.

Aj čitateľské zázemie bolo úplne iné. Dialóg čítali profesori, amatéri, osvetoví pracovníci, študenti, ale aj mnohí gymnazisti, učitelia a profesori. Keď vypukla Nežná revolúcia, prišla za mnou delegácia VPN zo Slovenského rozhlasu, vtedy ešte Československého rozhlasu na Slovensku. Vymysleli si, že by som tam mal byť novým riaditeľom. Takúto ambíciu som ani vo sne nemal. Aj keď som tejto ponuke dosť odolával, 12. januára 1990 som nastúpil do rozhlasu ako generálny riaditeľ Slovenského rozhlasu. •

Čítali ste úryvok z hĺbkového rozhovoru s Vladimírom Štefkom, ktorý vznikol v rámci projektu Oral history. Celý rozhovor si už čoskoro budete môcť vypočuť na www.nocka.sk

Ochotníci v čase korony

Postupové súťaže amatérského divadla boli nakoniec v slávnostnom Roku divadla zrušené.

Aj alternatívny plán s jesennými súťažami potopila druhá vlna. Zasiahlo to všetkých od divadelníkov cez osvetové strediská až po Národné osvetové centrum.

Vyzvali sme preto divadelníkov a osvetárov, aby nám poslali svoje koronové príbehy a fotografie. Poslali ste nám neuveriteľných 91 príbehov a 321 fotiek, z ktorých sme niektoré vybrali.

LUCIA LASIČKOVÁ a MATEJ MOŠKO, príbehy vybral a zostavil MATEJ MOŠKO • FOTO | Ochotnícke súbory

Ochotnícke príbehy

Jar – všetko vypnuté. My ZUŠ-kárski učiteľia nemôžeme pracovať, lebo nám v tom zabraňuje „prekážka v práci“. Mesto nám zaplatí 80 % mzdy, rodičom odpustí škólné a my vzdelávame „offline“. Ale iba ako súkromné osoby. Dobrovoľne. Vonku je pekne a deti nás sem-tam obšťastnia svojou odpoveďou na naše offline zadania. Skepsa až do júna. Potom mestské zastupiteľstvo odhlasuje zvýšenie škólného pre ZUŠ-ky v meste Poprad o 50 až 100 %.

Jeseň – nová energia. Väčšina detí napriek najvyššiemu škólnému na Slovensku zostáva v našej ZUŠ-ke. Asi nás majú rady. So stredoškólakmi skúsime dvakrát do týždňa novú inscenáciu. Azda nás do premiéry v októbri nestopnú. Stopli. Učíme online. Usmievame sa na seba cez monitory. Potom sa už aj hádame. Ale len divadelne, rolovo. **Alena Váradyová, ZUŠ pri Spojenej škole Letná, DS Trma-vrma**

Náš súbor funguje online. Zistili sme, že cez Zoom môžeme tiež hrať, je to síce náročnejšie, keďže každý herec je súčasne aj kameramanom, ale napríklad sme začali pracovať s filtrami. Stačí kúsok farebného priesvitného plastu cez kamerku a okamžite zmeníte atmosféru. Uvidíme, ako sa nám bude ďalej dariť.

Peťo Kali, Sociálne divadlo Hopi hope

Stereotyp. Toto slovo ma sprevádzalo po celý čas karantény. Kreatívni ľudia však potrebujú neustále niečo tvoriť, premýšľať či hľadať nové možnosti. To nám bolo odobraté. Myslela som si, niekoľko týždňov karantény... Trápenie, neustála kopa práce. V jednom okamihu sa všetko zmenilo. Zadala som svojim žiakom podobnú úlohu ako teraz vy. Moja otázka znela: Ako karanténa ovplyvnila teba? Písali o nemožnosti chodiť von, stretávať kamarátov. To všetko je a bola pravda. Ale ako to zmenilo mňa ako človeka? „Moje vlastnosti? Názory? Nijako,“ písali žiaci. A vtedy som si uvedomila, že to nemôže byť pravda. To všetko nás musí „nakopnúť“ byť ešte viac tvorivejší. Hľadať nové možnosti, mať otvorenú myseľ. Veď čo je kreativita?

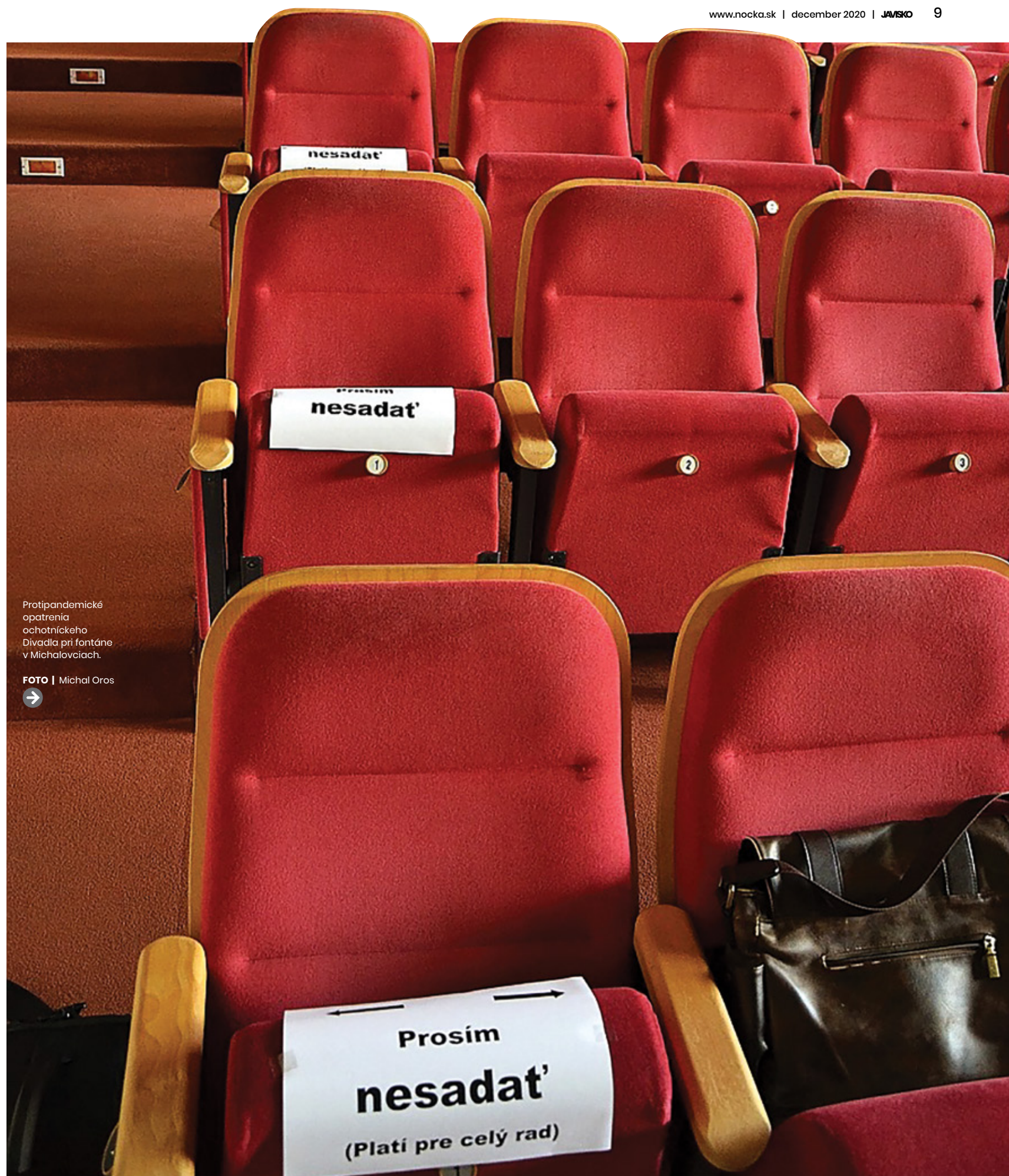
Slovník píše: „Produktívny štýl myslenia odrážajúci sa v činnosti človeka.“ Túto definíciu je možné uplatniť všade – v každej situácii –, to z nás robí kreatívnych ľudí.

Sidónia Ilečko, Súkromná základná škola, Slobody 1, Košice – DDS Frídomka

Rúška sú všade!!! Ani by som neverila, ako veľmi môžu ovplyvniť môj recitačný výkon. Na okresnej súťaži HK sme rúška nemali. Ani recitátori, ani diváci. Na krajskej, keďže druhá vlna začala robiť nepolechu, boli povinné. Samozrejme, recitátor si ho mohol dať dole, ale iba vtedy, keď recitoval. Všetci ostatní v miestnosti ich mali.

Protipandemické opatrenia ochotníckeho Divadla pri fontáne v Michalovciach.

FOTO | Michal Oros

Veľmi mi chýbalo vidieť reakcie ľudí na ich tvárach. Jediné, čo som mohla vidieť, boli ich oči. Úsmev bol skrytý pod rúskom.

**Elly Jurčíková,
Biele divadlo**

Prechod na dištančné vzdelávanie bol na ZUŠ náročný. Nikto sa s ním doteraz nestretol v takejto miere. Všetky plány sa nám rozpadli na márne kúsky a bolo potrebné vymyslieť, ako pracovať so žiakmi bez osobného kontaktu. Veľmi sme sa báli úbytku žiakov. Našťastie sme úspešne ukončili predchádzajúci školský rok v plnom počte. V tomto školskom roku sme si už od začiatku plánovali scenár, ktorým sa budeme riadiť, keď opätovne prejdeme na online vyučovanie. Na spoločných hodinách čítame divadelné hry, analyzujeme dramatické texty, pozeráme online predstavenia a najmä – veľa sa rozprávame a diskutujeme. Len ma mrzí ten osobný kontakt, ktorý je pri skupinovom vyučovaní herectva tak veľmi dôležitý. Azda sa čoskoro znova stretneme, nech môžeme tvoriť naplno.

**František Kňazovič,
SZUŠ Xoana, Prievídza/Divadlo „A“
a Divadlo Shanti, Prievídza/Divadelná
spoločnosť, Prievídza**

V decembri 2019 sme ako stálu scénu pre Ružomerské divadlo RosaThea otvorili v centre Ružomberka Divadelné štúdio RosArt, kde sme ešte v tom istom mesiaci uviedli premiéru hry Gianiny Čärbunariu SOLITARITA. Napriek tomu, že sme pre pandémiu museli zrušiť vlastné aj hosťujúce predstavenia, využili sme získaný čas a začali s rekonštrukciou priestorov, ktoré predtým slúžili ako tanečná škola. Keďže chceme z Divadelného štúdia RosArt vytvoriť miestnu umeleckú platformu pre domáce aj dovozové súčasné umenie, je našou snahou upraviť priestor pre čo najširšie umelecké využitie a zabezpečenie pohodlia divákov. Teraz už len dúfame, že situácia nám čo najskôr dovolí uviesť premiéru našej najnovšej inscenácie O.Y.E.P. a štúdio začne naplno žiť.

**Marianna Stančoková,
Divadelné štúdio RosArt a Ružomerské
divadlo RosaThea**

Tesne pred vyhlásením pandémie, povedzme v decembri 2019, sme začali pracovať s myšlienkou robiť teoretické hodiny online pomocou dostupných vizuálnych knižníc. V pandémii sa to stalo reálnym, zjavne to už tak zostane. Pandémia výrazne oklieštila počet žiakov (niektorí to využili ako výhovorku, iní zo strachu opustili našu ZUŠ, možno aj pre finančné ťažkosti). Či je dobré, že sa súbor zmenšil? Azda zostali talenty? Nevieme. Mesto nám šliape na krk. Vraj ak neuvidí výsledky online, siahne aj na platy a výrazne okliešti rad zamestnancov v umeleckých povolaniach.

Musíme vystupovať online – rodičia chcú chrániť bezpečnosť svojich detí a nechcú, aby ich výstupy boli publikované online. Zrazu. Dovtedy im to nevadilo.

Neexistuje metodika, ako vyučovať na diaľku. Pochopiteľne, nemáme na mysli výučbové videá o hlase a prednese s cvičeniami, ktoré online predvádzame už dlhšie, ako s tým prichádzajú aktéri teraz. Pandémia je pre ZUŠ čisté tápanie. Ukážte nám, ako zvládnuť vizuálne dielo hodné online súťaže (tým nemáme na mysli čítacie skúšky na Zoome či predhadzovanie a omieľanie dialógov, to robíme od začiatku), ako motivovať žiakov, aby vydržali a kreatívne pracovali? Snažíme sa využívať všetky dostupné nástroje: online videá, krátke animované filmy, trailery k predstaveniam, výstrižky z nevhodne točených divadelných záznamov a pod. Nemáme motiváciu tlačiť sa do online priestoru. Vrcholová súťaž HK nemá svoje pravidelné vysielanie vo verejnoprávnej televízii. To celé online nemá zmysel, ak sa to neskooperuje „zhora“, čo je veľmi nepresný termín. To, že nebudeme môcť hrať, je len posledná kvapka v mori budúcich problémov. Už nikdy nebudeme môcť naštartovať inscenácie s tým zápalom, aký sme do nich vložili. Znova musíme začínať odznova. Ak je toto talent, tak to naozaj preverí talenty našich zverencov. A to je problém pandémie. Ďakujeme, že na nás myslíte.

Autor neznámy

Som učiteľkou na 1. stupni ZŠ a každé 4 roky mám novú triedu prvákov – nových členov triedneho súboru Trnky brnky. V minulom školskom roku moji prváci, ktorí sa ešte nestihli poriadne poobzerať po škole, vhupli do dištančného vzdelávania, a tak, aby som mala s nimi aký-taký kontakt a aby na mňa nezabudli, načítavala som im rôzne rozprávky, ktoré im mohli rodičia pustiť na YouTube. Vypočuli si v mojom predvedení Mikulášove šibalstvá, Kuchyňu pani Čerešničkovej, Strom, ktorý dáva, Pippi, Tuláčika a Kláru, Minpinkov... Zadávala som im z nich malé úlohy, v ktorých mali napríklad vyjadriť krátko svoj názor na postoje postáv, niečo vyhľadať, napísať alebo nakresliť. Zisťovala som, čo ich zaujíma, v akej rozprávke, príbehu by chceli byť, kde by sa chceli hrať, s kým skamarátiť alebo čo by v príbehu zmenili. Posielala som im tiež odkazy na predstavenia z bábkového divadla v Košiciach, na to, ako sa vyrábajú bábk, čo a kto všetko v divadle je, čo má na starosti. Vlastne som ich chcela aspoň takto vtiahnuť do sveta rozprávok a divadla. Chcela som, aby sa začali tešiť na naše vlastné predstavenie, ktoré budeme raz nacvičovať.

**Zita Sedláková,
DDS Trnky Brnky, ZŠ sv. Mikuláša v Prešove**

„Stretávame sa online, pripravujeme novú autorskú hru pracovne nazvanú APKA o šikane medzi tínedžermi.“
Eva Benčíková,
DS Pyrane z Martina.

FOTO | Zuzana Herbrychová
a Dominika Benčíková

Maximálne 100 divákov na Námestí Sv. Trojice počas predstavenia Ako Zajko do Afriky putoval, Divadlo Materinky zo Šale.

FOTO | MsKS Šaľa

Časť predstavenia, ktorá bola interaktívna, sme odohrali v rúškach a štítoch. Myslím, že si toto predstavenie budeme dlho pamätať. DS Ľudkovia zo Žiliny.

FOTO | Michal Šulek

Rozbor inscenácie Dubnického divadla Hotel na (z)bláznenie, Považské osvetové stredisko.

FOTO | Ľuba Bašová

Bolo to trochu na nervy, lebo sme trávili iks hodín denne za počítačom a videli sa len cez obrazovku. Prácu často komplikovalo zlé spojenie, slabý internet či neposední členovia domácnosti. Napriek tomu sme sa snažili novej situácii prispôbiť a vyťažiť z nej maximum. Z technického sveta sme si urobili svojho priateľa, učili sme sa robiť kreatívne videá na rôzne témy. Keď sme sa zoznámili s aplikáciou Stop Motion, zrazu sme boli hercami, režisérmi, scénografmi, zvukármi a strihačmi. Mali sme bezprostrednú spätnú väzbu, lebo sme videli chybičky a nedostatky na kamere na vlastné oči. To nás posúvalo a napokon sme sezónu ukončili nie divadelnou, ale „filmovou“ premiérou.

DS Vaša banda/ZUŠ F. Špániho, Žilina

Príbeh je trochu smutný. Najstarší člen súboru Ján Rampák si dal pauzu pre riziko COVID-19 v novej inscenácii Nový priestor. Je to rarita po desiatkach rokov, čo hrá v DISK-u. Missis Chudá čaká bábätko a ani ona sa nezapojí. Je nás šesť hercov a veríme, že v januári 2021 odpremiérujeme inscenáciu Blaha Uhlára a kolektívu DISK: Nový priestor. Chceme a tešíme sa na to. Máme radi a potrebujeme divadlo.

**Monika Babicová,
DISK Trnava**

Skúšali sme najskôr po domoch a záhradách žiačok, následne nám podalo pomocnú ruku KOS v Nitre, kde sme mohli inscenáciu vo vonkajších priestoroch doskúšať aj odpremiérovať. Ďalšie dva súbory neskúšali, respektíve prestali pracovať na inscenáciách, v oboch prípadoch ich už ani nedokončili. Jeden z dôvodov je, že prestali v tejto situácii navštevovať ZUŠ (lebo vyučovanie online rodičia neakceptovali ako adekvátne vzdelávanie na LDO) a v druhom prípade decká vyrástli z témy, na ktorej pracovali. V súčasnosti síce učíme online, ale naše hodiny sú zatiaľ iba v polohe prác na dramaturgii predstavení. Ak sa situácia nezlepší a nedostaneme šancu „ísť do priestoru“, tak som skôr skeptik ako optimista, že to dotiahneme do finálnych inscenácií.

**PhDr. Štefan Foltán,
ZUŠ J. Rosinského Nitra**

Pre krátkosť času uvádzam len jeden príklad, ktorý som napísala ako príspevok v diskusii na facebookovej platforme Dramatická výchova online:

„Práve v pondelok som skúsila prácu s dialógom... učím cez Zoom, viem, že táto platforma má aplikáciu, kde si žiakov môžem rozdeliť do „miestností“ na samostatnú prácu v skupine, ešte s tým neviem celkom dobre robiť, preto som zatiaľ zvolila „iba“ prácu vo dvojici – tvorba dialógu.

1. Deti si prečítali cez zdieľaný dokument úryvok z knihy, na ktorej pracujeme (G. F.: Malá krajina). Bola to hádka mamy s otcom.

2. Potom sme spoločne analyzovali dôvod hádky a postoj otca a postoj matky.

3. Potom sme vytvorili dvojice, ďalej som poprosila deti, aby sa odhlásili zo Zoomu a našli si spoločnú inú aplikáciu, kde budú mať spoločný videohovor v daných dvojiciach.

Zadanie znelo: vytvor dialóg syna a dcéry, ktorí potichu sedia v kuchyni a počujú hádku svojich rodičov. Mali na to 15 minút (potrebovali sa odhlásiť, nájsť komunikačný kanál a mali asi 12 minút na tvorbu). Povedala som čas, kedy sa budeme znovu všetci prihlasovať na Zoom. Stihli to. Dialógy odprezentovali už v dramatickej situácii, ktorú si vybudovali... nakoniec sme si vyhodnotili, ktorý dialóg bol najzaujímavejší a prečo... fungovalo to... (v skupine je 11 detí a majú 11-13 rokov).“

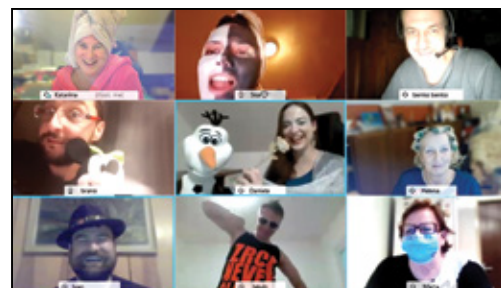
**Marica Šišková,
ZUŠ Jozefa Rosinského**

V súčasnej situácii, keď sú všetky kultúrno-spoločenské aktivity pozastavené, je náš divadelný súbor napriek tomu aktívny. Pretože sa nemôžeme stretnúť s naším divákom face to face, prišli sme s nápadom prezentovať naše už dávno vzniknuté inscenácie, ktoré boli zaznamenané. Záznamy postupne digitalizujeme a uverejňujeme na našom youtubovom kanáli Divadelný súbor Jána Chalupku.

Nájdete tu inscenácie od roku 1985 po súčasnosť. Tento cyklus sme nazvali 3D – divadlo do domu. Napriek kvalite videa majú tieto záznamy okrem nostalgického vzdelávacieho charakteru. Pretože DSJCH bolo známe tým, že inscenovalo dramatické texty našich národných buditeľov – dramatikov, prozaikov, ktorí sú aj súčasťou povinného čítania na školách. Už som vyhlásil, že niektoré z nich sa stali aj predmetom interaktívneho vyučovania istého konzervatória.

Všetci ste srdečne pozvaní zatiaľ takto elektronicky k nám, neskôr sa tešíme na stretnutie s vami u nás a verím, že niektorí z čitateľov a čitateľiek sa stanú členmi našej divadelnej rodiny.

**Gabriel Obernauer a Matej Struhár,
Divadelný súbor Jána Chalupku
mesta Brezno**

Divadlo Vadiadlo počas divadelnej skúšky.

FOTO | Vadiadlo

Ako NOC-ka mienila, ale korona menila

Prvá vlna a jesenná alternatíva

Po nástupe jarnej vlny koronavírusu a po zákaze organizovania verejných podujatí bolo nevyhnutné vyriešiť aj už prebiehajúce celoštátne postupové súťaže. V marci, keď tento zákaz prišiel, sme už mali za sebou viacero regionálnych kôl súťaží a v prípade divadla dospelých a divadla mladých už aj krajské kolo súťaže v Trnavskom kraji. Pôvodne mal zákaz platiť iba 14 dní, ale dnes už vieme, že jeho koniec prišiel až koncom mája. Na základe vtedy aktuálnych informácií sa vedenie NOC rozhodlo celoštátne postupové divadelné súťaže presunúť na jeseň a Scénickú žatvu na december.

Koncom augusta už na Slovensko pomaly prichádzala druhá vlna koronavírusu, ale celoštátne postupové prehliadky postupne v jednotlivých regiónoch a krajoch začali prebiehať. Komplikácie sa začali, keď boli z dôvodu regionálnych obmedzení či malého počtu súborov zrušené prehliadky v Bratislavskom a Košickom kraji. V tom čase sa začal pripravovať alternatívny plán, keď by v krajoch, v ktorých boli krajské kolá súťaže zrušené, súťaž prebehla pomocou videozáznamov inscenácií.

Alternatíva jesennej alternatívy

Už vtedy sme vedeli, že celkový počet inscenácií bude iba zlomkom z pôvodne prihláseného počtu. V súťaži divadla mladých sa na celoštátnu súťaž z dvoch krajov prebojovali tri inscenácie (2 postupy z Nitry a 1 návrh na postup z Trnavy). V dovtedy nezrealizovaných krajoch však bola hlásená účasť veľmi nízka. V Žilinskom kraji na tom boli so štyrmi prihlásenými súbormi najlepšie. V ostatných krajoch boli čísla nižšie: v Trenčianskom a Prešovskom kraji očakávali iba jeden súbor, v Banskobystrickom kraji dokonca žiaden. Zo súťaže divadla mladých sa dohromady odhlásilo približne 80 % súborov.

Viacero zo stále prihlásených súborov však avizovalo, že na celoštátne kolo súťaže z bezpečnostných dôvodov v prípade nominácie ani tak nevycestuje. Riešením nízkej účasti malo byť zrušenie celoštátnej prehliadky v Tisovci a prezentácia finalistov súťaže divadla mladých na Belopotockého Mikuláša.

Divadlo dospelých vyzeralo nádejnejšie. Zo súťaže sa odhlásilo približne 60 % súborov. Zrušený Košický a Bratislavský kraj sme chceli vyriešiť výberom finalistov na základe videozáznamov z inscenácií. Hoci viacero súborov avizovalo, že s takýmto riešením nesúhlasí, iná možnosť už v tom čase nebola. Celoštátna prehliadka v Liptovskom Mikuláši sa blížila.

V detskom divadle bola situácia ešte žalostnejšia. Množstvo regionálnych prehliadok bolo z dôvodu masívneho odhlasovania detských súborov zrušených. Súbory už vopred avizovali, že na celoštátnu súťaž do Šale v tejto situácii za žiadnych okolností s malými deťmi nepôjdu. Mnohé detské divadelné súbory vzhľadom na nemožnosť stretávať sa zanikli. Iným činnosť zakázali rodičia či zriaďovatelia ZUŠ-iek a centier voľného času.

Stroskotanci na šírom mori,
Divadlo Actor Košice.

FOTO | František Balog

Neprebehla ani jedna krajská prehliadka a postupne prichádzali informácie, že organizátori krajské kolá súťaže rušili aj bez zásahu NOC. Celú súťaž Zlatá priadka sme sa preto rozhodli zrušiť ešte pred tým, ako prišiel zákaz hromadných podujatí.

Divadlo dospelých hrajúcich pre deti bolo v špecificknej situácii. Prihlásilo sa iba 14 súborov. Preto sme zvažovali aj možnosť, že preskočíme krajské kolá a prebehne iba celoštátne kolo súťaže. Po komunikácii so súbormi sme zistili, že súbory vzhľadom na vlastnú bezpečnosť a zhoršujúcu sa situáciu nechcú riskovať a svoju účasť vo väčšine prípadov aj tak odriekli. Preto sme od tohto riešenia upustili a súťaž sme zrušili.

Nech prebehne aspoň niečo...

Definitívny zlom prišiel 30. októbra, keď vstúpil do platnosti ďalší zákaz hromadných podujatí. Bolo jasné, že ešte ako-tak realizovateľný Belopotockého Mikuláš budeme musieť zrušiť tiež. Hviezdoslavov Kubín bol v úplne inej situácii ako všetky ostatné súťaže. O ňom však v tomto Javisku nájdete samostatný text.

Vo vzduchu ešte stále visela decembrová Scénická žatva. Vtedy platný núdzový stav ju teoreticky nemusel zasiahnuť a ešte pred zákazom podujatí sme aj tak Scénickú žatvu obmedzili na nevyhnutné minimum. Všetky celoštátne postupové prehliadky s výnimkou Hviezdoslavovho Kubína boli zrušené. A kde nie sú súťaže, tam nie sú víťazi. Organizovať festival, na ktorý účinkujúci a diváci ani tak neprídu, pretože vonku zúri pandémia, nám nedávalo žiadny zmysel. Preto sme Scénickú žatvu ako vrcholný festival

neprofesionálneho divadla a umeleckého prednesu presunuli do online priestoru.

Divadelné súbory naprieč súťažami dostali možnosť poslať nám záznam inscenácie. Spomedzi osemnástich záznamov, ktoré prišli, sme vybrali sedem záznamov, ktoré si diváci budú môcť počas trvania festivalu pozrieť. Tvorcovia všetkých poslaných záznamov dostanú počas Scénickej žatvy odbornú reflexiu od porotcov počas hodnotiacich seminárov prostredníctvom platformy Zoom.

Okrem toho sme vybrali 10 inscenácií, ktoré v minulosti získali cenu Tvorivý čin roka a ich záznamy tiež počas trvania festivalu zverejníme na webovej stránke festivalu.

Čo bude ďalej?

Od príchodu korony až dodnes sme boli v intenzívnom kontakte so všetkými metodikmi pre divadlo z celého Slovenska. Na základe tejto komunikácie sme spolu s nimi analyzovali situáciu, robili dôkladný prieskum, pripravovali stále nové stratégie a zvažovali všetky možnosti.

Žiadne z rozhodnutí nebolo vôbec ľahké urobiť ani pre odborné pracovníčky pre divadlo v NOC, ani pre vedenie NOC. Je Rok slovenského divadla, preto sme plánovali uskutočniť všetky divadelné celoštátne súťaže a na konci roka aj Scénickú žatvu. Momentálne začíname nastavovať propozície divadelných súťaží na ďalšiu sezónu, chystať prihlasovací systém a pomáhať metodikom s projektami na FPU.

Veríme, že nasledujúca sezóna bude lepšia a nebudeme musieť bojovať s takými tvrdými obmedzeniami pre kultúru, aké sú dnes. •

Divadelní soubor Akolektiv Helmut Praha:
S čaganem lamag nohy.

České amatérské divadlo a současná pandemická krize

Než se pustím do tématu samotného, považuji za potřebné představit současně amatérské divadlo v ČR. K pojmu samotnému podotýkám, že do sametové revoluce se sice také používaly termíny amatérské i ochotnické divadlo, avšak nebyla to synonyma.

LENKA LÁŽŇOVSKÁ | ředitelka NIPOS • FOTO | Milan Strotzer

Za amatéry se považovaly vyspělé soubory, které jezdily na přehlídky, vzdělávaly se a svou aktivitu považovaly za umění. Ochotnické soubory byly především tzv. sousedské, pro něž divadlo byla především společenská aktivita (ve smyslu soubor jako společenství lidí, kteří se rádi potkávají), inscenace prezentovaly pouze v místě a okolí, zájem o kontakty s dalšími soubory byl minimální. Po listopadu 1989 se toto pojetí rozvolnilo, především městské soubory dávají přednost termínu amatérské divadlo,

venkovské, naopak, ochotnické, občas mladý soubor se spíše z recese pojmenuje jako ochotnický. Ve společnosti jsou však oba termíny v současnosti vnímány jako synonyma.

Systém prehládok a festivalov

I když neexistuje žádná oficiální statistika, domníváme se, že souborů všech druhů a žánrů jsou tři tisíce. Mimochodem, díky dvacetiletému projektu naší instituce

.....”
Chci věřit,
že letošní
zastavení
školních aktivit
přežijeme.

Databáze českého amatérského divadla (www.amaterskedivadlo.cz) se podařilo zpřesnit poslední akademické dějiny českého divadla kolektivu prof. Františka Černého. Byl prokázán mnohem větší výskyt jevu od počátku 19. století, než dějiny uváděly. Největší počet souborů se věnuje činohernímu divadlu, nejmenší divadlu poezie. Velkou radost nám dělá zájem o hraní divadla mezi dětmi a mladými lidmi. Obě věkové skupiny jdou cestou především dramatizace literárních předloh, mladí se pokoušejí i o vlastní autorskou tvorbu, neboť divadlo je pro ně způsob sebevyjádření k současnému světu. Ten obraz se nám dospělým často nelíbí, ale mladá generace má na něj právo. Chci věřit, že letošní zastavení školních aktivit (v drtivé většině jde o soubory základních uměleckých škol, případně základních a středních škol) přežijeme. Díky rozhodnutí amatérských divadelníků v době, kdy byly na počátku 90. let zrušeny kraje a rozpadla se celá síť tzv. kulturně výchovných institucí (krajská a okresní kulturní střediska), že chtějí zachovat postupový systém a že jsou ochotni se o něj postarat, existuje dnes systém přehlídek jako páteř organizace amatérského divadla v zemi. Do celostátních přehlídek přibýly postupně Otevřeno Kolín jako CP pantomimy a pohybového divadla, Mladá scéna pro mladé soubory, přehlídka seniorského divadla. Samostatná přehlídka činoherního a hudebního divadla (dnes Divadelní Piknik Volyně) umožnila změnit koncepci našeho nejstaršího festivalu Jiráskův Hronov (letos oslavil devadesátiny, nikdy nebyl přerušen a vždy se konal pouze v Hronově) na mezidruhovou divadelní přehlídku.

JH převzal štafetu výběrové soutěžní přehlídky (první z nich se uskutečnila v roce 1921). S výjimkou Krakonošova divadelního podzimu (CP venkovských divadelních souborů, pořadatelem Svaz českých divadelních ochotníků) je přímým pořadatelem, případně gestorem odpovědným za program NIPOS. Pouze bienále seniorského divadla má přímý výběr z přihlášek, všem ostatním předchází krajské postupové přehlídky, případně mezikrajové (pantomima a pohybové divadlo). Pro většinu CP platí 14 postupových přehlídek, víc jich má činoherní divadlo (18), méně loutkové divadlo a divadlo poezie. Celkem celostátním přehlídkám předchází 84 krajských přehlídek a 4 mezikrajové. Jejich pořadateli jsou spolky, jednotlivci, městská produkční kulturní zařízení, školy, knihovny. Mohou si požádat o limitovanou dotaci MK, dále o příspěvek kraje a města. Každý účastník platí účastnický příspěvek. Na CP přispívá především ministerstvo kultury. Nositelem dotace není naše instituce, nýbrž spolupořadatel (např. Kulturní a informační středisko Hronov v případě Jiráskova Hronova). NIPOS vydává propozice, sbírá nominace a návrhy, připravuje kompletní program včetně vzdělávací části, vybírá lektorské sbory. Spolupracuje přitom se svými odbornými radami složenými z osobností jednotlivých oborů. Postupového systému se účastní cca tisíc souborů, tedy třetina z celkového počtu.

Program JH se skládá z nominací všech celostátních přehlídek (Piknik Volyně, Šrámkův Písek – CP netradičního divadla, Dětská scéna, Mladá scéna, Otevřeno, Loutkářská Chrudim, Wolkrův Prostějov – CP divadla poezie a uměleckého přednesu, seniorská přehlídka,

Divadelní studio D 3 Karlovy Vary,
Tomáš Svoboda: Srnky.

.....”
Městské soubory
dávají přednost
termínu amatérské
divadlo, venkovské,
naopak, ochotnické.
Občas mladý soubor
se spíše z recese
pojmenuje jako
ochotnický.

Krakonošův divadelní podzim, Popelka Rakovník – divadlo dospělých pro děti). Krajské přehlídky se konají v období únor až duben, první celostátní přehlídkou je dubnové Otevřeno, následuje květnový Šrámkův Písek, v červnu WP, Mladá a Dětská scéna, v červenci LCH a Piknik Volyně, v srpnu JH. Na podzim se konají Krakonošův divadelní podzim, Popelka a seniorská přehlídka a své návrhy posílají vždy na JH v dalším roce. Tak vypadá tedy běžná česká amatérská divadelní sezóna.

Postupové přehlídky

Rok 2020 začal tradičně únorovými postupovými přehlídkami, také první dva březnové víkendy vypadaly jako každý rok. Do termínu vyhlášení prvního nouzového stavu v polovině března bylo realizováno devět postupových přehlídek činoherního divadla, tedy polovina z přihlášených, některé přehlídky na ŠP, Mladou scénu a LCH. Protože se na počátku krizového období zdálo, že se to dá zvládnout, např. ještě týden bylo možné pořádat akce o sto lidech s rouškami a rozestupy, domnívali jsme se, že posunutím všech termínů napřed do konce dubna, později května, se situace vyřeší. Vláda však šrouby postupně utahovala, a když se zavřely školy včetně základních uměleckých, bylo jasné, že optimismus není na místě.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo nařízení, jímž se dětem zakazovala účast na mimoškolních aktivitách. Byť toto ministerstvo není pořadatelem přehlídek ani na ně nepřispívá, avšak pořadatelé jsou zavřené školy a školská zařízení, školské soubory se nemohly scházet, muselo padnout rozhodnutí, že se ani Dětská scéna, ani Mladá scéna

neuskuteční, neboť nebylo z čeho vybrat a těžko by dětské soubory na přehlídku přijely. Důležité bylo, jak se zachová hlavní donor, to je ministerstvo kultury. To vydalo rozhodnutí, že je možné proplatit náklady na přehlídky, které se uskutečnily do vyhlášení nouzového stavu (bez ohledu na to, zda se CP bude konat) a každý nositel dotace může požádat o změnu rozhodnutí v případě, že přehlídku termínově posune. Pro posun termínu se rozhodly Šrámkův Písek (konec června), Otevřeno (rovněž konec června), Wolkrův Prostějov (září). Další přehlídky jako červencová Loutkářská Chrudim, srpnový JH a také všechny podzimní přehlídky se zdály realizovatelné.

Poměrně dlouho jsme hledali vhodné řešení pro CP činoherního divadla, která se měla konat první červencový týden. Ta vlastně z hlediska postupového klíče byla nejdál, neboť byla realizována polovina přehlídek a k dispozici bylo tedy 8 nominací a 3 doporučení. Nabízelo se zmenšení přehlídky (koná se týden a může představit 24 inscenací). Odstranil by se tak přetlak titulů pro Volyni 2021. Zdálo se nám to však nespravedlivé pro polovinu souborů přihlášených na zatím nerealizované přehlídky. Oslovili jsme jejich pořadatele s dvěma dotazy: kam až jste ochotni přehlídku termínově posunout a můžete se přihlášených souborů dotázat, zda mají nebo jsou schopni připravit záznam své inscenace? Odpovědi nás nepotěšily.

Polovina přehlídek po 30. dubnu (to však stále ještě trval nouzový stav) neměla k dispozici prostory pro realizaci a někde místní orgán veřejné správy vůbec nebyl připravený uvažovat o akci, na níž by se shlukovali lidé. Záznam neměl

Antonín Puchmajer
D. S. Praha,
Kateřina Rudčenkova:
Příběhy z pohřbu
aneb Povídej mi něco
hezkého.

Divadelní soubor
HOP-HOP ZUŠ Ostrov,
Irena Konývková
podle knihy
Karen M. Manusové
(překlad Renata
Vrabelová):
Jeden z nás lže.

.....”
Když se zavřely
školy včetně
základních
uměleckých,
bylo jasné, že
optimismus
není
na místě.

Taneční studio
Light ZUŠ na Popelce
Praha 5,
Lenka Tretiagová:
Modlitba
(za černé duše).

žádný soubor. Chtěli jsme se tedy vrátit k původní myšlence, tedy k realizaci v omezeném rozsahu. Uvažování však rázně ukončila okresní hygienická stanice, která konání zakázala. Ostatně k dispozici nebyl ani internát, což je hlavní ubytovací základna.

V další fázi bylo třeba řešit zbývající přehlídky, tedy ve spolupráci se spolupořadatelem najít klíč na výběr inscenací a zkontrolovat, zda fungují všechny organizační nástroje. Nejjednodušší to bylo pro Otevřeno, CP pantomimy a pohybového divadla. Uspořádat mezikrajové přehlídky nebylo možné, proto spolupořadatel (Evropské centrum pantomimy neslyšících Brno) oslovil všechny soubory, které se přehlídky zúčastnily ve dvou posledních letech. Čtrnáct na účast kývlo, posléze odpadly tři (většinou dětské soubory, kde rodiče měli strach dětí na přehlídku pustit, byť mohly přijet a odjet bez noclehu). Přehlídka se nakonec poslední červnový víkend uskutečnila, sobotní odpolední přehlídku doplnily dva večery s hosty, dvě dílny a rozborový seminář s lektorským sborem.

Šrámkův Písek potřeboval, aby se konaly ještě minimálně čtyři postupové přehlídky v šibeničním termínu do 20. června. To se podařilo a týden před konáním ŠP (také poslední červnový víkend) bylo k dispozici 14 inscenací. Město povolilo stan v parku, tak se mohl konat i obvyklý program ŠP dětem s pohádkami a dílničkami pro děti. Jak se později ukázalo na JH, letošní přehlídka přinesla zajímavé inscenace.

Loutkářská Chrudim se mohla opřít o téměř plnou paletu postupových přehlídek (8), podařilo se oslovit i zajímavé profesionální hosty a v deseti dílnách se vzdělávaly dvě stovky loutkářů. Přehlídka byla tedy uspořádána v téměř obvyklé podobě, pouze chyběl v poslední době obvyklý zahraniční host a pořadatelé museli hlídat, aby na venkovních koncertech bylo povolených pět stovek posluchačů. Jedinou větší organizační komplikací byl zavřený internát, který však plně nahradilo stanové městečko.

Wolkrův Prostějov v polovině září byl sice do poslední chvíle ohrožený (protože to už čísla pozitivně testovaných začala stoupat), ale zvládli jsme to.

Některé postupové přehlídky se konaly v průběhu července. Vzhledem k tomu, že se nejedná o obor s velkým počtem zainteresovaných, to nebyla komplikace.

Jesenné divadelné prehliadky

Než se budu věnovat Jiráskovu Hronovu, přeskočím k podzimním divadelním přehlídkám. I když se na jaře zdálo, že to nebude problém, ani jednu z nich se nepodařilo realizovat v původní koncepci. Krakonošův divadelní podzim usilovně bojoval o realizaci alespoň pěti postupových přehlídek a pořadatelé (SČDO) pomáhali souborům z těch zrušených, aby se mohly přihlásit na některou stávající. Nakonec se podařilo sestavit docela pěkný program. Nebylo to nic platné, neboť přehlídka se trefila do začátku nového nouzového stavu (polovina října), a to byl konec.

Seniorská přehlídka v listopadu se také konat nemůže. Její pořadatelé (NIPOS a město Česká Třebová) uvažují o možnosti uspořádat přehlídku na jaře 2021 bez státní dotace (prostředky se musí vrátit MK). O náklady by se oba pořadatelé museli podělit. Popelka Rakovník (divadlo dospělých pro děti) sehnala pouze několik inscenací, navíc by se musela obejít bez dětských diváků, jimž je určena, a bez specializovaných seminářů, v nichž dětské skupiny pod odborným vedením poskytují souborům potřebnou zpětnou vazbu. Soubory pak těžko mohou argumentovat, že dětem se jejich tvorba líbí. Rozhodli jsme zkusit virtuální prezentaci včetně lektorského rozboru. Uvidíme.

A nakoniec Jiráskov Hronov

Vrcholem amatérské divadelní sezóny je Jiráskův Hronov jako amatérská divadelní žatva. Jejími pořadateli jsou NIPOS a město Hronov. Pro letošní jubilejní ročník byla připravena koncepce s řadou vrcholů. Kromě prezentace amatérských inscenací ze všech druhových a žánrových celostátních přehlídek, prezentace hostujících inscenací z oblasti tzv. nezávislého divadla (to jsou malé soubory mimo kamenná divadla, většinou s nedávnou amatérskou minulostí, která svou tvorbou i uvažováním o divadle mají

Divadelní soubor Špenát a kedlubna ZUŠ Most, soubor podle básnické sbírky Václava Havla Antikódy: SVBD.

.....”
Na další bloky
jsme museli
rezignovat.
Nejvíc nás mrzí
Slovenský večer.

.....”
Nebylo to nic
platné, neboť
přehlídka
se trefila
do začátku
nového
nouzového stavu
(polovina října),
a to byl konec.

Taneční studio Light při
ZUŠ Na Popelce Praha
5, Lenka Tretiagová,
inspirovaná hrou
Václava Havla
Zítřka to spustíme:
Republika na nás čeká
aneb Kde domov můj.

k amatérskému divadlu blízko a představují tak zajímavý inspirační zdroj), 10–15 týdenních dílen, koncerty na open air scéně v parku, schválil Festivalový výbor JH ještě pět jubilejních programových bloků.

Jako hlavní profesionální host bylo vybrána Balada pro banditu Divadla A. Dvořáka v Příbrami v režii Milana Schejbala. Jak autor libreta (Milan Uhde), tak Milan Schejbal patří ke spolupracovníkům a pravidelným účastníkům festivalu. Schejbal je lektorem a porotcem, spolupracuje s řadou amatérských souborů. Byli jsme si jisti, že se dvě představení vyprodají a tudíž se náklady vrátí. Balada uvedena byla a obě představení byla vyprodána. Kapacita Jiráskova divadla je menší než povolených pětset diváků. S ohledem na fakt, že ochotnické divadlo je zapsáno na celostátní seznam prvků tradiční lidové kultury (jako implementace Doporučení UNESCO o ochraně a uchování nemateriálního kulturního dědictví), jsme se rozhodli poprvé prezentovat některé jiné prvky tradiční lidové kultury (prezentace tradičních řemesel, koncert cimbálové muziky a jednoho špičkového folklorního souboru). To se také podařilo realizovat. Měli jsme radost, že o všechny tři části byl mimořádný zájem včetně koncertu cimbálové muziky v kostele obce Československé církve husitské. Rozhodně nezůstane u jediného ročníku.

Na další bloky jsme museli rezignovat. Nejvíc nás mrzí Slovenský večer. České a Slovenské středisko AITA/IATA se dohodli, že hlavním hostem bude paní Kronerová, což mimochodem vyvolalo aktivitu regionálních otužilců. Jožo Krasula pak chtěl představit několik špičkových slovenských divadelníků a besedovat s diváky na téma vztah českého a slovenského amatérského divadla. Dohodli se i na rozdělení nákladů na tento večer. Samozřejmě součástí mělo být i uvedení několika slovenských amatérských divadelních produkcí.

Nakonec Jožo Krasula byl jediným zahraničním hostem festivalu. Bylo nasmloouváno pět zahraničních inscenací

a pozváno deset zahraničních hostů z celého světa. Neuskutečnil se ani večer věnovaný předkům v podobě pozvání osobností, které se v minulosti podílely na formování amatérského divadla, ukázky tvorby apod. Místní soubor Divadla A. Jiráska chtěl nastudovat Jiráskovu Lucernu, což se nepodařilo. Hygiena nepovolila ani festivalový stan v parku (festival si chtěl půjčit velký stan s elevací).

Jednoduchou operací nebyl ani výběr programu, neboť, jak je zřejmé z předcházejícího textu, některé celostátní přehlídky se nekonal. Klíčovou z nich je vždy přehlídka činoherního divadla, která do programu posílá cca deset inscenací. Pro účely 90. JH byly za nominace a doporučení považovány výsledky realizovaných postupových přehlídek. Přineslo to zajímavé efekty. Jednak se ukázalo, jak užitečné a vlastně nezastupitelné pro kvalitu programu jsou celostátní přehlídky, které jsou sítím postupových přehlídek.

Druhým efektem byl fakt, že se na JH dostaly soubory, které by se na vrcholný festival patrně nedostaly. Pro mnohé to byla první účast v životě a s dojetím říkaly, že 90. JH bude v kronice souboru zaznamenán zlatým písmem.

Obvyklé penzum dodaly loutkářská přehlídka a Šrámkův Písek. Z loňského podzimu byly k dispozici nominace divadla dospělých pro děti a venkovského divadla. Zcela chybělo dětské divadlo a divadlo poezie. Protipandemická opatření nás donutily snížit počet seminářů na šest. Nicméně festival v rouškách a s ochrankou, která hlídala počet diváků přicházejících do parku, uvedl téměř stovku představení (pouze ve dvou prostorech, místo obvyklých čtyř, které by svou velikostí nevyhovovaly), to je tedy téměř běžný rozsah.

Velkou neznámou byl zájem jak divadelníků, tak obyvatel města. Dočkali jsme se příjemného překvapení. Dokonce, pokud bychom uměli vyřešit ubytování, zájem o semináře by dovolil realizovat víc než oněch šest. Vzhledem k tomu, že tentokrát nemělo smysl kritizovat program (obvykle každý druhý divák ví o jiných představeních, která na festivalu měla být a nejsou), každý si byl vědom toho, že to bylo maximum z možného a mnozí říkali, že jsou šťastní, že mohli přijet a potkat se lidmi. Celková atmosféra byla pohodová, bez zuřivých diskuzí a kontroverzí minulých let. Třešničkou na pomyslném dortu byla účast ministra kultury na zahájení festivalu.

Osobně se domnívám, že z krize nejsme venku a musíme se připravit, že ani příští sezóna se neskuteční v obvyklém módu. Je třeba připravit variantní řešení výběru pro případ, že jarní postupové přehlídky se konat nebudou.

Přeji čtenářům Javiska hodně zdraví, optimismu a těším se, že dříve než za několik let se potkáme. •

Svetoví ochotníci v čase korony

Tak, ako sa pandémie ochorenia COVID-19 šíri po celom svete, rovnako po celom svete musia jednotlivé vlády vymýšľať opatrenia, ktoré by zabránili škodám na životoch či hospodárstve. A keďže veľa iných možností zatiaľ niet (chýba vakcína, liek...), tak každá krajina robí približne to isté – znižuje mobilitu ľudí, nariaďuje protiinfekčné opatrenia a testuje. Výsledkom sú všade zavreté kiná a divadlá, nekonajú sa koncerty, vernisáže, vystúpenia... umelci museli zostať doma. Čo si v takej situácii počať?

JOZEF KRASULA | prezident Slovenského strediska AITA/IATA • FOTO | AITA/IATA

Mnohým amatérskym divadelným súborom u nás, s ktorými som hovoril, to prekázalo plánovanú novú inscenáciu a organizátorom to znemožnilo organizovať postupové prehliadky. Tí, ktorí na to majú technické či finančné možnosti, sa pokúšajú vyslať svoje inscenácie aspoň prostredníctvom internetu a sociálnych sietí. A ako sú na tom naši kolegovia v Európe?

Keďže najbližší vzťah máme s našimi priateľmi v Českej republike, tak najskôr by som rád spomenul, že oni mali šťastie (alebo predvídavosť?) a trúfili si začiatkom augusta zorganizovať svoj unikátny festival Jiráskův Hronov. Bol síce oklieštený, aj čo sa týka počtu inscenácií, a chýbali aj súbory zo zahraničia, ale festival bol. Mňa vzhľadom na našu dlhoročnú úspešnú spoluprácu pozvali, a tak som tam bol aspoň na pár dní ako jeden z mála cudzincov. Bolo fajn vidieť ľudí, ktorí vyzerali šťastne, že sa mohli konečne nadýchnuť a užiť si divadlo v kombinácii s príjemným prostredím a priateľskými stretnutiami, ktoré nám už po prvej vlne epidémie tak veľmi chýbali.

A ako to bolo inde vo svete? Na túto otázku odpovedali viacerí účastníci online Valného zhromaždenia Stredo európskej sekcie Medzinárodnej asociácie amatérskych divadla (CEC AITA/IATA), ktoré sa konalo 12. novembra 2020. Tradičnou súčasťou programu boli správy o hospodárení, o činnosti a tiež o prípravách na Valné zhromaždenie celosvetovej AITA/IATA budúci rok v Monaku. V diskusii viacerí hovorili o tom, ako oni prekonávali túto neradosnú situáciu.

Prakticky vo všetkých členských krajinách bola v tej chvíli situácia rovnaká – zatvorené divadlá, zákaz stretávania viac ako 6 osôb, rúška a dvojmetrové odstupy. Jediný, kto práve chystal väčšie podujatie, boli Rusi a ich online festival nazvaný Theatre is my Love. Dosť sa s ním natrápili a nakoniec sa prihlásilo 9 krajín – okrem domáceho súboru Meneken ešte súbory z Malajzie, Estónska, Litvy, Nemecka, Mexika, zo Spojeného kráľovstva, Španielska a Slovinska. Konal sa v dňoch 22. – 28. 11. a vždy po online predstavení sa konal krátky, asi desaťminútový rozbor odbornej poroty.

Ruská šéfká AITA/IATA potvrdila aj našu skúsenosť – peniaze máme, ale nemáme ich na čo dať. Zrušili aj tradičný Stanislavského seminár, rovnako významný medzinárodný festival študentských divadiel Theatre Revolution v Ľubľane. Stihli urobiť aspoň online workshop pre režisérov.

Vo Švajčiarsku sa rozhodli využiť nechcenú pauzu na renováciu softvéru určeného pre súbory a chystajú plán na rok 2021 (všetci dúfame, že z neho niečo bude).

Spojené kráľovstvo zorganizovalo vo svojej budove, ktorá je domovom pre 110 členských súborov, štyri online predstavenia. Ich zástupca sa posažoval, že profesionáli u nich môžu aspoň skúšať, ale amatéri nie. Vraj to zapríčinilo zánik viacerých súborov.

Belgickania sa rozhodli zorganizovať open air festival nazvaný Theatre Vox. Prišli s vynikajúcim nápadom, že nahovorila

Ruská šéfká AITA/IATA potvrdila aj našu skúsenosť – peniaze máme, ale nemáme ich na čo dať.

rôzne divadelné hry a potom ich budú púšťať ľuďom na ich vyžiadanie do mobilu! Na vybrané lavičky umiestnili známy QR kód a keď si ho aktivujete pomocou mobilu, tak si tú hru môžete vypočuť! Skvelé! Tvrdia, že keď nemôžu diváci ísť za nimi, pôjdu oni za divákmi.

V Maďarsku usporiadali literárny workshop, ktorého výstupy následne vysielali v dostupných médiách. Slovinci zorganizovali online festival študentských divadiel určených širokému okruhu (online) divákov. V Grécku si vymysleli výmenné stretnutie ľudí, ktoré sa volalo Theatre on Air – a takisto pracovali len formou nahrávania a následného vysielania divadelných hier a výstupov. Švajčiari zrušili známy festival divadla mladých Saperlot v Brixene, a tak sa už sústreďujú na budúci rok, keď by ho chceli v náhradnom termíne zorganizovať.

Všetci majú plnú hlavu starostí a veria, že budúci rok 2021 bude predsa len lepší a už budeme môcť robiť všetky aktivity tak, ako sme si naplánovali, a na ktoré sa veľmi tešíme. Najvýznamnejšou udalosťou určite bude Svetový festival amatérskych divadla Mondial du Théâtre v Monaku, ktorý sa bude konať od 17. – 22. augusta 2021.

O účasť v programe sa uchádza aj Slovensko, ktoré poslalo dve rovnocenné nominácie: DS Slúchadlo Nitra s inscenáciou My deti zo stanice ZOO a Divadlo A a divadlo Shanti z Prievidze s inscenáciou hry J. B. Moliéra Lakomec. Budeme im silno držať palce, aby aspoň jeden z nich vybrali. Podľa posledných informácií dostali až 70 prihlášok z celého sveta (a pritom festival bude mať len polovičný počet 12 súborov z tradičných 24 účastníkov). S radosťou však môžeme konštatovať, že Slovensko patrí historicky k najúspešnejším krajinám so svojimi 9 účasťami počas doterajších 17 ročníkov! Popri divadelnom festivale sa tam uskutoční aj Svetový kongres AITA/IATA.

Tolko stručne k aktivitám amatérskych divadiel v čase korony. Ak by sme chceli byť optimisti a hľadali by sme aspoň niečo dobré na tejto nepríjemnej situácii, tak by to mohla byť myšlienka, že sme sa v týchto časoch naučili viac si vážiť to, čo sme považovali za úplne samozrejmé – možnosť stretávať sa, robiť divadlo, hrať ho pre ľudí, ktorí ho majú radi. Príspevok ukončím názvom jednej pesničky dvojice Voskovec – Werich: „Nashledanou v lepších časoch!“ •

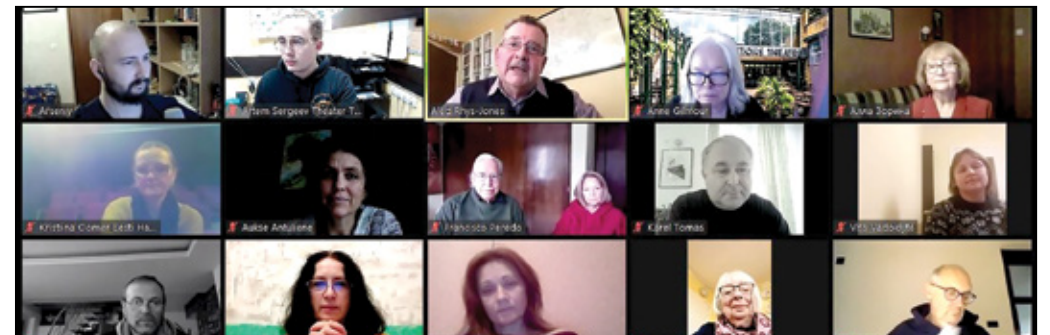
Decameron, Studio – theater Mannequin, Rusko. Online festival Theatre is my love

Nunquam Non Paratus, Whiting bay, Škótsko. Online festival Theatre is my love

Slávnostné otvorenie AITA/IATA festivalu Theatre is my love

Ešteže pred koronou bola aspoň Malá krajská scénická žatva

V Roku slovenského divadla úspešne prebehla ešte v „predkoronovom“ období iba jediná krajská prehliadka, a to Malá krajská scénická žatva Trnavského kraja. Tri dni v Empírovom divadle v Hlohovci patrili ochotníckemu divadlu dospelých, mladých aj dospelým hrajúcim pre deti. Na postupovej prehliadke sa nakoniec zúčastnilo šesť divadelných súborov.

LUCIA LASIČKOVÁ • FOTO | Malá krajská scénická žatva 2020

Divadlo mladých zastupovalo Univerzitné divadlo THE.ART.RE z Trnavy s inscenáciou Izmy v nás, ktoré si odnieslo návrh na postup na celoštátnu prehliadku FEDIM 2020. Divadlo dospelých v kategórii prúdy súčasného divadla reprezentovalo Divadlo DISK z Trnavy s autorskou inscenáciou Tertium non datur, ktoré získalo aj hlavnú cenu a priamy postup na celoštátnu prehliadku Belopotockého Mikuláš 2020.

Do súťažnej kategórie tradičného divadla dospelých sa prihlásilo Divadlo na TrakOch z Trakovíc – s inscenáciou Ochotníčka, Divadlo FLOČ s inscenáciou Ideme si adoptovať dieťa! a Herci z Hrnca z Hrnčiaroviec nad Parnou s inscenáciou Zase tí najmúdrejší... (Zasadenie obecného zastupiteľstva). Hlavnú cenu a priamy postup do Mikuláša si odniesli Herci z Hrnca.

V súťaži Divadlo a deti sa s rozprávkou Žarty s čertom predstavilo Divadlo OCH z Chtelnice. Divadlo DOBRETA z Drahoviec s inscenáciou Smrť v ružovom sa nakoniec zo zdravotných dôvodov na prehliadke nezúčastnilo.

Umelecká úroveň súťažných inscenácií v Trnavskom kraji sa každý rok zvyšuje. Niektoré divadelné súbory zakaždým prekvapia, iné si držia svoju latku vysoko, ďalšie si našli svoju tradičnú poetiku, ktorej sa s veľkou radosťou držia. Popri známych divadelných súboroch vznikajú aj nové, ktoré sa snažia odovzdať divákovi svoj pohľad na vec a prostredníctvom autorských inscenácií reagovať na dnešné spoločenské problémy. Otvárajú tak ešte stále tabuizované témy, o ktorých treba viac než inokedy dnes hovoriť. Práve pre novovznikajúce súbory, aj keď nezabúdame ani na tie s dlhoročnou tradíciou, prezentácia, umelecká konfrontácia a odborné usmernenie v ich pokračovaní a raste sú veľmi dôležité.

Práve tomu napomohol na Malej krajskej scénickej žatve v Trnavskom kraji dostatok času na vzdelávacie rozborové semináre, technicky vyhovujúci a reprezentatívny priestor, dobre zvolená propagácia podujatia na prilákanie širokej verejnosti a celková starostlivosť o všetkých účastníkov. •

Divadelná skupina DISK, Trnava:
Tertium non datur
Réžia: Blaho Uhlár

.....”
Tri zo štyroch inscenácií v kategórii divadla mladých patrili súborom nitrianskej ZUŠ J. Rosinského.

”.....
Popri známym divadelným súboroch vznikajú aj nové, ktoré sa snažia odovzdať divákovi svoj pohľad na vec.

Na scénu napriek pandémie

Nitriansku krajskú divadelnú prehliadku sa podarilo zorganizovať v presunutom jesennom termíne.

MARTINA MAŠLÁROVÁ

Ako všetko ostatné, aj krajskú divadelnú prehliadku Nitrianskeho kraja Na scénu v roku 2020 ovplyvnila pandemická situácia. Bohatý program, na aký sme v tomto kraji zvyknutí, bol zredukovaný, hosťujúci český súbor Reservé z Mosta nemohol prísť, divadelná dielňa prebehla online. Napriek tomu sa opäť ukázalo, že vôľa tvoriť a prezentovať tvorbu, realizovať sa a realizovať kultúrnu udalosť je väčšia než všetky prekážky a komplikácie, ktoré bolo potrebné prekonať. Každodenné meranie teploty pred vstupom do sály a rozborový seminár v rúškach nepredstavovali žiadny problém, hlavné bolo, že sa hrá a že sa diskutuje. Mimochodom, podľa všetkého z podujatia nik neodíšiel pozitívny, napriek tomu, že atmosféra sa niesla v pozitívne družnom duchu a nebolo vždy možné dodržiavať rozstupy.

Pokiaľ ide o zastúpenie kategórií v programe, v prevahe bolo aj tento rok v Nitrianskom kraji divadlo mladých a až polovicu zo šiestich inscenácií tvorili súbory späté so ZUŠ Jozefa Rosinského, ktoré aj obsadili všetky tri víťazné stupienky. Popri tom sa na prehliadke zúčastnil súbor Paradox z Nových Zámkov v oboch kategóriách a kategóriu divadla dospelých zastupovala aj inscenácia Divadla Asi zo Šale.

Strhujúca dráma vs bujará komédia

Kontrast medzi dvoma inscenáciami divadla dospelých asi ani nemohol byť väčší. Kým šalianske Asi prišlo s autorskou drámou tematizujúcou krehkú hranu medzi zlom a dobrom na základe príbehu z koncentračného tábora, Paradox priniesol konverzačnú komédiu podľa síce súčasnej predlohy, ale s retro príbehom i inscenačnými postupmi. Šalianske Eli, Eli, lama sabachtani je ambicióznym tvarom, ktorého jadro tvorí biblický pôdorys krížových zastavení napasovaný na príbeh odohrávajúci sa v dvoch časových rovinách – minulosti a prítomnosti. Práve táto štruktúra z inscenácie trochu vytrýčala, vyvolávala väčšie či menšie režijno-dramaturgické otázky. Porotu však zaujali najmä koncentrovane herecké výkony, čo zároveň spájalo obe navonok neporovnateľné inscenácie. Dispozície pre komické zveličenie hereckej dvojice z novozámockej Lavičky však taktiež brzdili dramaturgické limity textu, ktorý by si vyžadoval radikálnejšiu úpravu a v rámci mizanscény kreatívnejšie budovanie gagov.

Uvedomelosť a hľadačstvo mladých súborov

Ako už bolo naznačené, tri zo štyroch inscenácií v kategórii divadla mladých patrili súborom nitrianskej ZUŠ J. Rosinského, ktoré sa pravidelne zúčastňujú a takmer rovnako pravidelne aj budú na všetkých úrovniach postupových súťaží. Nebolo to inak ani na tohtoročnom Na scénu, keď z rozhodnutia poroty obsadili všetky tri miesta víťazov. Treba povedať, že podobný výsledok neprekvapuje. Nie vždy sa dá pri súboroch, ktoré patria k ZUŠ-kám, tak jednoznačne pozorovať, aký vplyv má systematická práca vedúcej či vedúceho záujmového krúžku na myslenie žiakov a žiačok. To je práve veľkou devízou nitrianskych súborov – Marica Šišková, Šimon Spišák či Štefan Foltán sú vynikajúcimi príkladmi formujúcich učiteľských osobností, ktoré zároveň dávajú svojim žiakom a žiačkam veľkú kreatívnu slobodu. Oboje sa pretavuje do dramaturgicky podnetných inscenácií, ako to bolo aj tento rok v prípade dvoch adaptácií – Bulgakovovej Diaboliády súboru DRIM, nad ktorou bdela Marica Šišková, aj Dory podľa Tučkovej Žitkovských bohýň v réžii Štefana Foltána. Dramatizácie próz sú aktuálne trendom aj v profesionálnom divadle a vybrať si pre zdívdelenie kvalitnú literatúru je základným predpokladom na ďalšiu prácu s textom. Na druhej strane porota ocenila aj prácu mladej perspektívnej režisérky Michaely Čajkovičovej so súborom Dnes neprídem na inscenácii Tristan Tára podľa textov Ivana Štrpku. Jednak treba opäť kvitovať odvahu púšťať sa do výziev, ktoré prinášajú dobovo kontextualizované dadaistické texty, jednak uvedomelé hľadanie vlastnej témy spojenej s vyprázdnenosťou slova. V konfrontácii so silnou nitrianskou enklávou síce za trochu kratší koniec ťahala mladšia časť súboru Paradox s inscenáciou Všetci za/na jedného (DNA Denisa Kellyho), aj v tomto prípade však ide o súbor s hereckým potenciálom a so schopnosťou premýšľať o nepravoplných témach. V konečnom dôsledku tak prehliadka priniesla síce menšiu vzorku tvorby z daného regiónu, ale v tomto mále sa skrývalo mnoho podnetov na diskusiu aj dilemy porotcov, ako rozdielne buovať umiestnenia. Záverečný happening „pochovávanie diplomov“ tak mal okrem iného vyjadriť „statement“ poroty, že víťazmi sa stali vlastne všetci, ktorí napriek nepriaznivým okolnostiam tvorili, prišli, hrali a diskutovali. Dôvidenia o rok, dúfajme, že bez rúšok! •

Hviezdoslavov Kubín utrpel, prežíva online

Celoštátna súťažná prehliadka 66. Hviezdoslavov Kubín sa v sezóne 2019 – 2020 stretla hneď s viacerými problémami. Najväčším z nich však je kríza, súvisiaca s pandémiou koronavírusu a s ňou spojené stále sa meniace opatrenia, ktoré neumožňovali a zatiaľ ani neumožňujú organizovať kultúrne podujatia. Ako sa s tým vyrovnali usporiadatelia jednotlivých kôl, recitátori, detské recitačné kolektívy a Národné osvetové centrum ako vyhlasovateľ súťaže? S hrdosťou a vervou.

MATEJ STRUHÁR • FOTO | prihlášky na 66. ročník súťaže Hviezdoslavov Kubín

Namcový „lockdown“ dal do pozornosti všetkých organizátorov kultúrnych podujatí a vôbec celú kultúrnu obec. Vedenie NOC a odborní pracovníci čakali na usmernenia z Ministerstva kultúry SR a Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, aby mohli vydať dodatky k propozíciám pre jednotlivé súťaže. V tomto období boli naplánované okresné kolá našej najväčšej súťaže v prednese, ale v niektorých regiónoch neprebehli do odporúčaných termínov ani len školské kolá. Napriek tomu niekde stihli zorganizovať kolá na okresnej, ba dokonca na regionálnej úrovni ešte pred prvou vlnou pandémie. Len v prvých troch kategóriách sa do marca prihlásilo 4 723 recitátoriek a recitátorov. Bolo by ich omnoho viac, nebyť vyhlásenia MŠ SR zrušiť všetky súťaže na základných školách vrátane prednesových. V apríli, po rozhodnutí celoplošne zrušiť I. až III. kategóriu, tak ostalo veľa smutných malých recitátoriek a recitátorov. Množstvo pedagógov a rodičov bolo pohoršených, že sa nezrušila celá súťaž.

Vítazky a víťazi detských kategórií v okresoch a regiónoch skončili bez možnosti

dalej súťažiť, prezentovať sa, vystupovať. S možnosťou organizovať neoficiálnu súťaž online prišlo niekoľko metodikov z regionálnych a krajských osvetových stredísk. Napríklad ako prvé prišlo s ponukou realizovať aspoň symbolickú súťaž Stredoslovenské osvetové stredisko, aby snaha detských recitátorov z Banskej Bystrice a Brezna nevyšla nazmar. Víťazi týchto neoficiálnych kôl by sa nesúťažne prezentovali na celoštátnom kole. Tu načim spomenúť porekadlo: „Človek mieni, Pán Boh mení.“

Stále ostali v súťaži IV. a V. kategória v prednese poézie a prózy a I. a II. kategória divadiel poézie a detských recitačných kolektívov. Už v mesiaci apríl bolo zreteľné, že nestihnú prebehnúť všetky regionálne a krajské postupové súťaže ani celoslovenské kolo v Dolnom Kubíne nebude v tradičnom termíne na konci júna. Pretože sa blížili letné prázdniny, presunula sa povinnosť zorganizovať spomínané postupové kolá do konca septembra. To väčšina regionálnych a krajských metodikov zvládla, ich vynachádzavosť a schopnosť improvizácie

DDS EŇONUŇO
pri ZŠ s MŠ Kokava
nad Rimavicou
P. O. Hviezdoslav:
Zuzanka Hrašková
Réžia: Mgr. Laurincová,
Mgr. Švingálová

Divadlo FALANGÍR,
Kostolište
Sylvia Plath: Óda na posteľ
Réžia: Beina Reifová

dopomohli dostať súťaž do pomyslenej cieľovej roviny. Za to im patrí veľký obdiv a vďaka.

Umelecká úroveň súťažiacich bola chválitebná. Jednotliví organizátori hlásili pokles záujemcov o umelecký prednes, iní mali lepšiu účasť ako po minulých rokoch. Priemerne účasť recitátorov a recitátoriek IV. a V. kategórie ovplyvnená nebola. Čo sa týka recitačných kolektívov a divadiel poézie, to už bolo horšie. Zákaz stretávania, ale aj prázdninové voľno a nemožnosť skúšania súborov spôsobili úbytok v počte prihlásených. Vo viacerých krajoch sa neprihlásil ani jeden. Opakom je v týchto kategóriách, ale aj v umeleckej úrovni, najúspešnejší Nitriansky kraj.

Do celoštátneho 66. kola Hviezdoslavovho Kubína, ktoré už niekoľkokrát menilo svoj termín, nakoniec postúpilo 33 jednotlivcov IV. a V. kategórie v prednese poézie a prózy a sedem recitačných kolektívov a divadiel poézie. Vzhľadom na predĺžený výnimočný stav v krajine a stále sa meniace nariadenia vlády stali sa neaktuálnymi aj dva náhradné termíny v mesiaci november a december. Národné osvetové centrum spolu s hlavným organizátorom Mestským kultúrnym strediskom v Dolnom Kubíne plánuje realizovať celoštátnu prezentáciu účastníkov v online forme bez udelenia cien s výnimkou neoficiálnej ceny diváka. Predpokladaný dátum 66. Hviezdoslavovho Kubína 2020 je naplánovaný na 11. až 13. decembra. •

Matej Struhár: Hviezdoslavov Kubín chcem dostať do 21. storočia

Pred trinástimi rokmi prišiel do Dolného Kubína v roztrhaných nohaviciach, predniesol Koleničovu báseň Abst'ák a stal sa víťazom celej súťaže. Dnes ju organizuje a hovorí, že ju chce spraviť atraktívnejšou.

MATEJ VANOCH • FOTO | Elena Gerthoferová

Veronika Gašperanová,
Beňuš

Uršula Kovalyk:
Občasný mŕtvoty otec
Pedagogička:
Mgr. art. Ivana Kováčová

Jozef Bajnok, Jastrabá
Svetlana Alexijevič:
Koniec červeného človeka,
prel. Kristína Karabová
lektor: Peter Luptovský

Do práce som chodil asi týždeň a pol, bol som zo všetkého zmätený a potom prišla korona.

Ako sa z otrhaného fanúšika Koleniča stal organizátor Hviezdoslavovho Kubína?

Podarilo sa mi vyhrať hudobnú súťaž Strunobranie, čo je prehliadka, ktorú organizuje Národné osvetové centrum. Zrejme na nej som zapôsobil na organizátorov nielen pesničkami, ale aj vystupovaním, a to až tak, že ma požiadali, aby som moderoval festival Tvor-BA. Tam som prvýkrát dostal návrh, či sa nechcem uchádzať o toto miesto. Poslal som si žiadosť a spomedzi viac ako dvadsiatky uchádzačov si vybrali práve mňa. Doteraz netuším prečo.

Nastúpil si a hneď prišla koronakríza. Ako si to zvládol?

Do práce som chodil asi týždeň a pol, bol som zo všetkého zmätený a potom prišla korona. Musím povedať, že som si predtým ani nevedel predstaviť, čo všetko sa musí kvôli súťaži zabezpečiť z organizačnej stránky a koľko veľa byrokracie, dohôd a zmlúv je s tým spojených.

S akými plánmi si prevzal organizovanie súťaže? Chcel by si pokračovať v tom, ako súťaž fungovala doteraz, alebo plánuješ urobiť nejaké väčšie zmeny?

Keďže som súťaž zažil na vlastnej koži, pamätám si, ako som ju vnímal z pohľadu účastníka. Bolo to krásne, ale akoby ustrnuté v čase. Možno som vyhral práve preto, lebo som priniesol niečo iné, netradičné. Už len preto, že som prednášal Koleniča, som sa odlíšil od ostatných. Vždy som všade hľadal inovácie, a preto by som aj Hviezdoslavov Kubín chcel dostať bližšie k mladým ľuďom. Mám pocit, že okolo súťaže sa vytvorila veľká bublina, tvorená ľuďmi, ktorí sa navzájom poznajú už desaťročia a málokedy medzi nich prenikne niekto nový. O súťaži sa málo hovorí, málo sa o nej vie. Preto by som ju chcel viac spopularizovať prostredníctvom sociálnych sietí a médií.

Máš už konkrétne nápady, ako na to?

Začať som robiť videoblogy, ktoré majú metodický charakter. Určené sú pre žiakov a žiačky ZUŠ a ich pedagógov. Ďalej by som chcel tvoriť podcasty, ktoré budú rozprávať o histórii Hviezdoslavovho Kubína. Budem k tomu prizývať súčasných umelcov a ľudí, ktorí v minulosti súťaž vyhrali. Aj takýmto spôsobmi by som rád urobil súťaž atraktívnejšou pre mladých ľudí, ktorí dnes trávia väčšinu času tým, že hľadajú na displej svojho telefónu. Súťaž v umeleckom prednese ich veľmi nezaujímá. Chcel by som, aby sa o nej mládež dozvedela a aby v tom našla niečo hodnotné.

Ako teda bude vyzeráť Hviezdoslavov Kubín v roku 2021?

Želám si, aby budúci ročník prebehol bez komplikácií, ktoré nás postihli tento rok. Verím, že bude plnohodnotný, teda so všetkými kategóriami, vzdelávacími aktivitami a s atmosférou, ktorá je pre Kubín typická. Pravidlá sa zatiaľ meniť nebudú a nepribudnú ani žiadne nové kategórie. Pripravujeme však novú vizuálnu identitu súťaže, ktorá bude platiť celoplošne. To znamená, že súťaž dostane vlastný vzhľad a manuál, ako by mali vyzeráť diplomy, plagáty a grafiky od najnižších kôl až po tie vrcholové. V rámci celoštátneho kola pripravujeme pietnu inštaláciu pri príležitosti stého výročia smrti P. O. Hviezdoslava. V tomto duchu sa bude niesť aj celá prehliadka.

Mojím zámerom je, aby sa súťaž dostala do celého mesta. Viem si predstaviť, že by sa niektoré kategórie presťahovali na nádvorie Oravskej galérie, prípadne do Oravského múzea P. O. H., alebo aj na samotný Oravský hrad. Chcel by som jednoducho dostať súťaž medzi ľudí a prasknúť tú bublinu, v ktorej sa Hviezdoslavov Kubín nachádza. Dolný Kubín je krásny a má potenciál, aby sa stal mekkou umeleckého prednesu a divadiel poézie. Možno je to utopická predstava, rovnako ako vyhrať Kubín v roztrhaných nohaviciach s textom Absták. Ktovie, občas sa predstavy menia na skutočnosť. •

”.....
Vždy som všade hľadal inovácie, a preto by som aj Hviezdoslavov Kubín chcel dostať bližšie k mladým ľuďom.

Predstavenie Hej ty! od Teatr Krzyk z Maszewa v Poľsku sme napriek medzinárodnej situácii videli v Párovských Hájoch naživo.

FAD 2020 trochu inak a v inom čase ako tradične

Festival amatérskeho divadla pripravuje Krajské osvetové stredisko v Nitre už od roku 2015. Divadelná prehliadka, ktorá nie je súčasťou štruktúry celoštátnych postupových súťaží, sa tradične koná v marci. Tento rok sa divadelníci z troch krajín stretli pre pandémiu výnimočne cez leto.

SILVIA BARTÁKOVÁ | Krajské osvetové stredisko Nitra • FOTO | Alžbeta Míleová

V marci sme už mali všetko pripravené a tešili sme sa na festival, keď všetko zastavila dnes už známa správa: Kultúrne domy musia zostať zatvorené, je tu hrozba COVID-19.

Po prvých nádychoch si človek začne prehodnocovať, čo teraz bude a ako to všetko zvládneme. Otázniky, či vrátiť grant Fondu na podporu umenia alebo nie. Napokon vyhrala túžba ísť ďalej. A v termíne 12. až 15. augusta 2020 opäť v kultúrnom dome v Párovských Hájoch neďaleko Nitry sa festival konal.

Ide o komunitný festival s medzinárodnou účasťou a pripravovali sme ho šiestykrát.

Novou motiváciou bolo ísť do letného termínu a s tromi zahraničnými lektormi, ktorí mali viesť intenzívne viacdňové workshopy. Prišli však nečakané správy a opatrenia a nariadenia sa stále menili.

FAD, to je divadlo, rozhovory, odborné hodnotenia, nové skúsenosti, stretnutie mladých ľudí s divadlom, ktoré si hľadá netradičnú cestu k divákovi. A toto všetko sme plánovali dodržať aj teraz. Ideálne aj trochu viac. Koncert Martiny Kertészovej s kapelou // ľudovo naplnil sálu kultúrneho domu do posledného miesta, hoci sme museli sedieť na svojom mieste, pocity boli ihravé a to bol len začiatok.

Matej Struhár,
odborný pracovník
pre umelecký prednes.

FOTO | Elena Gerthoferová

”.....
Vysielat' live stream, to bola pre nás úplne nová skúsenosť.

Šiestym ročníkom sme sa chceli viac priblížiť k medzinárodnému formátu a priniesť tri inscenácie spoza hraníc nášho Slovenska, ale nakoniec nám to pandémie a možnosti zamiešali trochu inak. Do Nitry a do Párovských Hájov prišiel Theatre Krzyk z mesta Maszewo z Poľska s inscenáciou Hej, ty a online naživo inscenácia Kohanets z Ukrajiny z Rivne.

Vysielat' live stream, to bola pre nás úplne nová skúsenosť a ešte viac pre našich partnerov v Rivne. Spomínam to preto, lebo hrané predstavenie má svoje čaro, výpoveď, a to vtedy, keď ju ako divák sledujeme. Nie je vôbec jednoduché preniesť pocit, odkaz či myšlienku cez plátno. V čase festivalu bolo možné stretávať sa, hoci sme sedeli v rúškach a šachovnicovo, ale neplatil zákaz hromadných akcií.

Aj keď hostia z Ukrajiny nemohli fyzicky prísť, bolo to, akoby boli naozaj s nami. Ich chuť a odhodlanie ísť do novej skúsenosti na nás cez plátno prechádzali. Rovnako jeden z troch workshopov s názvom Emocionálna sloboda, ktorý viedol Jurij Paskar (Ukrajina) bol vďaka možnostiam online spojenia a fascinujúcemu spôsobu práce lektora, práce technika a tlmočníčky veľmi silným zážitkom a skúsenosťou. Niekoľko hodín strávených s Paskarom na plátne ponúklo a otvorilo účastníkom nové, často len tušené možnosti tvorby.

Aj workshop Stretnutie autorského divadla s vami, s lektormi Marekom Kościótkom a Dmitrijom Cherkaským (Poľsko), ktorý bol zameraný na tímovú prácu, bol živý, reflexný, organický a zábavný. Sústredili sa na autorskú divadelnú metódu, ktorá je pre ich divadlo typická. Takýto typ dielní si vyžadoval ešte väčšiu pozornosť každého účastníka. Išlo totiž o naozajstné spoločné hľadanie a prežívanie.

Na workshope hereckej tvorby s Danielou Evjakovou sa účastníci zoznámili s vybranými hereckými technikami. Nazreli do tvorivého potenciálu vlastného tela, vyskúšali si techniku práce s emóciou, tvorbu postavy metódou vhlbenia a vytvorenie dramatickej situácie. V druhej fáze workshopu mohli všetko aplikovať na vopred zaslanom krátkom texte.

Sála bola zakaždým plná takmer do poslednej stoličky. Ale aj tie smutné okamihy, ako pri predstavení Dora, keď sme už nemohli pre opatrenia ani všetkých vpustiť dnu, niesli posolstvo hladu po kultúrnych podujatiach a chuti prezentovať a prinášať tvorbu verejnosti, odborníkom, ale i hľadajúcemu nepoučenému divákovi.

Napriek neľahkej a hlavne novej situácii, ktorá nás všetkých zasiahla a spojila, sa inscenácie dotkli divákov či už témou, energiou výpovede, myšlienkou, či formou a rozvírili diskusie.

Tento projekt bol podporený z verejných zdrojov poskytnutých Fondom na podporu umenia, mestom Nitra a bol realizovaný v spolupráci so Základnou umeleckou školou Jozefa Rosinského v Nitre. •

Workshop
Emocionálna sloboda
s Jurijom Paskarom
z Ukrajiny.

DS Eftrojka pri ZUŠ
J. Rosinského
v Nitre:
Les obesených líšok

Workshop
Stretnutie autorského
divadla s vami
lektoroval
Marek Kościótek
z Poľska.

Tvorivú dielňu
hereckej
tvorby viedla
Daniela Evjaková.

28. Gorazdov Močenok v znamení pandémie

XXVIII. ročník
celonárodného
festivalu
kresťanského
divadla
26. júl – 2. august
2020

Rok 2020 mal byť
Rokom slovenského divadla. Mal sa niesť v slávnostnom duchu.
Bolo naplánovaných množstvo krásnych podujatí.
Ešte sa ani poriadne nestihli rozbehnúť a odrazu nastalo nečakané STOP.
Aj realizácia 28. ročníka celonárodného festivalu Gorazdov Močenok
bola ohrozená. Našťastie pandemická situácia sa v lete trochu vylepšila
a festival sa na prelome júla a augusta mohol uskutočniť.

PETER WEINCILLER | predseda poroty a dramaturg festivalu • FOTO | Michal Lašut

Hoci viaceré súbory z pochopiteľných dôvodov nestihli svoje inscenácie doskúšať, a tak na festival neprišli – aj tých niekoľko zúčastnených súťažných i nesúťažných predstavení prinieslo dostatok umeleckých i myšlienkových podnetov na uvažovanie a inšpiráciu. Vytvorili plnohodnotný a kvalitný festivalový ročník.

Hlavný súťažný program vo štvrtok 30. júla popoludní otvorilo tanečné divadelné predstavenie manželov Pavla a Ivany Dankovcov (tvorcov a členov bývalého tanečného divadla ATaK) s názvom ÁNO? – sólo pre dvoch.

Prvým akordom predstavenia je vizuálny obraz dvoch spojených stolov. Čoskoro k nemu v tichu zasadne z oboch strán dvojica partnerov, pravá a ľavá strana nášho ľudského sveta. Tému krízy na začiatku stvárnia precíznym rytmizovaným úderom dlaní po stoloch. Divák je zaraz vtiahnutý do vnútorného sveta dvojice. Postupne prostredníctvom hovoreného slova, piesní, ale predovšetkým pohybom, tancom a prácou s rekvizitou odkrývajú, dofarbujú nejednu komnatu partnerskej nezhody či lásky neláskavej. Tá sa cez egoizmus partičky s démonom alkoholu ocitne

v delíriu opojenia vlastným egoizmom. Inscenácia najrazantnejšie oslovuje témou a najmä prácou so sémantikou divadelného znaku – či je to šachová partia s prázdnyimi pohárkami na tvrdý alkohol, alebo nádherný tanec ženy s mužovým sakom. Silu a presvedčivosť inscenácie zásadne podporovali najmä pohybové a tanečné časti, v ktorých sa prejavovala krehkosť, neha, clivota, kríza i hľadanie odpustenia, zmierenia. Záverečný obraz pri spoločnom stole bol presvedčivým vyvrcholením. Ostal v štýle inscenácie nie happy endom, ale opravdivým vyjadrením, že každý partnerský vzťah je dynamickou životodarnou i úchvatnou skutočnosťou. Kríza, hľadanie cesty k sebe sú súčasťou zábleskov, ktorým hovoríme láska i šťastie.

Večerný program pokračoval súťažným predstavením divadla ASI zo Šale s názvom Eli, eli, lama sabachtani v réžii Romana Budaia a Miroslava Demína.

Inscenácia šalianskeho divadla ASI ponorila divákov do znepokojujúcej témy našich národných dejín. V úvodnom akorde nás tvorcovia vtiahli do príbehu prostredníctvom zvukovej nahrávky – hlasné čítanie židovských mien sprevádzajú ruchy, vrava aj smiech. Symbolicky sa hneď dozvieme, ako sa naša prítomnosť

stavia k tejto bolestnej téme – vyhladzovania židovského obyvateľstva. Sujet predstavenia vytvorili šalianski divadelníci najmä príbehom neárijskej dozorkyne s „nedobrou“ stopou v rodokmeni (čiastočný židovský pôvod). Spojenie minulosti so súčasnosťou prináša osobitý moment prekvapenia na konci predstavenia.

Fabulu príbehu tvorcovia postavili na štrnástich zastaveniach krížovej cesty. Naplňali ich sugesciou jednotlivých zložiek javiskovej syntézy, najpresvedčivejšie v hereckej a výtvarnej zložke, tie podporovala hudobná zložka a práca so svetlom.

Inscenácii dominujú výborné ženské herecké výkony. Ich presvedčivosť vyrastá nielen z divadla prežívania, ale zavše aj z herectva nadhľadu a skratky. Oceňujeme výstupy, keď herečky dokázali primerane vtiahnuť do komunikácie aj divákov.

Dynamiku inscenácie ovplyvňovala sugestívnosť narábania so všetkými zložkami javiskovej syntézy. Niekedy však inscenácia akoby upadala do monotónnosti najmä v hudobnej zložke. Nádherné divadelne syté sekvencie inscenácie utlmovala didaktická plošnosť slovných partov, v ktorých postavy akoby citovali výňatky z pobožnosti krížovej cesty.

”.....
Inscenácia
šalianskeho
divadla ASI
ponorila divákov
do znepokojujúcej
témy našich
národných dejín.

DDS Prvosienka
zo Zákamenného:
Na krídlach
Réžia: Zuzana Demková

Divadlo ASI Šaľa:
Eli, eli, lama sabachtani
Réžia: Roman Budaí,
Miroslav Demín

DDS Lienky z Novote: Kam beží vlak
Réžia: Milada Zavod'ančíková

Inscenácia Eli, eli lama sabachtani otvorila tému, ako hovoriť o dejinách. Čo sa stalo počas druhej svetovej vojny, sa vykladá aj v samom židovskom etniku dvojako. Presvedčivo na nás pôsobí prístup ortodoxných židovských rabínov. Tí hovoria o hrôzach vojny voči vlastnému národu takto – nazývajú túto skutočnosť šoa – Boží trest. Pýtajú sa na to, čo vykonali Bohu ako židovský národ, a až následne hovoria o konkrétnej zodpovednosti jednotlivcov, ktorí boli súčasťou mašinérie ubližovania a zla. Frustrovaní, zmanipulovaní ľudia ovládaní strachom dokážu ponížiť humanitu až do podoby krutosti, ktorú nenájdeme ani v rši zvierat...

Piatkové dopoludnie 31. júla patrilo detským súborom. Ako prvý sa predstavil divadelný súbor Prvosienka zo Zákamenného s inscenáciou podľa predlohy Kataríny Mišíkovej Hitzingerovej Na krídlach v réžii Zuzany Demkovej.

Originálne privítanie farebným svetom na krídlach unáša diváka na cesty prístupné ľuďom i vtákom. Mozaika príbehov dvoch existencií sa prelína, dopĺňa, atakuje aj inšpiruje.

V deskripcii obrazov nachádzame úprimný prejav nazerania detí na svet. Na váhach života sa prelínajú kontrastné obrazy: komunikácia radostnou rečou a vrava cez mobilné siete, budovanie príbytkov a hniezd, prebývanie v rodinách s túžbou „mať“ a „byť“. Byť oporou pri životných nezdaroch i pádoch, kde radosť i bolesť sú spoločným údelom zomknutej skupiny.

V javiskovej transkripcii diela Kataríny Mišíkovej Hitzingerovej využila Zuzana Demková svoju režisérsku fantáziu, čarovala obrazom, slovom, divadelným znakom, skratkou, metaforou, gestom, hudobným sprievodom aj strihom (reprodukovanej i živej hudby) v premyslených mizanscénach. Harmóniu všetkých komponentov podporili tanečné i pohybové kreácie budované na psychosomatickej dispozícii interpretov. Práca s detailom dominuje nielen v pohybovej zložke, bohato zdobí premenu divadelných znakov, scénografických prvkov tvorivou hrou celého kolektívu.

Z javiska plyní neha, clivota, radosť, krása. V časopriestore objavujeme odpovede na životné otázky: Kto som? Kde som? Kam smerujem? Predostretý zázrak života preniká do nášho vedomia i svedomia. Sú naše morálne hodnoty strateným rajom?

Precíznejšie divadelné členenie jednotlivých obrazov by azda viac pomohlo divákovi lepšie sa v predstavení orientovať.

V jednom časovom bloku (so súborom zo Zákamenného) vystúpil detský divadelný súbor Lienky z Novote s predstavením Kam beží vlak v réžii Milady Zavod'ančíkovej.

Emočne silné predstavenie s pôvabnou poetikou hry detí na – vojnu. Znaky, symboly, metafora a obrazy sú náhradou príbehu.

Ten si musíme poskladať v sebe. Prečo? Lebo divadlo poézie prekrýva podávané a prijaté. Atakuje pocity, radostné i nepokojné chvíle súcna. Slobodná, radostná hra detí je obalená závažným problémom hrôz vojny.

LIENKY z Novote spolu s vedúcou a režisérkou inscenácie Miladou Zavodňančikovou pripomínajú, že „... dejiny sa stále opakujú, nové sú len kostýmy a kulisy“. Scénický tvar KAM BEŽÍ VLAK je kolážou zjednotených slovami básnikov (Július Tuwim, Teodor Križka, Daniela Palková, P. O. Hviezdoslav) do mementa pre ľudí, ktorí hrôzy vojny neprežili, ale neraz slobodu vymieňajú za túžbu po moci, po sláve, po odstraňovaní nepríjemných, zavadzajúcich. Odkaz diela tvorcov je jasný, burcujúci, varujúci. O to silnejší, že je tlmočený hrou bezbranných.

Krása hry detí, hudba, spevy, kostýmovanie, premena divadelného znaku vytvorili atmosféru morálneho nepokoja vo svedomí každého, kto o budúcnosti ľudstva neuvažuje len cez sprostredkovanú informáciu človeka 21. storočia.

Nesúťažné predstavenie Herkules alebo Dobytie pekla klasického marionetového divadla Tyjátr z Nitry v podaní Ivana Gontka veľmi pekne zapasovalo do prostredia miestneho parku a historickej vstupnej brány pred chrámom. Prinieslo tak jarmočnú atmosféru a výmena prostredia za exteriér bola v slnečnom popoludní v tóni majestátnych stromov historického parku pre festivalových divákov i deti príjemne osviežujúca.

Piatkové popoludnie pokračovalo súťažným predstavením divadla NA SKOK z Raslavič s inscenáciou hry Júliusa Barča-Ivana Matka v réžii Martina Bašistu.

Inscenácie hier, tohto dramatického Barčovho textu obľúbeného súbormi, sme mali možnosť vidieť na festivale Gorazdov Močenok už viackrát. Ku kladom tohtoročného javiskového stvárnenia Matky v podaní mladých interpretov zo súboru z Raslavič patrí poctivé herecké rozkrytie postáv hry, zvládnutý rečový a verbálny prejav, presné podtexty a úspešná snaha

o realistické vykreslenie charakterov. Súhra hercov na javisku funguje, pracujú ako jeden tím, vnímajú sa, tvoria kompaktný celok. Predstaviiteľkám ženských postáv (najmä Katy a Susedy) by ešte viac svedčala dynamickejšia rovina prejavu, ktorá by bola v ostrejšom kontraste s vážnymi a dramatickými postavami Matky, Jana a Paľka. Inscenácia je vsadená s konkrétnym stolom i stoličkami do abstraktnejšieho prostredia bielej scény. Využitie bielej rozpadavajúcej sa steny by mohlo byť azda viac prekvapivé, akčné a zahrnuté do hereckej akcie, umocňujúcej tak napätie a dramatickosť celej hry. Mierne štylizované kostýmy v podobe lokálnych krojov pôsobia esteticky, nie je tu zbytočná snaha o aktualizáciu alebo modernizáciu. Tvorcovia sa rozhodli ponechať takmer celú textovú predlohu. Výraznejšie dramaturgické škrtby by dynamike celej inscenácie veľmi pomohli. Vynechané textové pasáže by tak mohla nahradiť javisková akcia, konanie, obraz. Divák by sa potom neutopil v záľahе množstva textu. Súbor však vykazuje veľký talent a potenciál i do budúcnosti.

V tomto roku sa organizátori festivalu rozhodli založiť milú tradíciu – každý rok pozvať na Gorazdov Močenok nejakú osobnosť zo sveta umenia, kultúry, z prostredia hereckého či divadelného. Prvou takouto osobnosťou bol známy herec Ján Gallovič. V piatkovej večernej talkshow veľmi pútavo hovoril o svojich hereckých skúsenostiach, zážitkoch a životnom poznaní. Program bol obohatený videoukážkami z rozličných predstavení, muzikálov a televíznych inscenácií, v ktorých účinkoval.

Kedže festival je bezprostredne spojený s odkazom sv. Cyrila a Metoda a najmä sv. Gorazda, ktorého historické rodisko sa nachádza v blízkom teritóriu Močenka, veľmi dobre do tematickej ponuky zapadla inscenácia Legenda o Svoradovi a Benediktovi hostujúceho profesionálneho Starého divadla Karola Spišáka z Nitry (ktoré počas rekonštrukcie svojich priestorov má dočasnú

Súbor Na skok z Raslavič vykazuje veľký talent a potenciál i do budúcnosti.

DS Na skok z Raslavič: Matka. Réžia: Martin Bašista

Je však dobré, aby sa na festivale zúčastnili aj začínajúce súbory.

Teatro Colorato: Bejby Bajbl Band Réžia: Peter Weinciller

Teatro Colorato: Bejby Bajbl Band Réžia: Peter Weinciller

scénu práve v Močenku) v sobotu 1. augusta dopoludnia. Inscenácia ukázala, ako je možné k vážnej historickej téme prísť s nadhľadom a humorom. Medzi detským publikom výrazne zarezovala a získala si ich pozornosť.

Zaujímavú tému osobnej konfrontácie priniesol do Močenka divadelný súbor Família zo susednej obce Cabaj-Čápor v inscenácii Kam kráčaš, človeče.

Konfrontácia vlastného života na osobnom poslednom súde, prehodnocovanie prežitého, tajomná bytosť, ťažko definovateľné prostredie „súdnej siene“. Divadelníci z Cabaja-Čápora prinášajú na močenské javisko zaujímavé uvažovanie nad tým, kam ako ľudstvo dnes smerujeme. Škoda však, že námet a jeho spracovanie ostali v rovine viac epickej ako dramatickej. Postavy svoje životné príbehy komunikujú hlavne rozprávaním, ktoré sa po čase stáva monotónnym. Nevzniká dramatický dialóg, absentuje javiskové konanie, akcia. Množstvo rozohratých tém pôsobí roztrieštene, pozornosť diváka sa štiepi. Sentimentálny záver so spevom a s projekciou prírodných katastrof pôsobí prehnane pateticky.

Vzájomnou reflexiou, radami odbornej poroty a chuťou na sebe popracovať sa tak môžu vo svojej tvorbe posúvať vpred.

Tesne pred slávnostným vyhodnotením festivalu sa predstavilo hostujúce profesionálne divadlo Teatro Colorato z Bratislavy so svojou predpremiérou novej inscenácie BEJBY BAJBL BAND, plnou hudby, skvelých pesničiek a netradične spracovaných starozákonných príbehov. Energiou, elánom, humorom a kvalitnou mnohožánrovou hudbou nakazila divákov a bola skvelým vyvrcholením divadelnej časti festivalu. Diváci dlhotrvajúcim potleskom a skandovaním dali najavo, že si daná hudobno-divadelná forma získala ich sympatie.

Zo sprievodných podujatí by som sa rád zmienil o dvoch zaujímavých vernisážach. Prvá sa konala v nedeľu ešte pred slávnostným otvorením festivalu, tá druhá tesne po jeho otvorení.

Nádherne pestrofarebné ilustrácie výtvarníka Martina Oscitého (v súčasnosti žijúceho v Nemecku) z novovydané knihy Tajomstvo Zoborského kláštora, ktorej autorom je močenský rodák a spoluzakladateľ festivalu Mons. František Rábek, si mohli účastníci pozrieť v interiéri Chrámu sv. Klimenta v Močenku počas celého festivalu. Za prítomnosti ilustrátora aj autora knihy si mohli tiež zadovážiť knihu spolu s autogramom.

Osobnosť Miša A. Kováča sa s festivalom Gorazdov Močenok spája veľmi výrazne. Ako porotca, lektor a odborný poradca sa zúčastnil hádam na všetkých jeho ročníkoch. V tomto roku sa dožíva krásneho životného jubilea – 90 rokov. Organizátori sa pri tejto príležitosti rozhodli uskutočniť vo foyeri kultúrneho domu výstavu fotografií s názvom Míchal Adamov Kováč: Včera a dnes. Kedže deň pred začiatkom festivalu musel byť hospitalizovaný, vernisáže sa ujal fotograf Michal Lašut, ktorý bol zároveň autorom výstavy.

Za povšimnutie stojí aj prednáška vdp. Juraja Vítteka o symbolike v umení a význame symbolu ako takého, ktorú predniesol v sobotu vo večerných hodinách. Pre umelcov a divadelníkov bola veľmi obohacujúca.

XXVIII. ročník Gorazdovho Močenka vyvrcholil, ako už tradične, slávnostnou sv. omšou v nedeľu 2. augusta dopoludnia v usadlosti Gorazdov, ktorá je historickým rodiskom sv. Gorazda. Spolu s kňazmi a hosťami ju celebroid J. Ex. Mons. František Rábek, ordinár OS a OZ SR, v priamom prenose prostredníctvom RTVS.

Napriek všetkému sme radi, že sa festival uskutočnil a priniesol množstvo hodnotných impulzov na uvažovanie a umelecké inšpirácie. Našťastie, na naše prekvapenie, na festivalové predstavenia chodilo množstvo divákov. Sme radi, že ich opatrenia nejakým výrazne neodradili. Veríme však, že budúci ročník už nebudú musieť diváci sedieť v sále s rúškami na tvári a doba bude pre tvorivé divadelné počiny výraznejšie priaznivá... •

Rozhovor
s novým
riaditeľom NOC
Erikom
Kriššákom

Mal som priestor naučiť sa, čo taká kultúrna inštitúcia potrebuje z odbornej aj riadiacej stránky.

Potenciál na vytváranie nových nápadov je v NOC-ke veľký

Erik Kriššák pôsobil ako riaditeľ úseku prevádzky Slovenského ľudového umeleckého kolektívu. V Národnom osvetovom centre pracoval už v rokoch 2017 a 2018, keď mal na starosti prípravu projektu Kreatívne centrum Bratislava. V rokoch 2007 až 2017 pracoval opakovane na Ministerstve kultúry SR. Od 5. mája 2020 bol poverený vedením Národného osvetového centra.

MATEJ MOŠKO • FOTO | Ctibor Bachratý

Začnime osobne. Na internete si vediete blog. Píšete poéziu, prózu, príbehy pre deti, vyjadrujete sa k témam kultúrneho dedičstva či k hudbe. Najviac ma však prekvapila kategória komiks. Čo by ste povedali o komikse, ktorý ste čítali naposledy?

Čítam ich vlastne toľko, že si už ani nepamätám, ktorý z nich bol posledný. Spomeniem preto rovno dva. Naposledy som čítal postapokalyptickú sériu Rai od Valiant Comics Entertainment. Ale sledujem aj českú scénu, kde vychádza veľa prekladových komiksov. Odtiaľ som naposledy čítal knihu Vodný had mexického autora Tonyho Sandovala. Je to veľmi príjemný až surreálny horor s otvoreným koncom o priateľstve dvoch dievčat, z ktorých jedna má kúzelné zuby. Naozaj to vrelo odporúčam.

Ako sa z vás stal čitateľ komiksov?

Čítam ich od malička. Z dovolenky v Juhoslávii sa nám napríklad podarilo priniesť nejaké diely Lucky Luke. Prešiel som, samozrejme, všetkým, čo sa dalo zohnať – od Štvorlístkov cez jednostranovky v Kamarátovi až po grafické novely. Kedysi som dokonca písal o komiksoch aj recenzie pre český web MDS comics. Tam som sa dokonca na chvíľu prepracoval až na šéfredaktora. Ale už sa to skončilo. Času je málo.

Okrem písania blogu hráte na bicích v dvoch kapelách. Žalman Brothers Band aj Dyin' Breed sa podľa informácií na webe hlásia k takzvanému južanskému rocku. Priznám sa, že o tomto druhu rocku som predtým nepočul. O čom je južanský rock?

Určite každý pozná najznámejšiu skladbu tohto štýlu Sweet Home Alabama, ktorá je v každom druhom filme. Už však málokto vie, že je to pieseň južanskej kapely Lynyrd Skynyrd. Južanský rok je štýl na pomedzí bluesu, rocku, boogie či country. Ale sú tam aj džezové presahy. Zakladateľom štýlu bola kapela The Allman Brothers Band. Po nich máme pomenovaných aj Žalmanov. Najpodstatnejšie je však geografické vymedzenie. Kapely aj fanúšikovia na koncertoch mávajú južanskými vlajkami. U nás by sa to asi považovalo za symbol rasizmu, ale tam je to skôr o južanskom patriotizme. V tých kapelách bežne hrávajú černosi či Indiáni. Kto by chcel vedieť viac, môže sa pozrieť na web Rockovica, kde píšem články o rockovej hudbe.

Popri tom ste, samozrejme, pracovali. Galéria mesta Bratislava, Univerzitná knižnica, Slovenský filmový ústav, štrukturálne fondy, SEUK... Ktorá z vašich bývalých pracovných pozícií vás najlepšie pripravila na pozíciu riaditeľa Národného osvetového centra?

Diplomaticky by som mal povedať, že každá trochu. Ale úprimne... Vyštudoval som knihovníctvo, pomerne rýchlo som sa však dostal do Univerzitnej knižnice a odtiaľ na ministerstvo kultúry, kde som sa venoval agende digitalizácie kultúrneho dedičstva. Vlastne väčšinu pracovného života som pracoval v kultúre. Buď som projekty pripravoval, realizoval, alebo som ich kontroloval. Prípadne som sa venoval klasickej odbornej činnosti ako knihovník či v múzeu ako správca tezauru. Moja kariéra vlastne vyzerá, akoby ju projektoval Bata.

Postupne som prešiel všetkými možnými pozíciami a úlohami až po riadenie. Mal som teda priestor naučiť sa, čo taká kultúrna inštitúcia potrebuje z odbornej aj riadiacej stránky.

Prečo knihovníctvo?

Veľmi rád čítam a keď som zistil, že sa dá študovať niečo ako knihovníctvo, všetky ostatné druhy stredných škôl som odmietol. Tak som teda šiel študovať odbor vedecko-technické informácie na Knihovníckej strednej škole na Kadnárovej v Bratislave.

Čo si máme predstaviť, keď niekto študuje vedecko-technické informácie?

Vzletne sa to nazýva organizácia poznania. Podstatou sú spôsoby, ako triediť informácie tak, aby sa našli. Ak by som napríklad mal navrhnúť webové sídlo, tak ho musím navrhnúť tak, aby tam ľudia do troch klikov našli všetko podstatné.

Ako ste sa ako knihovník dostali z Univerzitetnej knižnice na ministerstvo kultúry?

V Univerzitetnej knižnici som nastúpil na projekt Portál kultúry, čo bola úloha, ktorú posunuli univerzitke z ministerstva kultúry. Našou úlohou bolo vytvoriť koncepciu, čo by taký Portál kultúry mohol spíňať. Potom som dostal ponuku ísť priamo na ministerstvo, kde sa práve kreoval sprostredkovateľský orgán pre operačný program Informatizácia spoločnosti. V rámci neho sa malo zdigitalizovať a sprístupňovať kultúrne dedičstvo v digitálnej forme. Na ponuku som kývol a odvtedy sa ma kultúrne dedičstvo nejako drží. Knihovníctvu sa už dnes nevenujem ani si už nepripadám ako popredný odborník na to, čo som vyštudoval. Ale na druhej strane... Mám bohaté skúsenosti s fondmi.

Keď ste nastupovali na pozíciu riaditeľa NOC, pandémie už bola rozbehnutá. To, že začiatok bude zložitý, ste asi tušili. Ako spätne hodnotíte svoje doterajšie pôsobenie vo funkcii? Ako sa podarilo zvládnuť koronu?

Keď som nastúpil, mojím hlavným cieľom bolo previesť NOC-ku cez toto pandemické obdobie. Väčšina práce NOC je postavená na stretávaní ľudí a na živých podujatiach. Všetko toto sa buď rušilo, alebo presúvalo, aby sa to nakoniec aj tak muselo zrušiť. Takže to bolo dosť náročné. Momentálne sú kultúráky stále zatvorené a ľudia sa nemajú kde stretávať. Ťažko povedať, kedy sa to všetko vráti opäť do normálnych koľají a koľko amatérskych tvorcov sa k svojej činnosti po pandémii vráti. NOC-ka presunula väčšinu aktivít do online prostredia, kde sme začali realizovať semináre či vlogy. Online budú aj tie dva festivaly, ktoré nás tento rok ešte čakajú, teda TVOR•BA a Scénická žatva.

A aké sú plány NOC-ky pod vašim vedením na najbližší rok?

Ani budúci rok, bohužiaľ, nie je jasný. Stále nevieme, či a kedy budeme môcť na podujatiach mať catering, či budú otvorené ubytovacie zariadenia alebo koľko ľudí bude môcť na podujatie prísť. Predpokladám, že aj budúci rok budeme mnohé sanovať, ako sa bude dať. Ale online nikdy nenahradí živé stretnutia. Pri umení už vôbec nie. Druhým problémom je ekonomická stránka vecí. Mnoho podujatí by sa aj pri platných obmedzeniach nejako dalo zorganizovať, ale stálo by to veľa peňazí a efekt by bol minimálny. Teraz, keď štát šetrí, aj my sa budeme musieť správať zodpovedne a zvažovať, čo sa bude realizovať a čo ešte pri obmedzenom počte divákov bude dávať zmysel.

Pri amatérskom umení je otázka peňazí asi menej zásadná, keďže väčšina amatérov netvorí pre zisk.

Samozrejme, urobíme všetko pre to, aby sa postupové prehliadky, súťaže a festivaly diali. Tento rok sme ich prakticky museli zastaviť, aj keď sme sa všemožne snažili, aby k tomu nedošlo. Ale ak by sa to malo podobne zastaviť aj budúci rok, to už by som považoval za veľmi nešťastné pre celú našu spoločnosť. Aj keď spoločnosť si často neuvedomuje, že Národné osvetové centrum pre ňu niečo robí. Ale... robí.

A teraz bud' me optimistickí. Kam by ste chceli priviesť NOC-ku v najbližších ôsmich rokoch?

Myslím si, že Národné osvetové centrum je inštitúcia, ktorá si zaslúži prejsť transformáciou. Generačnou obmenou už čiastočne prešla. Je tu viacero mladších a nových kolegov. Niektorí z nich tu dokonca začínajú svoju pracovnú púť. Potenciál na vytváranie nových nápadov a ich realizácie je veľký. Verím, že odborníci, ktorí tu pracujú, budú hýriť aktivitou. Mojou úlohou bude ich v tom podporovať.

Čo si máme predstaviť pod slovom transformácia?

Chcem, aby Národné osvetové centrum bolo modernou inštitúciou. NOC-ku by mali poznať nielen tí ľudia, ktorí na nej benefitujú tak, že sa zúčastňujú na jej súťažiach či festivaloch. Veľkou úlohou bude aj hľadanie prienikov medzi jednotlivými druhmi neprofesionálneho umenia. Aby jednoducho film, divadlo, folklór či fotografi nežili vlastný separátny život, keď prienik medzi nimi by mohli pomôcť aj samotným neprofesionálnym umelcom. Druhou rovinou je digitálne prostredie, ktoré určite chcem čo najviac naplňať našimi aktivitami. To sa nám vráti aj tak, že budeme môcť NOC-ku lepšie propagovať.

Ako riaditeľ NOC ste zdedili aj jeden z najväčších slovenských letných festivalov – Východná.

Martin Výboch a Erik Kriššák spoločne hrajú v kapele Žalman Brothers Band.

Tá sa musela tento rok pre koronakrízu zrušiť. Aká bola reakcia verejnosti?

Z tých informácií, ktoré mám ja, bola v podstate dobrá. Verejnosť rozhodnutie vzhľadom na situáciu rešpektovala. Peniaze, ktoré sme vyzbierali predajom lístkov, sme vrátili. Teraz sa sústreďíme na to, aby Východná v roku 2021 mohla byť.

Aká bude Východná v roku 2021? Aká teda bude?

Urobíme všetko pre to, aby Východná bola. Nevieme, či tam bude catering. Nevieme, či bude festival medzinárodný, a nevieme, či časť programu nebude musieť byť iba online. Pracujeme na rôznych alternatívnych plánoch. Stále teda neviem, v akej podobe, ale verím, že bude. Lístky však vzhľadom na nejasný formát zatiaľ nepredávame. Všetko záleží na vývoji situácie s pandémiou.

NOC-ka je vyhlasovateľom a garantom celoštátnych postupových súťaží: Belopotockého Mikuláš, FEDIM, Zlatá priadka, Divadlo a deti aj najznámejšieho Hviezdoslavovho Kubína. Čakajú divadelníkov nejaké zmeny?

Toto je, samozrejme, výsostne odborná otázka. Ak za mnou niektorí z našich odborníkov prídu a budú chcieť robiť zmeny, budeme sa nad nimi zamýšľať. Ja však predpokladám, že dôjde k prehodnoteniu zmeny frekvencie či formy niektorých súťaží.

Čo bude ďalej s časopisom Javisko?

Začiatkom budúceho roka plánujeme prijať nového odborného šéfredaktora, ktorý bude garantovať kvalitu a pravidelnosť časopisu. Tlačené vydania periodík však celkovo všade zažívajú krízu. Väčšinu distribúcie by sme chceli dostať do digitálneho prostredia. Nevravím, že Javisko už tlačené nebude vychádzať, nebude to však primárna forma časopisu.

.....”
Verím, že odborníci, ktorí tu pracujú, budú hýriť aktivitou. Mojou úlohou bude ich v tom podporovať.

Už niekoľko rokov Národné osvetové centrum priamo spravuje aj legendárny V-klub. Ako si nový riaditeľ NOC-ky predstavuje, že by tento priestor mal vyzeráť a fungovať?

Kým nenastala koronakríza, počet podujatí vo V-klube rástol, čo považujem za pozitívne. Určite doň chceme investovať, aby sme obnovili techniku a vybavenie. A hneď, ako to situácia umožní, verím, že ho dramaturgia naplní kvalitným profesionálnym aj amatérskym programom. Malo by to tam hlavne žiť. Je to klub, malí by tam byť ľudia.

Vrcholom divadelných súťaží je festival Scénická žatva. Tento rok sa Žatva najprv presúvala do Bratislavy a nakoniec bude iba online, opýtam sa otázku, ktorú som sám dostával v posledných mesiacoch najčastejšie. Prečo sa Žatva presúvala z Martina do Bratislavy?

Keďže tento rok slávime 190. výročie prvého uvedenia slovenskej divadelnej hry a zároveň 100 rokov profesionálneho divadla, Scénická žatva by sa mala uskutočniť, nech sa deje, čo sa deje. Vzhľadom na to, ako sa situácia vyvíjala na jar, netrúfali sme si organizovať podujatia počas leta. A keďže nemáme priamy dosah na priestory v Martine, ale v Bratislave má NOC-ka V-klub, presunuli sme Scénickú žatvu do Bratislavy na december. Vtedy sme ešte dúfali, že na jeseň už bude pandémia za nami. Nakoniec sme vzhľadom na aktuálnu situáciu celý festival presunuli výlučne do online prostredia. V každom prípade som rád, že sa nám na konci leta podarilo spoluorganizovať v Martine aspoň tvorivé dielne pod názvom Žatva tvorivosti.

Takže najbližšia Scénická žatva bude v Martine?

Verím, že budúci rok sa na Scénickej žatve v Martine uvidíme. •

Aký bol Rok slovenského divadla?

Čo mal so sebou priniesť a čo napokon priniesol.

Rok slovenského divadla bol projekt, ktorého cieľom bolo oslávit' sto rokov profesionálneho divadla a 190 rokov ochotníckeho divadla na Slovensku. Práve v roku 1830 začalo svoju cestu na našom území ochotnícke divadlo, a to prvou premiérou veselohry Kocúrkovo Jána Chalupku, ktorú inscenoval Gašpar Fejérpataky-Belopotocký. Počas nej vznikli desiatky divadelných súborov, ktoré formovali (a formujú) ochotnícku kultúru na Slovensku a boli predpokladom na vytvorenie silnej tradície ochotníckeho divadla v našej krajine.

EVA FAČKOVÁ, DIVADELNÝ ÚSTAV

Rok slovenského divadla bol vyhlásený vládou Slovenskej republiky v gescii Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a jeho rezortných inštitúcií: Divadelného ústavu, Slovenského národného divadla a Národného osvetového centra.

Potom prišiel 1. marec 1920. Tento dátum sa zapísal do divadelnej histórie ako vznik profesionálneho divadla. V ten deň svoje brány prvýkrát otvorilo Slovenské národné divadlo – a to premiérou opery Hubička Bedřicha Smetanu. O deň neskôr, 2. marca 1920, začala svoju činnosť aj jeho činoherná časť – prvou činohernou premiérou bola hra bratov Mrštíkovcov Mariša. Slovenské divadlo čelilo počas svojej existencie mnohým spoločenským a politickým výzvam.

Práve v roku 2020, počas ktorého sme mali jeho existenciu a vývoj oslavovať, začalo čeliť významnému faktoru, ktorým bola svetová zdravotná situácia, spojená so šírením koronavírusu.

Dnes sme na konci roku 2020 a prináleží nám rekapitulovať ostatné mesiace. Rok slovenského divadla sme pomyslene uviedli tlačovou konferenciou v novembri 2019, keď sme predstavili jeho koncept, webovú stránku a spomenuli sme aj vlajkové projekty,

ktoré sa mali počas tohto roka uskutočniť. Niektoré to ešte stihli, iným sa to nepodarilo.

Divadelný ústav

Divadelný ústav ako hlavný koordinátor projektu už niekoľko mesiacov a rokov pred jeho spustením pracoval na štyroch vlajkových projektoch.

V novembri 2019 prvýkrát prezentoval putovnú výstavu theatre.sk, ktorej cieľom

bolo priniesť prehľadne spracovaný pohľad na históriu aj súčasný stav slovenského profesionálneho divadla. Výstava bola preložená do ďalších piatich jazykov a primárne mala putovať po divadelných festivaloch a Slovenských inštitútoch v európskych metropolách. V čase prvej, jarnej vlny šírenia koronavírusu ju Divadelný ústav pretransformoval a priniesol v online podobe. Zaujímavosťou si ju mohli pozrieť priamo na webovej stránke venovanej Roku slovenského divadla.

Výstava
Divadelné storočie
– stopy a postoje
na Bratislavskom
hrade

FOTO | Matej Hakár

Dvadsiaty siedmy február 2020 bol veľkým momentom pre Divadelný ústav, ktorý spolu so Slovenským národným múzeom – Historickým múzeom pripravil rozsiahlu reprezentatívnu výstavu s názvom Divadelné storočie – stopy a postoje. Výstava je umiestnená na druhom poschodí Bratislavského hradu, nachádza sa na viac ako 1 000 m² a pripravil ju štrnásťčlenný kurátorský tím. O jej architektonické riešenie sa postaral významný slovenský scénograf Boris Kudlička, ktorý pôsobí prevažne v zahraničí. Záujemcovia o slovenskú divadelnú kultúru si výstavu po jej predĺžení môžu pozrieť až do 5. septembra 2021.

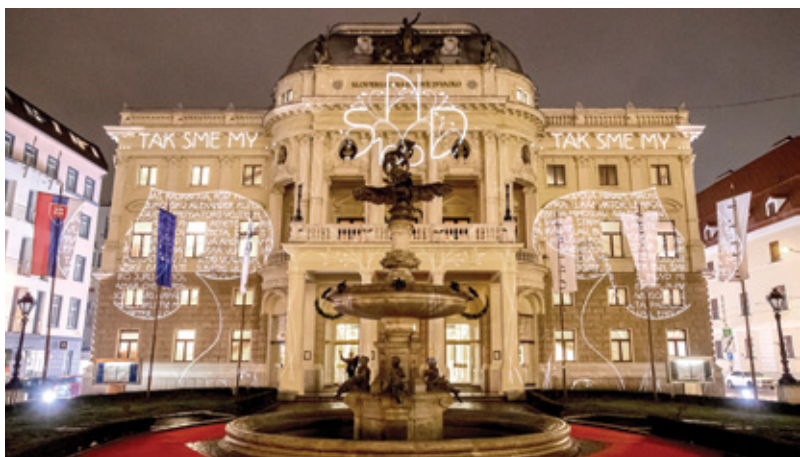
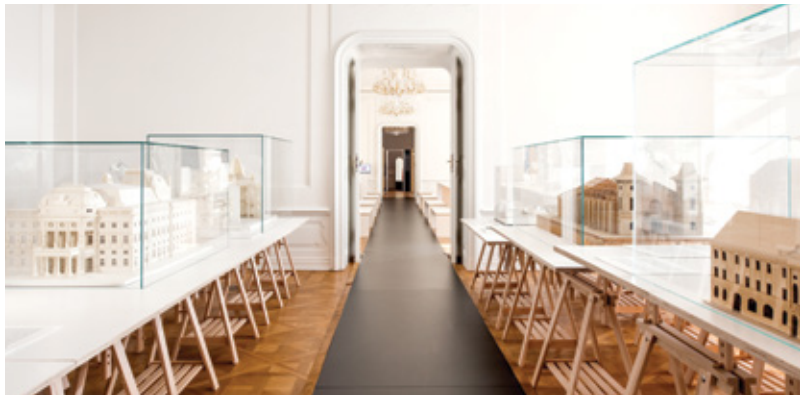
Slovenskí teatroológovia a odborní pracovníci pracujú už niekoľko rokov pod vedením profesora Vladimíra Štefka na pokračovaní komplexnej publikácie, venovanej slovenskému profesionálnemu divadlu – Dejiny slovenského divadla II (1949 – 2000), ktorá je jedinečným dielom slovenskej teatrologie a plynulo nadväzuje na jej prvú časť. Tá sledovala vývoj slovenského divadla v rozmedzí rokov 1920 až 1948. Rozsiahla publikácia vyjde na začiatku roku 2021.

Posledným vlnkovým projektom, ktorý pri príležitosti Roku slovenského divadla pripravil Divadelný ústav v spolupráci so Slovenským centrom Medzinárodnej asociácie divadelných kritikov (AICT/IATC), mal byť Showcase slovenského divadla, ktorý sa mal konať počas festivalu Nová dráma/New Drama v máji 2020. Festival ani jeho odborná časť pre divadelných kritikov z celého sveta sa neuskutočnil. Festival súčasnej drámy Nová dráma/New Drama sa konal v alternatívnej (online) verzii na konci októbra 2020.

Slovenské národné divadlo

Slovenské národné divadlo oslavovalo v roku 2020 svoju jubilejnú 100. divadelnú sezónu (2019/2020). Jej oslavy vyvrcholili slávnostným galavečerom, ktorý sa konal 1. marca 2020 – presne sto rokov od prvej premiéry, ktorá sa konala v priestoroch jeho historickej budovy. Galavečer s názvom ... tak sme my... spojil všetky tri súbory Slovenského národného divadla – činohru, operu a balet – a odovzdal svoje poslanstvo o divadle v kontexte dôležitých historických milníkov. Na druhý deň, 2. marca 2020, presne sto rokov od prvej činohernej premiéry, zavítalo na dosky Slovenského národného divadla Národní divadlo Praha, symbolicky s inscenáciou hry bratov Mrštíkovcov Maryša.

Táto divadelná inštitúcia sa podobne ako mnohé iné vyrovnala s prvou vlnou pandémie a zatvorenými bránami – spustila projekt SND DOMA, do ktorého zapojila členov všetkých svojich súborov, ktorí sa príjemnou a hravou formou pravidelne pripomínali svojim fanúšikom. Ľudia sa mohli rozvíjať s členmi baletu, vypiť si kávu s členmi činohry, ale aj si vychutnať domáce koncerty v podaní členov orchestra SND.

Výstava
Divadelné storočie
– stopy a postoje
na Bratislavskom hrade

FOTO | Matej Hakár

Giuseppe Verdi:
Aida, SND

FOTO | Zdenko Hanout

Výstava
Divadelné storočie
– stopy a postoje
na Bratislavskom hrade

FOTO | Matej Hakár

Jozef Gregor Tajovský,
Gabriela Preissová:
Hriech/Jej pastorkyňa,
SND
Daniel Fischer
(Laca),
Anežka Petrová
(Jenůfa)

FOTO | Braňo Konečný

LV 100
Ladislav Vychodil
a scéna 20. storočia

FOTO | Juraj Starovecký,
SNG

Jozef Holý: Kubo, SND
Emil Horváth
(Lovecký),
Milan Ondřík
(Kubo)

FOTO | Braňo Konečný

Historická budova SND
1. marec 2020

Otvorenie výstavy
theatre.sk v SND

FOTO | René Miko

Slovenské národné divadlo počas stej divadelnej sezóny pripravovalo premiéry inscenácií s ohľadom na toto vzácne jubileum. Pre koronavírus sa niektoré z nich museli posunúť, ale viaceré z nich stihlo divadlo uviesť, napríklad nadčasovú klasiku Jozefa Hollého Kubo či spojenie hier Jozefa Gregora Tajovského a Gabriely Preissovej pod názvom Hriech/Jej pastorkyňa uviedlo SND v premiére až v septembri 2020, rovnako ako premiéru opery Giuseppe Verdiho Aida.

Do Roku slovenského divadla sa zapojili desiatky divadiel, divadelných súborov, kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií, ale aj jednotlivcov a občianskych združení. Po celom Slovensku vznikli a mali vznikáť unikátne projekty, ktoré mali slúžiť na pripomienku a oslavu divadelnej kultúry v našej krajine. Okrem iných projektov pripravila napríklad Slovenská národná galéria výstavu venovanú osobnosti slovenskej scénografie Ladislavovi Vychodilovi s názvom LV 100. Ladislav Vychodil a scéna 20. storočia, BIBIANA – Medzinárodný dom umenia pre deti pripravila interaktívnu výstavu pre najmenších s názvom Posvietme si na divadlo. RTVS pripravil v televíznom vysielaní v spolupráci so SND dokumentárny cyklus o storočnici SND, zaradil do vysielania viacero filmov a dokumentov o slovenskom divadle; rozhlasová časť pripravila sériu rozhovorov o slovenskom divadle. TASR pripravila súbor článkov o ochotníckych divadlách a o osobnostiach divadla, ktoré nás už opustili. Slovenské divadlá sa zamerali vo svojej tvorbe viac na slovenskú drámu, vznikali rozličné pútavé výstavy, workshopy, tvorivé dielne. Aj keď do tvorivých procesov priamo zasiahol koronavírus, divadlá sa chopili tejto situácie kreatívne – začali tvoriť podcasty, online výstavy, vytvorili množstvo videí (čítania kníh a rozprávok pre deti) a zábavného i poučného obsahu pre deti, študentov aj dospelých.

Rok slovenského divadla mal byť oslavou, namiesto toho bol skúškou. V kontexte súčasnej situácie otvoril množstvo dôležitých otázok, ktoré priamo ovplyvňujú postavenie kultúry a umenia v našej spoločnosti. Veríme, že hľadanie odpovedí na tieto otázky bude čo najmenej bolestné a my ako spoločnosť z toho v konečnom dôsledku vyťažime pozitívne maximum. •

KRONIKÁR MESTA KOCÚRKOVO

„Kocúrkovania majú od pamäti sveta velikú k svojej vlasti a jej slobode, k svojej reči, k svojim obyčajom náklonnosť. No a to by nebolo zle samo v sebe, lenže sú oni v tejto veci opravdoví – Kocúrkovania. I len tie – odpytujem ale ponížene – i tie nohavice musia mať taký kraj, aký mali ešte za Kakan kráľa.“

JÁN BÁBIK • FOTO | Collavino

Podľa ich názoru stojí Kocúrkovo práve v samom prostriedku zeme a niet iného jemu rovného mesta. „Za živa v Kocúrkove a po smrti v nebi.“ A nedávno sa boli v krčme o to krvavé pračky zviadli, keď tomu jeden pocestný odporoval, hovoriac, že tu i tam sa Kocúrkovo vyskytuje a že by on mohol niekoľko miest, mestečiek a dedín menovať v tejto a inej stolici.

Týmto slovami sa prihovril čitateľom v roku 1830 v úvode knižného vydania svojej prvej divadelnej hry Kocúrkovo dramatik Ján Chalupka. Svojím dramatickým debutom vniesol do slovenskej literatúry nový pojem – kocúrkovčina podľa názvu malého mestečka, v ktorom sa odohrávala nielen táto hra, ale aj ďalších šesť z deviatich, ktoré napísal. Kde sa vlastne nachádzalo Kocúrkovo, to objasnil teatrológ Ladislav Čavojský v rozhovore pre Slovenský rozhlas v roku 2001:

„Hoci je reč iba o jednom Kocúrkove, v každej hre inde leží. Prvé Kocúrkovo, podľa ktorého sa aj prvá Chalupkova veselohra menuje, leží kdesi na Horehroní. Kocúrkovskí študenti sa vracajú domov z Kežmarku cez Východnú, Bocu, Čertovicu, Mýto pod Ďumbierom, Lopec... a sú doma. Brezno však autor nahlas nevyslovil. Druhá veselohra Všetko naopak sa odohráva v tom istom horehronskom Kocúrkove. Kocúrkovo, v ktorom prebýva Trasoritka, leží kdesi v Turci. V Kocúrkove, v ktorom si volia nového hlásnika, v hre Trinásta hodina a vo fraške Fuk a Huk nám Chalupka nezanechal

Jan Greššo
a Eva Večerová
Divadlo Andreja Bagara:
Rok v Kocúrkove

Réžia: Kamil Žiška

Zdá sa, že Ján Chalupka hľadal útechu v literatúre, konkrétnejšie v divadelnej tvorbe.

„turistického sprievodcu“. Vieme však, že Kocúrkovo, kde boli štyri svadby na jednom pohrebe, Starúš plesnivec leží pod Urpínom, myslí na Banskú Bystricu. Juvelír sa mal ženiť kdesi pri Váhu. Kocúrkovo bolo teda všade, kde hlúpi rozkazovali múdrym, kde predsudky víťazili nad pokrokom, kde bolo všetko naopak.“

Ján Chalupka, o vyše dvadsať rokov starší brat veľkého štúrovského básnika Sama, sa narodil 28. októbra 1791 v Hornej Mičinej, kde v tom čase bol jeho otec Adam učiteľom. Po štúdiách a krátkom pôsobení ako domáci učiteľ v Radvani a vo Viedni a ako profesor v Ožďanoch prichádza učiť na slávne kežmarské lýceum. Ján Chalupka prednášal najmä rétoriku a poetiku a stretol sa tu aj so svojou životnou láskou Babettou von Wieland. Ich láska však nenašla naplnenie. Babetta bola dcérou bohatého statkára a chudobný, hoci vzdelaný profesor nebol pre rodinu dobrá partia. Ján Chalupka odišiel pre lepšiu zárobok za evanjelického farára do Brezna, ale ich láska nevydržala skúšku odlúčenia. Bol to však Ján Chalupka, kto zlyhal citovo, pretože zachované listy svedčia o hlbokom vzťahu Babetty a sú svedectvom, že Chalupka nie dostatočne bojoval za svoju lásku.

Ján Chalupka sa v Brezne neskôr oženil s Ludovikou Lovichovou, dcérou superintendenta evanjelickej cirkvi v Banskej Bystrici, ale manželstvo nebolo šťastné. Syn zomrel ako trojročný, staršia dcéra Ema sa rozíšla s mužom a mladšia predčasne zomrela. Jeho manželka sa pomiatla. Breznianska fara bola síce bohatá, ale Chalupka mával často konflikty s cirkevníkmi.

Zdá sa, že Ján Chalupka hľadal útechu v literatúre, konkrétnejšie v divadelnej tvorbe. Breznianske prostredie bolo priam živnou pôdou pre jeho fantáziu. V jeho mysli sa začínajú vytvárať prvé scény z frašky

Kocúrkovo, v ktorej sa vysmieva zápečníctvu, farizejstvu, falošne chápanej morálke, snahe urobiť dobrú partiu, ale i veľkému problému tých čias odnárodňovaniu.

Autor najprv vydal divadelnú hru Kocúrkovo v roku 1830 anonymne knižne v náklade 500 kusov. A dobre urobil. Mnohí, aj ktorých autor osobne nepoznal, sa v hre zhliadli. Kým sa jedni bavili, druhí protestovali. Preto Ján Chalupka pri druhom knižnom vydaní hry reagoval týmto predslovom.

„Mnoho hluku táto komédia narobila. Domnieval sa totižto nejdenný, ktorý satiru nerozumel, že sa všetko na túto obec, alebo práve na isté osoby vzťahuje.

Tí, ktorí sa obrazenými byť bludne domnievali, všemožne o to pracovali, aby toho posmešnika vykutili. – Dve ženské medzitým zaliezli (skákať už nevládali) – ta, kde sa úfali, že im ho cenzor alebo tlačiar prezradí, ale tento im odpovedal, že sa on o to nikdy nestará, a tento, že on veru na autorovi žiadnej viny nenalezá, lebo v jeho komédii nič zlého nevidel, čo by Boha, kráľa, náboženstvo, dobré mravy, statočnosť a česť osoby obrazilo. – S týmto sa ony ale neuspokojili. Najali si advokáta z Vacova a doručili mu sto, či dvesto zlatých, aby toho človeka vyšľakoval a na patričnom mieste udal.“

Pobúrene reagovala aj šľachta.

Tá, ako o tom píše Rehor Uram-Podtatranský, dokonca neskôr dosiahla zákaz hry. „Ponevác dej tejto veselohry odohráva sa

v slovenskom mestečku a v meštianskom dome, prišlo na predstavenie zabaviť sa i zemianstvo liptovské; keď ale videlo, že následkom týchto predstavení a zvlášte postavením na pranier chýb a pokleskov ľudských začína sa medzi meštianstvom dôstojnejší názor o jeho súkromnom i verejnom obcovaní vzťahovať, previedlo u vrchnosti, že ďalšie predstavenia slovenské boli zakázané. Ku tomuto zákazu dopomohla i tá okolnosť, že slovenské predstavenia riadil muž, ktorý následkom svojho karhania zemianskych rodín bol od zemianstva prenasledovaný.“

Veselohru krátko po knižnom vydaní ešte v lete v roku 1830 v Liptovskom Svätom Mikuláši s ochotníkmi našťudoval Gašpar Fejérpataky-Belopotocký a odohral ju 22. augusta 1830 vo Vrbickom hostinci, dnes Čierny orol, čím sa položil základný kameň slovenského ochotníckeho divadla. Aj napriek spomínaným ťažkostiam s vrchnosťou hra mala úspech. Povzbudený Ján Chalupka v priebehu niekoľkých rokov napísal ďalšie veselohry, ktoré sa odohrávali vo fiktívnom mestečku. Stal sa akýmsi kronikárom mesta Kocúrkovo. V roku 1832 píše hru Všetko naopak alebo Tesnošilova Anička sa žení a Honzík sa vydáva, ďalej nasledovali Trasorítka alebo Stará láska sa predsa dočkala, Trinásta hodina alebo Veď sa nahľadíme, kto bude hlásnikom v Kocúrkove a Staruš plesnivec alebo Štyri svadby na jednom pohrebe.

Ján Chalupka bol veľmi vzdelaný muž. Okrem materčiny poznal osem rečí, plynne hovoril po latinsky, nemecky, maďarsky, francúzsky, dokonca čiastočne po taliansky, pasívne ovládal angličtinu, gréčtinu a hebrejštinu. Tvoril v štyroch jazykoch: pred uzákonením štúrovskej spisovnej slovenčiny písal veselohry po česky, po revolúcii po slovensky, hru Staruš plesnivec alebo Štyri svadby na jednom pohrebe napísal

najprv po maďarsky, získal za ňu dokonca dramatickú cenu uhorskej Akadémie vied, a v nemčine vyšiel jeho satirický román Bendegucz.

Jánovi Chalupkovi vždy ležal na srdci osud národa, aj keď na rozdiel od svojho brata Sama nebol taký rozohnený revolucionár, ani v živote, ani v tvorbe. Roku 1841 napísal v nemčine polemický a obranný spis Schreiben des Grafen Carl Zay (List grófa Karola Zaya), v ktorom napadol grófa Zaya, generálneho dozorcú cirkví a škôl evanjelických, že pod zámienkou spojenia cirkvi evanjelickej s cirkvou reformovanou sa snaží o pomadžarčenie slovenských evanjelikov. Viliam Pauliny Tóth neskôr o tomto Chalupkovom spise napísal:

„Pamätné bolo celé pohnutie, ktoré spôsobila brožúrka Chalupkova, vnejžto – ó, smelosť nad všetky smelosti! – opovážil sa jeden luteránsky kňaz svojho generálneho inšpektora a magnáša uhorského vymydliť, refutovať, na capart obrátiť.“

V roku 1842 spolu s Jozeffym, Hodžom a Ferienčíkom žiadali u kniežaťa Metternicha, arcikniežaťa Ľudovíta a kancelára Majlátha viac práv pre Slovákov. Chalupka o celi návštevy napísal:

„Slováci si nič nežiadajú, len to, aby mali pokoj a v svojom jazyku, aby neboli hatení. Maďari nech sú spravodliví a nech nerobia to, čo by sa im nepáčilo.“

Ján Chalupka si za národné presvedčenie vytrpel svoje. Keď prijal funkciu pokladníka spolku Tatrín, tak ho liptovskí zemanovia v roku 1846 zákerne prepadli a neľudsky zbili. Svoje si prežil aj v revolučných rokoch 1848/1849 v Brezne, ako o tom píše v spomienkach Jozef Miloslav Hurban, ktorý ho ako veliteľ povstalcov navštívil koncom februára 1849.

„Prvá ale moja návšteva platila slávnemu Jánovi Chalupkovi, vzdať poklonu a hold

Peter Oszlák
a Gabriela Marcinková
Divadlo Andreja Bagara:
Rok v Kocúrkove

Réžia: Kamil Žiška

velikému géniovi stred šireho, ale opusteného Slovenska. Ako som pripomenul, terorizmus v Brezne do nášho príchodu bol nesmierny. Sám Chalupka čupel v najzadnejšom kútiku veľkého svojho dvora, neodvažujúc sa vyjsť na ulicu. On na ulici – a už bolo sto rôznych rozprávok o ňom a zatým hneď inkvizítor, dáka stotina torquemady. Ohnety, uštipaný, usekovaný sedel veľký kárateľ hriechov národných, ostrý bič satirický na prechmaty Maďarov, prenasledovník blbosti samozavinilej maďarónov a odrodilcov na pohovke, majúť založené nohy na kríž, keď ja vstúpil do chýžky jeho.“

Ján Chalupka bol spolu s Jozefom Podhradským a Mikulášom Štefanom Ferienčíkom jedným z prvých slovenských dramatikov, ktorý reagoval na udalosti meruôsmeho roku v slovenskej dráme. Jeho hra Dobrovoľníci patrí medzi jeho neznámejšie diela. V nej prvýkrát opustil nielen kocúrkovské malomestské prostredie, ale aj veseloherný žáner. Hra však nemala úspech, možno to aj zapríčinil malý časový odstup od revolučných udalostí.

Ján Chalupka neskôr napísal ešte hry Fuk a Huk, Hrdá pýcha skrotla a Juvelír, ale tie už nedosiahli úroveň jeho prvých hier. Posledne menovanú hru Juvelír poslal v roku 1869 do anonymného súbehu Matice slovenskej na divadelnú hru, kde sa posudzovateľ Jozef Viktorin o nej vyjadril: „Sú literárne pokusy, o ktorých Nemec vraví: Unter allen Kritik... Preto dolupodpísaný hlasuje za odmrštenie tej nepodarenej Frntolinky, ktorá ani len pochvaly nezasluhuje.“

.....”
Krédó Chalupkovej
satiry bolo:
Quid rides? De te
fabula narratur!
Čiže:
Čo sa smeješ.
Reč je o tebe!

Aj napriek negatívne, ale nie veľmi spravodlivému posudku Juvelíra Ján Chalupka výrazne ovplyvnil slovenskú dramatickú tvorbu a jeho hry tvorili základ repertoáru ochotníckych divadiel. Neskôr sa dostali aj na profesionálne scény. Akési krédó Chalupkovej satiry bolo: Quid rides? De te fabula narratur! Čiže: Čo sa smeješ. Reč je o tebe!

Ján Chalupka zomrel 15. júla 1871. Jeho mladíčka láska Babetta von Wieland mu zostala verná, nikdy sa nevydala a Chalupku prežila o rok a štyri mesiace. Ale ani Chalupka nezabudol na Babettu. Tesne pred smrťou si chcel nechať doniesť jej portrét. Portrét prišiel do Brezna neskoro, 18. júla 1871, tri dni po dramatickej smrti. •

Martin Šalacha a Daniel Ratimorský
Divadlo Andreja Bagara:
Rok v Kocúrkove

Réžia: Kamil Žiška

Ján Kuráň prichádza na skúšku inscenácie na bicykli.

Postava režiséra
(Ján Mikuš)
režiruje hercov.

Divadlo po 190 rokoch

V deň 190. výročia javiskového uvedenia prvého slovenského divadelného textu uviedlo divadlo Gasparego 22. augusta v Liptovskom Mikuláši predstavenie s názvom Divadelná udalosť. O kontexte, súvislostiach a reakciách píše autor a režisér predstavenia Ján Mikuš.

JÁN MIKUŠ, režisér a scenárista • FOTO | Pavol Salíš

Výzva

Liptovské kultúrne stredisko v spolupráci s Národným osvetovým centrom ma oslovilo vytvoriť divadelné predstavenie pri príležitosti 190. výročia od prvého uvedenia Chalupkovho Kocúrkova G. F. Belopotockým.

Projekt, ktorý sme nazvali Divadelná udalosť, mal spojiť niekoľko ochotníckych súborov Liptova a vytvoriť tak ojedinelé niekoľkohodinové predstavenie, ktorým by ožilo Mikulášske námestie. Plán sa však radikálne zmenil (pandémia), a tak som pristúpil k inscenovaniu s naším nezávislým divadlom Gasparego (predtým Ochotnícky súbor G. F. Belopotockého).

Vzhľadom na krátkosť času, keď by konvenčné naštudovanie nebolo možné, som sa rozhodol pristúpiť k tzv. improvizovanému predstaveniu. Pod pojmom improvizácia chápe každý, nielen divadelník, niečo iné. Zhodneme sa však na tom, že „divadlo“ nie

je naskúšané. S hercami divadla Gasparego pracujem už niekoľko rokov a naše „Kocúrkovo“, aj vzhľadom na svoju formu, sa stalo istým medzníkom v našom spoločnom umeleckom snažení.

Myšlienka

Chalupkova hra Kocúrkovo je už dnes z môjho pohľadu neinscenovateľný text, ktorý vyžaduje razantné dramaturgické uchopenie. Zdá sa, že všetka klasická či kanonická literatúra odoláva času, ale sú to najmä idey, kontexty, štruktúry a bohatosť vrstiev, ktoré ich kladú do truhlice istého poznania. To, čo tieto kvality prepája, aj keď to bude znieť z teatrologického pohľadu smiešne (a zjednodušené), sú emócie. Tie spájajú svet minulý s dnešným. Preto som sa rozhodol pripraviť nový príbeh. Základom bola istá esencia pojmu Kocúrkovo – „mesta naopak“ – a napokon životopisný príbeh G. F. Belopotockého.

Mojím trúfalým a humorným rozhodnutím sa teda stalo prevteliť sa do postavy Belopotockého.

Nový príbeh

Naše predstavenie s názvom Kocúrkovo po 190 rokoch bol príbeh ochotníckeho súboru, ktorý sa so svojím režisérom pokúša naštudovať Chalupkovu hru pri príležitosti 190. výročia od jej prvého uvedenia. Ako to už býva, príprava divadla sa rozpadá a vznikajú intrigy. Režisér sa napokon rozhodne Kocúrkovo naštudovať ako monodramatickú avantgardnú performance s prizvaným maďarským hercom (P. Havasi a. h.). Vyabstrahovanou víziou hry Kocúrkovo sa, pre postavu režiséra, stane stvárnenie Chalupkovej hry ako rituálnej premeny živej svine (zavretej v drevenej klietke) na holuba, ktorú má predviesť záhadný mág zaklínaním v maďarskom jazyku. Celý príbeh stroškotá a jedna z postáv zapaluje maľované kulisy, synagóga, v ktorej sa má realizovať divadlo, je v plameňoch. Do plameňov prichádza bača s ovcami.

Aj keď sa javí tento príbeh absurdným (čím je Kocúrkovo?), pozrime sa na jednotlivé témy a príbehy, ktoré sme dlho s hercami objavovali.

Rejžo

Postava režiséra sa stala kritickou osobou, ktorá kritizuje súčasné vnímanie kultúrnosti v Liptovskom Mikuláši. Príbeh tejto postavy je postavou samotného Belopotockého, ktorý počas svojho života zažíval značnú kritiku na svoju osobu, a to najmä od politicky mocenských indíviduít Liptova.

Mojím trúfalým a humorným rozhodnutím sa teda stalo prevteliť sa do postavy Belopotockého. Necítim sa byť obroditeľom, ale provokatérom, tak moju osobu totiž niektorí vnímajú. Prečo im teda nepolichotiť?

Klasiku som sa teda pokúšal preniesť na javisko najmä v ideovej kvalite, čo, ako sa ukázalo, malo nedozeraný dosah. Akákoľvek snaha o politicky či spoločensky angažované umenie nakoniec beží v ústrety emóciám. Inscenácia mala vzniknúť ako slávnostná udalosť, ale čím skutočne bolo Kocúrkovo pred 190 rokmi? Zaiste nielen zábavkou, slávnostným okamihom, ale prelomovou kritikou vtedajšej súčasnosti. Chalupka nešetril a mieril presne. Kritizoval nielen mocných, ale aj detinskosť a hlúposť. Rovnako pre nás bola táto slávnostná chvíľa najlepšou výzvou, ako hovoriť otvorene, čo si o súčasnom svete a spoločnosti myslíme. Všetko pekne vo vopred pripravených postavách a situáciách.

Slávneho maďarského herca (Peter Havasi) privádzajú dvaja motorkári.

Režisér (Ján Mikuš)
a slávny maďarský herec
(Peter Havasi).

Slávny maďarský herec
(Peter Havasi).

Divadelný súbor
počas inscenovanej
divadelnej skúšky.
Zľava Mário Kermiet,
Helena Hajková,
Ľubomír Raši,
Ľudmila Klimková,
Ján Kuráň.

Koncept inscenovania

Predstavenie sa odohralo v synagóge. Pred divákmi viselo veľké plátno, na ktoré sa naživo premietal dej. Divadlo sa pred divákmi na scéne takmer nepredvádzalo, živý strih z niekoľkých kamier snímali hercov rovnako ako ich dialógy. Traja kameramani a dvaja zvukári prechádzali priestorom a natáčali, čo sa odohráva v zákutiach priestoru synagógy. Väčšina deja sa totiž odohrala mimo „javiska“. Táto povedzme voyerská taktika dodala autentickým – improvizovaným – dialógom a herectvu ešte výraznejšiu naliehavosť. Od začiatku som nechcel, aby sme celý príbeh s hercami prešli (divadelne naskúšali), aby nevypchala tá zásadná autentická udalosť, konflikty postáv, témy dialógov, reakcie, zápletky. Deň pred uvedením prebehla veľká technická skúška, kde som sa zameral na pohyb kamier, pohyb hercov a zvukárov. Komponovali sme istú choreografiu pohybu v priestore. Bolo to pre hercov mimoriadne náročné, no za posledné obdobie mojej tvorby si už na podobný prístup zvykli, a teda, aj keď niečo v tejto rozlohe absolvovali prvýkrát, skúsenosť z našich rozhlasových improvizácií i občasných tréningov so mnou mali.

Celý koncept rámcovala postava režiséra, ktorá bola skutočne osobou režiséra, a teda ešte väčšmi umocňovala svoju „dôležitosť“.

Aby to však nebolo také priamočiare, režisér sa po niekoľkých minútach predstavenia „stratil“ a počas nasledujúcich zápletek ho postavy neustále hľadali, režisér však celý čas stál a prechádzal sa za kamerami po priestore.

„Divadelná skúška“, ktorú sme inscenovali, sa postupne začala rozpadávať. Stalo sa tak následkom detinských roztržiek súboru, ale aj akýchsi zvláštnych okolností, ktoré narušovali priebeh skúšania Chalupkovho Kocúrkova: stratená režisérova barla, exkremetny zabalené do plagátu, samovznietenie scenára...

Reakcie

Primátor mesta sa po predstavení vyjadril, že ide o hanobenie nielen slovenskej klasiky, ale aj samotnej synagógy. V predstavení jazdia po synagóge veľké motorky a na záver prichádza 5 oviec s bačom. Primátor sa netají svojou láskou k motorkám a jedna z najvýraznejších kultúrnych akcií nášho mesta je motokárske zjazdy. Možno aj preto dovážajú „slávneho“ maďarského herca dvaja motokári.

Predstavil som sa v divadelnom tvare ako Belopotocký, tiež ako režisér, režisérom som aj mimo javiska, to áno, oddeliť však realitu a umelecké fikcie poniektorí očividne nevládli. Umenie sa stalo viac pravdou, ako je pravda sama.

Herec Mário Kermiet
a návrh scénografie.

Ovce

Osoba Belopotockého priniesla pre našu krajinu, pre náš národ mnoho nových videní sveta. Okrem snahy priniesť negramotným ľuďom literatúru a divadlo to boli vždy revolučné a povedzme „šialené“ novoty.

Po našom tragickom príbehu ochotníckeho súboru, ktorý nedokáže nacvičiť Chalupkovu hru po 190 rokoch, som hľadal uspokojivé finále, ktoré by prinieslo isté posolstvo. Rozhodol som sa dostať do synagógy osobu, ktorá by reprezentovala akýsi duchovný či inak vysokomórny obraz a priniesla by inú neošúchanú kvalitu. Rozhodol som sa obsadiť Juraja Španka, ochotníckeho herca z Ploštína, ktorý akoby mimochodom prichádza s ovcami. Tohto baču následne vyzve režisér, aby prečítal krátky text. Išlo o poéziu amerického spisovateľa, ktorá je stará dvesto rokov, no je stále neskutočne autentická a komunikatívna. Verše W. Whitmana tak rezonovali a krúžili nad svetom nemožnosti urobiť staré Kocúrkovo v súčasnom svete Kocúrkova.

Záver

Podľa všetkého sa naše predstavenie zapísalo tučným písmom, minimálne do posledných dní Liptova. Veľké množstvo divákov ho prijalo s nadšením, no veľká skupina ho odmietla. Dohra trvá a v malom meste sa udialo niečo, v čo som už prestával veriť, a to, že divadlom sa dá takto fatálne komunikovať. Je divadlo na pokraji spoločenského záujmu? Je vôbec umenie dôležité, ak áno, sú teda dôležití aj ľudia, ktorí ho vytvárajú, teda umelci?

Koniec zápasu o kultúru a umenie je v nedohľadne. Na december je plánovaná nová premiéra Chalupkovej hry, ktorá sa má odohrať v miestnom dome kultúry. Samotné Kocúrkovo by tak mohli pripraviť miestni ochotníci z Matice slovenskej, ktorí celé leto pre turistov predvádzali v dobových kostýmoch pohnutý osud a osvetovú činnosť Gašpara F. Belopotockého. V jeho životopise nájdeme nielen záznam bitky, ktorú utril za svoju snahu priviesť ľudí k čítaniu a k divadlu, ale aj jeho posledné slová, v ktorých svoj osud vníma prevažne tragicky. Čo dodať, divadlo je drsný, angažovaný i smiešny fenomén, ktorému, ako sa zdá, najmä na Liptove ešte neodzvnilo. •

Divadelná udalosť očami diváka

**Matičiar so šibalskou iskrou v očiach
pozrel smerom k sekretáru. Dnes je ten večer.
Odtisol sklenené dvierka a z poličky vytiahol starú knihu.
Nebadateľná vrstva prachu naznačovala,
že o poklady tvoriace literárnu pamäť slovenského národa
sa staral nadmieru, tak, ako sa patrí.**

ROMAN GOMBARČEK

Na javisko patria tieto klenoty našej literatúry, a nie tie sprostosti, kde sa série a grcia!

Dali to do synagógy. V kulturáku by to síce bola väčšia slávnosť, ale odpúšťam. Slávnosť divadla. Divadelná udalosť! To si zaslúži košeľu s krátkymi rukávami, kravatu, tesláky a sandále. Veď je august. No pozrime, plná synagóga, tu je národa, takmer si niet kam sadnúť. Čo tu furt behajú s tými kamerami? Už sa to začalo, ale počkať, čo to...

Inscenácia mala byť pripomienkou (na deň presne) 190. výročia uvedenia Chalupkovho Kocúrkova v pôvodnej réžii Gabriela Fejérpatakyho–Belopotockého. Textu, ktorý sa prostredníctvom školských referátov dnes v desiatkach exemplárov zverejňuje v internetových databázach. Napriek očakávaniu mnohých sme v mikulášskej synagóge nevideli inscenáciu divadelnej hry.

Členovia súboru Gasparego v réžii Jána Mikuša veľmi elegantne upozadili potreby či požiadavky konvenčnejšie zmýšľajúceho diváka a sentimentálny spomienkový optimizmus, ktorý by na podujatí tohto typu mohol očakávať. Podarilo sa im v pôsobivej esencii extrahovať nálady a pocity, ktoré priekopník slovenského divadla Belopotocký takmer pred dvesto rokmi sám zažíval, a pretaviť ich do konfrontácie s vlastnými, súčasnými problémami. Postavy z Kocúrkova sa vrátili do truhličky národnej literárnej pokladnice a namiesto nich sme dostali komentár ideí z pôvodného Kocúrkova a obraz toho, s čím všetkým sa herci tak ako umelci, ale hlavne ako ľudia stretávajú dnes. Princíp divadla na divadle, ktorý ako kostru

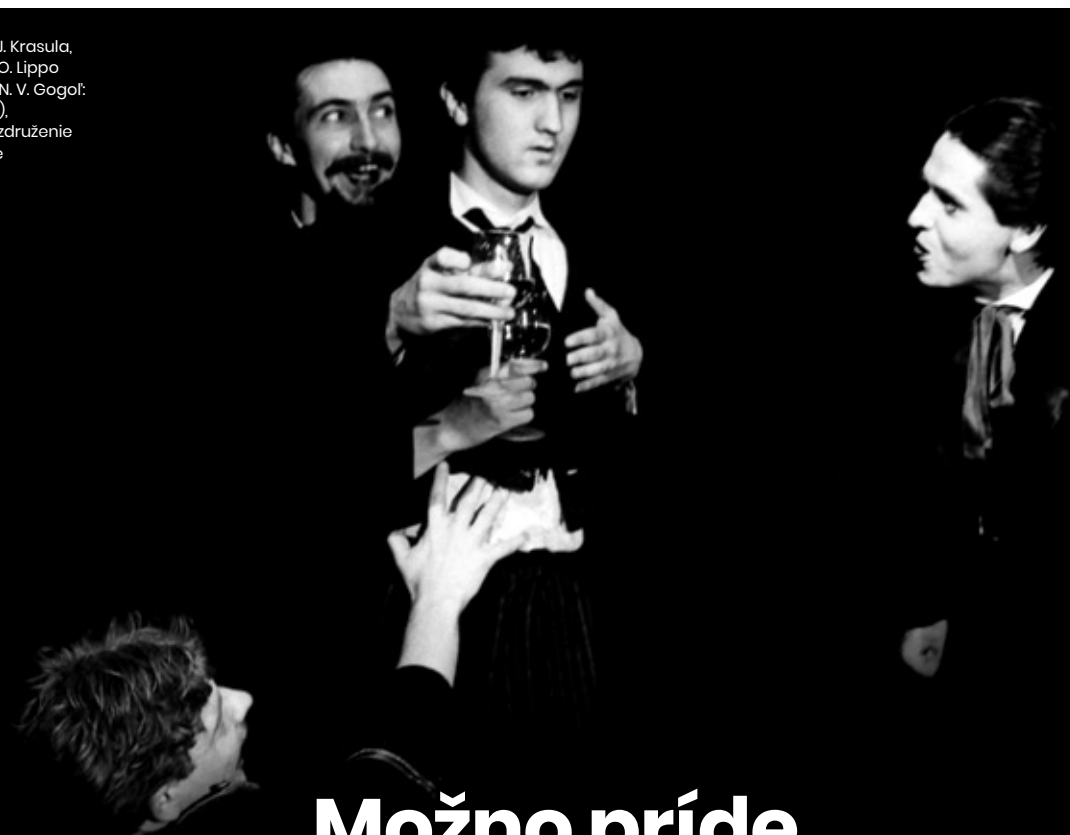
inscenácie súbor zvolil, sa postupne rozplýval v rôznych tematických vrstvách, sledujúcich samotných členov súboru. Rozvíjal ich spočiatku konciliantný prístup k režisérovi vo veľmi intímnu mozaiku jednotlivých postáv, hoci často v uhučanom a ukričanom predvedení.

Inscenácia mala svoje limity, najmä čo sa týka technickej stránky. Kamerový záznam zobrazujúci deje mimo pohľadu divákov neraz vypadával a hercom nebolo pre mizerné akustické podmienky rozumieť. Tieto negatíva však vyvážil pre mňa najvzácnejší aspekt predstavenia. Napriek kolísajúcemu temporytmu inscenácie bolo nesmierne pôsobivé sledovať a zažívať, akou jemnou intimitou a ľudskosťou je možné obrovský priestor synagógy naplniť. A s pokojom v duši tým myslím úplne všetkých účinkujúcich. V kombinácii s iróniou mierenou efektne do vlastných radov vznikali situácie, keď aj silnejšiemu cynikovi zmäkli pokrčené obrvy. Inscenácia sa šťastne vyhla zúfalému a trápnemu apelovaniu na tematizované problémy, ale tie skôr veľmi ľahko predrysovala na pozadí sčasti improvizovaných situácií.

Inštalovanie režiséra Mikuša do vzdialenej podoby Belopotockého, ktorého „nikto nemal rád“ a nikto mu nerozumel, vo mne spočiatku vyvolávalo skôr larmojantný rozmer. Ale pocit človeka, obklopeného skupinou talentovaných ľudí, napriek tomu sa nachádzajúceho v nepriestrelnej samote, prekonal moje očakávania. Aj preto bola táto udalosť mojou osobnou divadelnou udalosťou roka. •

”
V kulturáku
by to síce bola
väčšia slávnosť,
ale odpúšťam.

P. Suchoň, J. Krasula,
R. Kováčik, O. Lippo
a D. Lukáč. N. V. Gogol:
Hráči (1986).
Divadelné združenie
Partizánske

Možno príde aj Belopotocký

**Rozhovor
s Jozefom Krasulom
o slávnostnom
galaprograme
k 190. výročiu
ochotníckeho
divadla**

Jozef Krasula je absolventom kurzov, ktoré koncom 70. rokov viedol pre ochotníkov Peter Scherhauser. Ako režisér pripravil viacero divadelných inscenácií, ktoré sa dostali na festival Scénická žatva. Za inscenácie O snoch, krídlach a psovi Hurikánovi (1993), Prvá jazdecká: Historky z vojny (1998) a Chlpatý sluha pána farára (2011) je trojnásobným laureátom ocenenia Tvorivý čin roka. V Roku slovenského divadla ako režisér pripravoval slávnostný galaprogram k 190. výročiu ochotníckeho divadla na Slovensku.

Tento rok mal byť počas Scénickej žatvy premiérovaný slávnostný galavečer k 190. výročiu prvého uvedenia slovenskej divadelnej hry. Vy ste ho mali režimovať. Žatva bude nakoniec iba online. Čo bude ďalej s galavečerom?

Tá história je trochu zložitejšia. Keďže sme program začali pripravovať už januári, teraz máme rok roboty za sebou a, žiaľbohu, výsledok žiadny. Najprv sme mali premiérovať v auguste, potom sme premiéru spoločne so Žatvou presunuli na december. V decembri to chvíľu vyzeralo tak, že záznam dokonca odvysiela aj RTVS. Ale keďže je tu druhá vlna, definitívne rozhodnutie je, že galavečer uvidíme na najbližšej Scénickej žatve v auguste 2021. Teda verím, že už ďalšie definitívne rozhodnutie nebudeme musieť urobiť.

Po roku práce už asi máte jasnú predstavu, ako bude program vyzerať. O čom to celé bude?

Viem, ale nechcem prezradiť priveľa. Posledný podobný galavečer, ktorý bol k 85. výročiu Scénickej žatvy, sa volal Možno príde aj Bednárík. Vtedy sme si pripomenuli najvýraznejšie a najzaujímavejšie inscenácie z histórie festivalu. Divadlo Z zo Zelenča kvôli tomu programu dokonca oprášilo svoju legendárnu inscenáciu Gulôčka a celú ju tam zahráli. Tohtoročný program sme nazvali podobne: Možno príde aj Belopotocký. Jedným z čísel programu by malo byť odovzdávanie ocenenia za zásluhy práve Belopotockému. V akej podobe a akým spôsobom svoje ocenenie Belopotocký dostane, to nech sa diváci nechajú prekvapiť.

Ochotnícke divadlo je skôr lokálna záležitosť a ochotníckych hercov poznajú väčšinou ľudia z regiónov. Môžu diváci očakávať aj nejaké celoslovenské divadelné hviezdy?

Jednou z hlavných línií programu sú rozhovory s ľuďmi, ktorí prepájajú to najlepšie z ochotníckeho divadla s profesionálnym divadlom. V tejto časti mali vystúpiť tie verejnosti najznámejšie mená ako Milka Vášáryová, Zuzka Kronerová, Stanislav Šteпка a Vladimír Štefko. Považujem tieto osobnosti za ozajstné kapacity vo svojom odbore, ktoré majú čo povedať nielen k divadlu všeobecne, ale aj k tomu, ako vidia divadlo ochotnícke.

Hlavným programom teda bude rozprávanie týchto štyroch osobností o minulosti a budúcnosti ochotníckeho divadla?

Nielen týchto štyroch. Počas celého roka pracovníci z NOC cestovali za ľuďmi, ktorí toho veľa v divadle zažili a ktorí toho aj veľa pre divadlo urobili. Posadili ich pred kameru a pýtali sa ich napríklad na to, aký moment ich priviedol k divadlu či ako vidia budúcnosť slovenského amatérskeho divadla. Zostrihy z týchto rozhovorov budú tiež súčasťou slávnostného programu. Podobné otázky mali dostávať aj ľudia, ktorí sa pohybujú na postupových prehlídkach, tie sa však, bohužiaľ, zatiaľ nekonali, takže to nás ešte čaká tento rok.

Čiže divák by mal skôr očakávať slávnostný spomienkový večer alebo uvidíme aj nejakú divadelnú inscenáciu, tak ako pri tom poslednom výročí od Z-Divadla zo Zelenča?

Chceli sme, aby tam bolo niečo z toho aj niečo z toho. Pripravujeme napríklad krátke ukážky z inscenácií, v ktorých by mali účinkovať známi profesionáli v kombinácii s amatérskymi hercami. A jednotlivé časti programu bude svojimi úplne novými vtipnými piesňami prepájať dvojica Kamil Žiška a Kubo Nvota.

Čo by ste chceli, aby si divák z galaprogramu odniesol? Pocity, zážitky, ponaučenie?

V programe som chcel zdôrazniť dve veci. Prvá je tá, že aj keď je slovenské ochotnícke divadelníctvo v porovnaní s okolitými kultúrami so svojimi 190 rokmi naozaj mladé, napriek tomu sa dokázalo zaradiť medzi svetovo najúspešnejšie divadelné krajiny. Dokazuje to napríklad 9-násobná účasť Slovenska na svetovom festivale amatérskeho divadla v Monaku.

J. Krasula vidí budúcnosť ochotníckeho divadla optimisticky.

»
Posledný podobný galavečer, ktorý bol k 85. výročiu Scénickej žatvy, sa volal Možno príde aj Bednárík.

Vo festivalovom stane Scénickej žatvy s Alenou Crhovou a Jurajom Benčíkom.

Alebo aj to, že náš systém postupových prehliadok, ktoré vrcholia Scénickou žatvou, je vo svete raritou a môžeme ho považovať takmer za unikát.

A aká je druhá vec, ktorú ste chceli galavečerom zdôrazniť?

Tento rok sme mali okrem 190. výročia vzniku ochotníckeho divadla na Slovensku aj sté výročie založenia Slovenského národného divadla. Som presvedčený o tom, že koexistencia profesionálneho a amatérskeho divadla na Slovensku je motorom, ktorý poháňa či obohacuje nielen amatérov, ale aj profesionálov. Chcel by som poukázať na to, že by bolo nerozumné amatérov a profesionálov deliť príliš prísne. Tak, ako už starý klasik povedal, divadlo delíme iba na dobré a zlé.

Vráťme sa teraz k otázkam, ktoré ste kládli ľuďom, ktorí toho veľa v divadle zažili a ktorí toho aj veľa pre divadlo urobili. Čo nakoplo k divadlu vás?

Keď som bol šiestak na základnej škole, pán Baštrník z Malých Bielic pri Partizánskom zháňal ľudí do rozprávky Popoluška. Vtedy som prvýkrát zažil, aké to je byť na doskách niekým iným, aké je to byť uprostred kamarátov, ktorí spolu so mnou chceli robiť divadlo, ako niekomu ďalšiemu divadlom robiť radosť. Vtedy som si to takto, samozrejme, nepomenoval, ale zážitok vo mne zostal. Potom na gymnáziu za mnou prišiel Peťo Hodál s kamarátmi, že by sme urobili program na imatrikuláciu a na stužkovú. Vtedy sa vo mne prebudil ten starý zážitok, a tak sme sa rozhodli urobiť divadlo, ktoré existuje až dodnes.

Druhá otázka bola, ako vidíte budúcnosť divadla na Slovensku.

Keď sa pozriem napríklad na Prievidzu, kde som režiroval niekoľko inscenácií, koľko je tam na jednom mieste súborov a aké divadelné osobnosti odtiaľ vyšli, tak sa o budúcnosť nebojím. Takých miest a dedín máme určite viac a dnes máme pomerne širokú základňu amatérskych divadelných súborov. Začiatkom deväťdesiatych rokov, keď ľudia opantani politikou a neskôr multiplexmi prestali chodiť

do divadla, o budúcnosť divadla sme sa báli. Teraz sa však ukazuje, že ľudia potrebujú osobný kontakt. Potreba prežívať emóciu s ostatnými divákmi a s hercami tu vždy bola a bude. Ja sa teda o budúcnosť určite nebojím.

Ako režisér máte na svojom konte tri ocenenia Tvorivý čin roka. Podobne tri vrcholné ocenenia získal aj Blaho Uhlár a Jozef Bednárík. Ak by sa ocenenie ešte odovzdávalo, trúfli by ste si Bednáríka predbehnúť?

Určite by som si nedovolil porovnávať sa s týmto géniom. On bol vlastne taká erupčná osobnosť, ktorá vybuchla a šírila okolo seba divadlo. Ale priznám sa, že tesne pred začiatkom epidémie sme s naším Divadelným združením začali robiť novú inscenáciu. Bol som šokovaný, že už počas prvých dvoch skúšok sme nacvičili dvanásť minút inscenácie, čo je z môjho pohľadu neuveriteľne veľa. Potom prišla epidémia a celé to, bohužiaľ, zhaslo. Verím však, že to nie je koniec a podarí sa nám tú inscenáciu dokončiť. Ak sa bude páčiť, budem rád, ak sa bude hrať, budem ešte radšej. Ak nejaké ocenenie príde, je to vždy príjemný pocit. Ale dnes už som vo veku, keď potrebujem hlavne vedieť, že robota nešla do prázdna.

Poslednýkrát sa Tvorivý čin roka udeľoval v roku 2016. Potom prišlo rozhodnutie, že sa toto ocenenie už udeľovať nebude. Aký má na to názor trojnásobný laureát tejto ceny?

Ja som bol jeden z tých, ktorí bojovali za to, aby sa cena viac neudeľovala. Napriek tomu, že na tie tri ocenenia som hrdý, v posledných rokoch som chodil na Žatvu so stiahnutým žalúdkom. Mal som pocit, že na Žatve si už režisér pomaly nemohol dať pivo s nikým z poroty, aby ho ostatní nepodozrievali, že bude mať pri rozhodovaní protekciu. Akoby sa vytratila prajnosť a radosť z toho, čo sa nám počas roka urodilo. Zrazu išlo iba o zlaté gate. Na zahraničných festivaloch, kde sa podobné ceny neudeľovali, som nič také nevidel. Atmosféra tam bola oveľa pohodovejšia, uvoľnenejšia. Myslím si, že tá cena ľudí skôr rozdeľovala, ako spájala. •

Gašpar Fejérpataky–Belopotocký (1794 – 1874) – knihár a knihkupec, redaktor a vydavateľ Vlasteneckého kalendára; stál pri zrode prvého organizovaného ochotníckeho divadla na našom území, ktoré ochotníci nazvali Divadlo slovanské Svato-Mikulášske.

Ochotnícke divadlo na Slovensku

Zrod slovenského ochotníckeho divadla datujeme na 22. august 1830, keď z iniciatívy Gašpara Fejérpatakyho–Belopotockého, vydavateľa a kníhtlačiara, uviedli v Liptovskom Mikuláši hru Jána Chalupku Kocúrkovo. Priekopnícky čin liptovskomikulášskych ochotníkov podnietil divadelné aktivity aj na iných miestach Slovenska, ktoré v druhej polovici 19. storočia vrcholila ako sprievodný jav obrodeneckých úsilí a národnoemancipačných snáh.

JULIANA BEŇOVÁ • FOTO | archív autorky

Titulná strana kroniky mikulášskych ochotníkov nám hovorí, že nové divadlo dostalo názov Divadlo slovanské Svato-Mikulášske. Na jeho činnosti sa podieľala najmä študujúca mládež vracajúca sa do mesta počas prázdnin. Organizovaním verejných predstavení Belopotocký nadväzoval na dobre rozvinutý systém školského divadla, pričom okrem pedagogicko-osvetového zreteľa aktivizoval už aj národnobuditeľský moment. Hoci v prvých predstaveniach bolo cítiť ešte silnú spojitosť so školou a s cirkvou, v neskorších

sa mu podarilo včleniť divadlo do širších kultúrnych, pedagogických a osvetových aktivít. Nové divadlo začalo svoju činnosť 22. augusta 1830, keď sa „prevozovala na tomto divadle prví Slovákum zvlášť obľíbená veselohra Kocourkovo“ a hlavnú postavu v nej zahral samotný Gašpar Fejérpataky–Belopotocký. Okrem hrania režíroval, zabezpečoval prevádzku divadla, prekladal, upravoval a vydával texty. Kostru mikulášskeho divadelného repertoáru tvorili Chalupkove predrevolučné hry a hry českých dramatikov (Johan Nepomuk

Plagát pozývajúci na divadelné predstavenie liptovskomikulášskych ochotníkov a na tanečnú zábavu. Vo veľkej dvorane hostinca U Čierneho orla uviedli ochotníci dňa 2. októbra 1910 Socháňovu hru Sedliacka nevesta.

Štěpánek, Václav Kliment Klicpera, Josef Kajetán Tyl, František Josef Raymann) či frašky nemeckého básnika Augusta von Kotzebueho. Pod Belopotockého vedením liptovskomikulášski ochotníci zahrali do roku 1843 dovedna tridsaťtri hier. V roku 1831 bolo divadlo pre choleru zatvorené, ale už v roku 1832 inscenovali Štěpánkovu veselohru Čech a Němec (na žiadosť obecnstva ju museli aj zopakovať) a ďalšie inscenácie pravidelne uvádzali až do roku 1835. Po štvorročnej prestávke sa v meste opäť sformovali herecké skupiny (starších a mladších žiakov), a tak v roku 1839 mohli hrať opäť – v premiére uviedli Chalupkovu veselohru Starouš plesnivec a neskôr Körnerovu trúchlohu Tony a Štěpánkových Vlastencov.

Divadelné podnikanie Gašpara Fejérpatakyho–Belopotockého ukázalo cestu aj ďalším, ktorí prostredníctvom divadla chceli posilňovať slovenskú identitu a prezentovať národnú kultúru. Úlohu šíriteľov divadelného umenia prebrala evanjelická mládež, ktorá v mestách, kde študovala, uvádzala divadelné inscenácie alebo v čase prázdnin organizovala vystúpenia v rodisku. Známe sú inscenácie z produkcie slovenských študentov v Pešti a vo Zvolene, kde v lete roku 1839 odohrali až sedem predstavení.

Slovenské národné divadlo nitrianske

Ďalšie centrum ochotníckeho divadla sa sformovalo medzi prešporskou mládežou, ktorá dlho hľadala priestor na divadelné vystúpenia. Podporovateľov našla v západoslovenských mestečkách s prevažujúcim evanjelickým obyvateľstvom, kde sa myšlienkou usporadúvania divadelných podujatí už dlhšie zaoberal sobotištý učiteľ a vzdelanec Samuel Jurkovič. Po stretnutí s mladým študentom teológie Ondrejom Braxatorisom, ktorý v lete 1841 navštívil Sobotište, sa Jurkovič rozhodol zrealizovať plány na založenie divadla. Braxatoris zmobilizoval kolegov z evanjelického lýcea, aby sa pustili do príprav prvej inscenácie. K prešporským študentom sa pridali nielen domáci nadšenci, ale napríklad aj Jozef Miloslav Hurban, vtedy mladý kaplán zo susednej Brezovej. Výsledkom

ich úsilí bolo uvedenie frašky Augusta von Kotzebueho Starý kočiš Petra III. dňa 5. augusta 1841 v Sobotišti. Deň premiéry možno považovať aj za dátum založenia nového divadla, ktoré nieslo honosný názov Slovenské národné divadlo nitrianske. A hoci sa atribút „národné“ vtedy pridával mnohým podujatiam, ktoré vzišli z činnosti vlastencov, za týmto stál nepochybne práve Hurban, ktorý sa bez váhania pustil do organizovania prvej „divadelnej zábavy“, ako sa vtedy verejné divadelné vystúpenia nazývali. Otváracie predstavenie nitrianskeho divadla bolo výnimočnou udalosťou, ku ktorej sa neskôr pridali ďalšie podujatia. V zasadacej miestnosti mestského domu na Myjave uviedli už v októbri 1841 Klicperovu veselohru Divotvorný klobúk a program divadelnej zábavy doplnili spevom národnej piesne Nitra, milá Nitra za maľovanou oponou zobrazujúcou staroslávnu Nitru. Úspešná inscenácia motivovala ochotníkov na prípravu nového podujatia, a tak už 29. marca 1842 premiérovali na Myjave Kotzebueho drámu Gróf Beňovský čiže Sprisahanie na Kamčatke, ktorej hlavným hrdinom je gróf Móríc Beňovský, rodák z Vrbového. Do príprav inscenácie vložili ochotníci maximálne úsilie – nakúpili nové kulisy, poctivo sa učili úlohy a dokonca po prvý raz v dejinách nášho ochotníctva vytlačili na podujatie pozvánky. Poslednou inscenáciou, ktorú členovia nitrianskeho divadla pripravili, bola tragédia nemeckého dramatika Ernsta Benjamina Salomoa Raupacha Nevoľníci alebo Izidor a Oľga, ktorú uviedli 4. júla 1842 vo veľkej sále kaštieľa barónky Pöckovej-Horeckej v Sobotišti. A hoci počas dvoch rokov študenti pripravili iba štyri inscenácie, aj napriek tomu mali ich divadelné aktivity najmä mobilizačnú, osvetovú a buditeľskú funkciu. Divadlu sa totiž venovali veľmi zodpovedne – vo výprave zvyrazňovali vlastenecké a národovecké tendencie, sústreďovali sa na herecké výkony a hrali v národnom jazyku. Vďaka ich činnosti sa posilnili divadelné úsilia aj v iných lokalitách Slovenska. V oblasti organizácie, herectva, javiskovej výpravy a dramaturgie položili sobotiští ochotníci základy profesionalizácie slovenského divadla.

Súkromné divadlo slovenských ochotníkov v Levoči

Zápal pre divadlo prenášali prešporskí študenti ako štafetu do viacerých oblastí Slovenska. Z bývalých členov sobotištského súboru prevzal divadelnú pochodeň Ján Francisci, ktorý zorganizoval mladých do súkromného združenia nazvaného Jednota mládeže slovenskej. Už v októbri 1845 založili jej členovia „súkromné divadlo“, ktorému dali názov Súkromné divadlo slovenských ochotníkov. „Súkromný charakter“

divadla spočíval v tom, že študenti hrali najmä pre seba a ich obecenstvo tvorili nehrajúci členovia Jednoty a až neskôr pozvaní učitelia a iní hostia. Za „správcu“ divadla bol ustanovený Štefan Mandelík, ktorý o jednotlivých predstaveniach viedol podrobné kronikárske zápisy a vďaka nim máme dnes komplexný prehľad o repertoári, hereckom obsadení, technicko-inscenačných možnostiach, zaujímavostiach z príprav i realizácie vystúpení. Počas jedného roka mohli diváci v Levoči vidieť viac než dvadsiatku inscenácií, pretože študenti repertoár veľmi rýchlo menili. Uvádžali hry Jána Chalupku, hry českých i nemeckých autorov, najmä veselohry. Smiech sa v divadle ozýval často, pretože študenti sa nie vždy stihli naučiť úlohy a počas výstupov zabúdali celé repliky. Komické boli aj scény, v ktorých sa muži objavovali v ženských úlohách. Zámerom študentov však nebolo iba zabávať, divadlo im slúžilo aj na propagovanie slovenčiny a vlastnej dramatickej tvorby. Medzi „hercami“ levočského divadla by sme našli aj viacero osobností slovenského kultúrneho života, ktoré aj po ukončení štúdiá, vďaka nadobudnutým skúsenostiam, podnecovali rozvoj ochotníckeho divadla (Samuel Šípka v Martine, Daniel Gallay v Ratkovej či Ján Polóny v Brezne). Zvlášť podnetný bol dosah Jednoty v Banskej Štiavnici, kde vzniklo meštianske divadlo, ktoré pri príležitosti otvorenia novej divadelnej siene v roku 1845 uviedlo Štěpánkovu veselohru Čech a Němec a neskôr aj Klicperovho Rohovína čtverrohého (1845) a Kotzebueho Zmätok nad zmätok (1846), na čom mali nemalú zásluhu aj českí študenti študujúci na banskej akadémii.

Divadelní nadšenci

Divadelné predstavenia postupne získavali medzi Slovákmi veľkú popularitu. Počas školských prázdnin navštevovali študenti slovenský vidiek s vopred nacvičenými inscenáciami alebo sa v niektorom meste pričínili o to, že miestni obyvatelia nejaké vystúpenie pripravili. V štyridsiatych rokoch 19. storočia sa ochotnícke predstavenia konali najmä v Martine, Brezne, na Myjave, v Modre či v Banskej Štiavnici, ale našli by sme ich aj v Rajci (Trasoritka, 1841), v Smolníku (Kocúrko a Trasoritka, 1840), v Dolnom Kubíne (Čech a Němec, 1842) či v Nemeckej Ľupči (Noční můra, 1847). Ideová a estetická úroveň inscenácií zostávala síce v druhom pláne (na prvom mieste stáli ambície prebúdzania národa), ale boli to aktivity, ktoré dnes vnímame ako nenahraditeľnú misiu v smerovaní slovenského divadelníctva. Tá tkvela najmä v spoločenskom a národnom dosahu slovenských premiér, ktoré pomáhali etablovaniu slovenskej society, rozširovali slovenský jazyk a spájali viacere spoločenské vrstvy. Za necelé dve desaťročia

Anna Jurkovičová (1824 – 1905) v kostýme Olgy v tragédii Nevoľníci alebo Izidor a Olga. Diváci „jednohlasne, búrlivo, rukami tleskajúc“ vyvolávali na scénu hlavnú hrdinku Olgu a neprestali kričať, kým sa nevrátila na javisko.

sa tak sformovalo slovenské novodobé divadelníctvo z hľadiska organizačného, repertoárového a ideového.

V nasledujúcich rokoch boli ochotnícke vystúpenia organizované najmä tam, kde pretrvávala divadelná tradícia z minulosti. Pripravovali ich zväčša študenti, miestni nadšenci, vzdelanci a vlastenci. Dokonca sa objavili aj snahy o zriadenie stáleho ochotníckeho divadla s pravidelnými predstaveniami či úvahy o vytvorení profesionálneho divadla (pod vplyvom vzniku českého a chorvátskeho národného divadla). V roku 1851 prišiel Pavol Dobšinský s myšlienkou založenia putovného alebo „trvácneho“ divadla na Gemeri a v Malohonte. Spolu s priateľom Ľudovítom Kubánim dokonca vybudovali javisko, objednali u maliara Petra Bohúňa kulisy i oponu a 4. júna 1852 zorganizovali v Ratkovej predstavenie.

Rozmach a etablovanie slovenského ochotníctva

V priaznivejšej a uvoľnenejšej atmosfére šesťdesiatych rokov dochádza k intenzívnejšiemu rozmachu slovenskej ochotníckej kultúry. Divadlo sa obnovilo v mestách, kde sa hrávalo už v tridsiatych a štyridsiatych rokoch (Martin, Brezno, Tisovec) a postupne sa pridávali aj ďalší nadšenci. K agilným divadelníckym centráam sa zaradili Revúca, Trnava, Dolný Kubín i Banská Bystrica. Od tejto chvíle slovenské ochotnícke scény narastajú a silnejú. Ako uviedli dobové Pešťbudínske vedomosti, „semeno do dobrej zeme zasiate“ prinieslo „hojné ovocie“ a jeden dobrý čin „ťahá za sebou druhý a viac“ a slovenské divadelné predstavenia, o ktorých sa nám „predtým ani nesnívalo, teraz sa len tak melú“.

V matičných rokoch sa najvýznamnejším divadelným strediskom stal Liptovský Svätý Mikuláš, v ktorom nadviazali na povestnú predrevolučnú divadelnú éru. Obnovený divadelný život tu dokonca smeroval k inštitucionalizácii, keď stovka účastníkov založila 4. augusta 1861 Spolok správy divadelnej. Neskôr bol jeho názov zmenený

Jednou z najvýznamnejších ochotníckych divadelníčok bola herečka, režisérka a prekladateľka Mária Pietrová, rodená Ivanková (1879 – 1956). Jej dcéra Naďa Pietrová-Hejná sa stala už profesionálnou herečkou, jej vnukom bol Miloš Pietor, popredný slovenský režisér, a pravnukom scénograf Miloš Pietor ml.

na Slovenskú besedu, ktorá združovala nielen divadlo, ale aj knižnicu a čítací spolok a podieľala sa na spoločenských, vzdelávacích a osvetových aktivitách. Prvým správcom divadla bol Ján Drahotín Makovický, no až pod režijným a organizačným vedením Gustáva Adolfa Naegeleina môžeme hovoriť o zlatej ére ochotníctva v Mikuláši. Repertoár divadla tvorili Palárikove hry a preklady hier z nemčiny, maďarčiny a češtiny. Významnou zložkou mikulášskych predstavení bola aj Piťova cigánska hudba a spevokol. V systematickejšej činnosti liptovskomikuláškého súboru vynikli viaceré osobnosti divadelníkov a hercov, z ktorých azda najobľúbenejšou bola Marína Hodžová, dcéra známeho národovca Michala Miloslava Hodžu. V sedemdesiatych rokoch intenzita divadelnej práce v Mikuláši začala slabnúť a nezachránil ju ani nový spevácky spolok Tatan (1873), ktorý okrem speváckych vystúpení organizoval i divadelné večery. Sláva liptovskomikuláškého divadla však „zhorela“ v ničivom požiari, ktorý v roku 1883 zachvátil Mikuláš a za obeť mu padli aj kulisy, „skladacie“ javisko a všetko divadelné zariadenie.

Okrem činoherných inscenácií ponúkal martinský Spevokol aj operné predstavenia. V roku 1912 uviedli Weberovu romantickú operu Čarostrelec.

” V 60. rokoch sa centrum slovenského ochotníctva z Liptova presunulo do Turca.

Slovenský spevokol

Centrum slovenského ochotníctva sa z Liptova presunulo do Turca, do kultúrneho, spoločenského i hospodárskeho strediska Slovákov, do Turčianskeho Svätého Martina. Pod vedením notára a účtovníka Samuela Šípku tu od augusta 1865 vystupovali ochotníci vo dvorane novej budovy Matice slovenskej a pôsobil mužský spevácky zbor, z ktorého sa v roku 1872 sformoval demokratický spolok martinských ochotníkov Slovenský spevokol. Hlavnou činnosťou spolku mali byť podľa stanov spev a organizovanie spoločenských a kultúrnych podujatí, zábav a verejných besied, čoskoro sa však jeho členovia venovali najmä príprave divadelných predstavení. V roku 1875 sa v Spevokole sformoval divadelný odbor prirodzene nadväzujúci na dovtedajšiu činnosť martinských ochotníkov, ktorého „dušou“ sa stal Andrej Halaša. Ako režisér naštudoval vyše tristo inscenácií a stvárnil takmer dvesto postáv. Spolu s Jozefom Škultétyom redigoval edíciu Divadelná knižnica a po Jánovi Franciscim prevzal a oživil edíciu Slovenský divadelný ochotník. Divadelná zložka Slovenského spevokolu sa postupne stala dominantou celej činnosti spolku. V Martine začali pravidelne hrať, ročne mávali až desiatku premiér. Problém s vystúpeniami nastal po zrušení Matice slovenskej (1875), keď divadelníci prišli o priestory v národnej dvorane. Začali teda uvažovať o postavení novej budovy. Základný kameň Národného domu (maďarské úrady povolili len názov Dom) bol položený 30. apríla 1888 a oficiálne otvorenie Domu sa konalo v rámci hojne navštevovaných augustových slávností (12. augusta 1889) – pre túto príležitosť pripravil Slovenský spevokol premiéru hry Maríny Olgy Horváthovej Stratená, ktorú autorka napísala na tento účel. V reprezentačnej viacúčelovej budove odohrali ochotníci v rokoch 1889 – 1900 okolo sto predstavení. V intenzívnej a systematickej činnosti Slovenského spevokolu vyrastali vynikajúci a zaniietení ochotnícki herci. Z martinských divadelníckych rodín sa známymi stali Turzovci, Gallovci či Michaelliovci, no azda najhlbšie do divadla zasiahol divadelnícky rod Pietrovcov. Spevokol získaval čoraz väčšiu autoritu a v oblasti organizácie, hereckej i režijnej práce sa stal inšpiráciou aj pre iné slovenské ochotnícke krúžky. Na prelome storočí predstavoval najhlavnejšiu a najsystematickejšie pracujúcu divadelnú scénu na území vtedajšieho Slovenska. Slovenský spevokol položil základy slovenského divadelníctva, možno povedať, že do založenia prvého slovenského profesionálneho divadla (1920) plnil rolu nášho národného divadla. •

Eva Anderlová,
rodená Kouřilová

Eva Anderlová

140 rokov od narodenia zakladateľky bábkarského rodu Anderlovcov

V tomto roku si pripomíname 140. výročie narodenia
Evy Anderlovej – zakladateľky bábkarskej dynastie Anderlovcov
z Radvane.

MÁRIA LÁSKOVÁ • FOTO | HAMAR, Juraj. Ľudové bábkové divadlo a bábkár Anton Anderle, 2008.

.....”
V čase
hospodárskej krízy
sa žilo biedne,
divadlo ich
nedokázalo uživiť.

Bohuslav
a Jaroslav
AnderleovciEva Anderlová s deťmi
Jána StražanaPredstavenie
Michala Václava
Anderleho
okolo roku 1928

Eva Kouřilová sa narodila 24. 12. 1880 v Jevíčku, okres Moravská Třebová, ale ako dieťa osirela. Známy ľudový bábkár Ján Stražan (1856 – 1939), aj keď sám mal vtedy sedem detí, vzal si Evu do opatery. Eva bola šikovná, pomáhala v domácnosti, šila kostýmy na bábkky a pre živých hercov (Stražan hrával aj činohru), výborne sa naučila hrať bábkové divadlo. V Radvani, kde Stražan často účinkoval, stretla svoju osudovú lásku Michala Václava Anderleho. Veľmi ho ľúbila, no pre konflikt Anderleho so Stražanom napokon od Stražana odišla. V roku 1909 sa Eva a Michal Václav Anderle zosobášili. Čoskoro sa im narodila dcéra Bohdana (1909 – 1981), potom synovia Bohuslav (1913 – 1976), Jaroslav (1916 – 1982) a Vladimír (1919 – ?).

Manžel bol povolaním zámočník s čiastočnou invaliditou (mal šťastie ochrnutú šiju a nemohol otáčať hlavou), no pre konflikty v práci ho v roku 1916 odvelili na front do Hercegoviny. Eva kúpila kolotoč, maringotku a po boku Jána Stražana začala podnikáť.

Manžel sa na jeseň roku 1918 vrátil z vojny chorý, a tak celá starostlivosť o rodinu zostala na nej. S kolotočom zarobila málo, preto na jar v roku 1919 kúpila marionety od bábkara Richtera z Liskovej a sama začala hrať bábkové divadlo. Manžel jej pomáhal, krásne spieval, mal zvučný hlas a čoskoro sa naučil všetky mužské úlohy. Bohuslav ako osemročný hrával detské úlohy u Stražanovcov, a to Bolestína v Genové, Bilfínka v Bilfínkovi Šutenberskom, ale aj Gašparka. Naučil sa texty hier, ktoré potom tvorili aj základ ich rodinného repertoáru.

V čase hospodárskej krízy sa žilo biedne, divadlo ich nedokázalo uživiť. Bohuslav sa napríklad v roku 1926 staral o ďalší príjem vykladaním stromovej kôry z vagónov. Keď v zime prechádzali popod Tatry, omrzli mu nohy aj ruky. Matka mu ich liečila kyslou kapustou, a aj vyliečila.

V roku 1929 hral Bohuslav prvýkrát sám v Turzovke. Brat Jaroslav mu pomáhal, potom pokračovali spoločne. Bohuslav bol šéfom divadla s názvom Škrholové a Gašparkové divadlo, vedel naspamäť všetky hry, spieval, hrával na heligónke a ústnej harmonike. Podľa jeho spomienok: „K veľkej popularite môjho divadla prispelo najviac to, že Škrhola alebo Gašparko si rád zažartoval na účet miestnych občanov, pranieval nejaké miestne nedostatky alebo robil narážky na nejakú veselú udalosť, o ktorej všetci vedeli.“ Repertoár tvorili tradičné hry ľudových bábkárov známe v mnohých jazykových podobách s rôznou tematikou – biblickou, mytologickou aj svetskou, napríklad Don Šajn, Herkules, Rinaldo Rinaldini, Život svätej Genovéfy, Ján Doktor Faust, Knieža Oldrich, Jánošík, Gróf Belengardo a i.

V Banskej Bystrici hrávali obvyčajne Anderlovci na Striebornom námestí, raz tadiaľ šiel aj prezident Masaryk na bielom koni. Už vtedy mali otváraciu maringotku, v ktorej bolo zabudované javisko, bočná stena sa otvárala. Hrávali tiež na Horehroní, a tam sa Bohuslav (v Dolnej Lehote) zoznámil so svojou budúcou manželkou Annou Gruchalovou (1925 – 2013), s ktorou mali päť detí, z nich bol Anton Anderle (1944 – 2008) pokračovateľom bábkarskej tradície. Na starú mamu Evu si Anton rád spomínal, pamätal si na ňu, ako sedávala v pokladnici ich rodinného divadla a po začatí predstavenia dávala pozor, aby nikto neprešiel popod plachtu bez platenia. Práve stará mama mu ako osemročnému zhotovila malé drevené divadlo. K tomu pribudlo divadlo a marionety od otca Bohuslava, s ktorými hrával divadlo svojim vrstovníkom. Ale to je už iný príbeh. Eva Anderlová umrela vo veku nedožitých 89 rokov dňa 25. 9. 1969 v Radvani (časť mesta Banská Bystrica). •

Článok pôvodne vyšiel na portáli BB online.

Použité
zdroje:

- ARCHÍV ŠVK – LHM. Videodokument Anton Anderle v rámci podujatia v cykle Osobnosti, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 8. 11. 2004.
- HAMAR, Juraj. Ľudové bábkové divadlo a bábkár Anton Anderle. Bratislava: Slovenské centrum pre tradičnú kultúru, 2008. 224 s. ISBN 978-80-970098-0-9.
- ZÁBKOVÁ, Soňa. Začiatky bábkarstva na Slovensku. In: Múzeum – domov múz: Sprievodca po expozícií. Banská Bystrica: Literárne a hudobné múzeum
- ŠVK Banská Bystrica, 2002. 92 s. ISBN 80-85169-64-9.
- Fotografie z kníhy: HAMAR, Juraj. Ľudové bábkové divadlo a bábkár Anton Anderle. Bratislava : Slovenské centrum pre tradičnú kultúru, 2008. 224 s. ISBN 978-80-970098-0-9.

Účastník semináru
„Píšeš? Píšem!“
v Pivnici vo Vojvodine.

Píš, ako počuješ (srdcom)...

Autorka článku
na seminári
„Píšeš? Píšem!“
vo Vojvodine.

Manuál na napísanie divadelnej hry neexistuje. Napriek tomu ste sa práve pustili do čítania „nápadov“ alebo inšpirácií (skoro metodickéj príručky), ako napísať divadelnú hru. Možno po prečítaní tohto článku hru napíšete, ale môže sa stať, že si len vycibrite techniku písania.

Určite vám napadne: „V poriadku a ako sa naučil písať divadelné hry taký Shakespeare, Molière, Karvaš...? Ako som sa naučila písať divadelné hry ja?“ Paradoxom je, že odpoveď vás neuspokojí. Žiaden z týchto pánov nechodil do večernej školy písania divadelných hier. Dokonca ani ja. Na jednej strane je talent, na druhej je technika, ale len u vybraných jedincov sa stáva, že sa narodila pod šťastnou hviezdou, iní si to musia vydrieť. Stále to však nevedí, ak sa chcete pustiť do písania. Základ je v tom, že chcete. Ďalším základom je veľa, veľa, veľa, veľa čítať divadelné hry a inšpirovať sa nimi. Pán doktor Andrej Maťašík nás na Vysokej škole v Banskej Bystrici naučil výbornú vec: „Na zlom sa učí najlepšie.“

V troch blokoch si skúsime načrtnúť základné atribúty, v ktorých nájdete možno svoj návod, možno len inšpiráciu, možno ďalšie otázky, ktoré budú smerovať k vášmu rozvoju v písaní, pretože umenie a umelec by sa mali rozvíjať stále. Hľadať nové spôsoby vyjadrovania pomocou slov. Túto „slovnú matematiku“ si obohatíte alebo len jednoducho vzdáte hold všetkým dramatikom a spisovateľom sveta, ktorí dokážu spracovať tému v hre tak zaujímavo, že z nej padnete na najkrajšiu časť vášho tela.

1. Píšem, teda som:

Slovo má všetko

Farbu, zvuk, chuť a hlavne emóciu. Ľudia všeobecne plytvajú slovami, nezaoberajú sa ich významom, vznikom, používaním. Napríklad, keď si vezmeme slovenské slovo „oné a ondiť“, má rôzne podoby. Napríklad „kancelária“ – pochádza z latinského výrazu pre závery či mreže. Alebo taký „Dunčo“, ktorý vznikol z ľudskej poverčivosti a z názvu rieky Dunaj. A takto by sme našli mnoho slov, ktorých etymologický význam si ani len neuvedomujeme. Preto pozor na to, aké slová používam v hre. Či už ich používajú postavy alebo nimi napíšete len scénickú poznámku, slovo má svoju farbu, zvuk, chuť a hlavne emóciu, ktorú mu dá herec. Lebo herec pozná alchýmiu slov.

Slovné hračky v praxi

Často sa používajú pre názvy hier. Názov hry je veľmi dôležitý. Buď siahnete po jednoduchosti, buď použijete slovné hračky, ale jednako na plagáte bude vaše meno a názov hry, ktorú ste napísali. A ten predáva/zaujme potenciálneho diváka. Napríklad: Mark Ravenhill napísal hru Shopping and Fucking. Karol Horák má výbornú hru Živý nábytok. V názvoch hier si treba lebediť. Jednej svojej dosť často hranej hre som dala názov Zabudla som. A verte, že keď sa ma niekto opýta, ako sa volá tá hra, a moja odpoveď je: „Zabudla som,“ dosť často sa stretávam s reakciou, že nevedí, veď si spomenieš. Názov môže byť aj otázkou: „Chodíte sem často?“ alebo naozajstnou slovnou hračkou: „Slo(vá) boda(jú).“

Chcem to napísať, ale neviem ako?

Už len prvý krok, že chcete, je veľmi dôležitý. Nikde nie je napísané, že by ste mali písať do počítača alebo mať notes z kože, ktorý pôsobí naozaj starožitným dojmom, či tisíce malých papierikov. Základ je zapisovať si všetko, čo vám napadne k téme hry, ktorú chcete napísať. Hoc to bude aj tých tisíc malých papierikov. Potom im už len dáte kontinuitu, ako keď cestujete z domu do práce či školy. Idete odniekadiaľ niekam. A po ceste sa zastavíte po kávu či raňajky. Prípadne sa v polovici cesty vrátite, lebo ste si zabudli negatívny test na koronu či domácu úlohu. Aj vaša hra takto cestuje. A vy ju pokojne nechajte žiť vlastnými myšlienkami. Vždy si na konci vyberiete len tie najlepšie.

Ísť s vlastnou dušou na trh

Všetci umelci riskujú stratu vlastnej integrity, pretože umelecký svet je svetom fantázie, zvláštností, búrania hraníc, a preto je pre bežného človeka dverami do Narnie. Dramatik má trochu výhodu, že svoje myšlienky vie prezentovať a na druhej strane aj skryť. Ak sa už pustíte do vlastnej výpovede alebo výpovede niekoho iného, ktorú dramaticky spracujete, idete s dušou na trh, pretože v každej hre ste vy, či chcete alebo nie.

Námety, námety, námety...

Ach, tie námety. O čom napísať? Čo by diváka dnes zaujalo? Kde hľadať námety? Všetky tieto otázky smerujú k jednej jedinej odpovedi – prostredie vókol vás. A vy ste súčasťou toho prostredia. Nezabudnite, že keď píšete hru, píšete vlastne o tom, čo chcete povedať, čo maliar namaľuje, čo skladateľ zapíše do nôt, čo herec interpretuje hraním a tak ďalej. Kedysi boli striktné príkazy, ako hru napísať, čo by mala obsahovať, čoho sa vyvarovať. Aristoteles vo svojej Poetike hovorí autorovi o jasných pravidlách pri písaní tragédie, aby to bola vážená hra. Podobnú „metodickú príručku“ napísal aj pre komédiu, ale tá, bohužiaľ, zhorela. Molière, Shakespeare a ešte aj niektorí realisti dodržiavali žánre, 5 dejstiev a povestný „Aristotelov oblúk“, inak dramatický oblúk, ktorý bol práve uctievaným pravidlom pri tvorbe tragédií. V čase antiky nemali radi Euripida, pretože bol divný, šiel proti bohom a pretváral podivné mýty. Dnes by sa nikto nad tým nepozastavoval. Ak, samozrejme, nepíšete hru na základe historických faktov. To je už trochu malér pretvárať históriu len tak, prilepšovať ju. Samozrejme, môžete, ale musí to mať svoju logiku.

2. Hry sa nepíšu, hry sa tvoria

(Goran Stefanovski)

Ako spracovať tému

Každý z nás pozná hru lego. Dostanete ju v škatuľke pekne rozloženú s tým, že postupujete podľa návodu, aby ste si zložili vesmírnu loď, policajnú stanicu či super autiak. Spracovať tému sa dá na základe viacerých možností a faktorov. Jej základom však je – čo chcete témou povedať? Ako vám téma vstúpila do príbehu a ako z neho vystúpi. Aj vy ste ráno úplne iný ako večer. Iný v pondelok a iný v piatok. Buď tému spracujete podľa lego návodu a idete po dielikoch (kto, kde, kedy, prečo, čo robil), alebo si budete písať k téme asociácie, z ktorých si poskladáte vlastný lego návod.

Vytváranie oblúkov

Pri vytváraní oblúkov používam pravidlo scenáristu a pedagóga Gorana Stefanovského: „Zoberť si ako príklad túto scénu: muž a žena ležia nahí v posteli. Zrazu niekto zaklope na dvere. Muž vyskočí z postele a schováva sa v skrini. Dvere sa otvoria a vstúpi iný muž, manžel. Žena predstiera, že všetko je normálne. Toto je veľmi presvedčivá dramatická situácia – objavuje sa najmä v tradícii commedie dell'arte, v hrách Molièra a Shakespeara a vo všetkých televíznych soap operách. Oblúk tejto scény sa vytvára v okamihu zaklopania na dvere. Pre adeptov písania je podstatné, aby sa naučili rozoznať, extrahovať a vytvárať dramatické oblúky v každej situácii. Tvorba oblúkov je pre dramatika tým, čím je pre rybára návnada.“

Účastníčky dielne tvorivej dramatiky počas semináru Píšeš? Píšem!

..... 17
Dramatické situácie sú soľou pre divadelnú hru. Ak by tam neboli, je to len „blablabla“ na vode.

Prekvapivé konce, nekončiacie sa prekvapenia

Detektívky sú veľmi obľúbeným žánrom azda u každého. Je to z jediného jedného dôvodu – držia napätie a sú prekvapivé. Poirot je v rámci svojich príbehov TOP z topov prekvapivých koncov. Ľudia zbožňujú prekvapenia, nedávajú im vo svojich príbehoch všetko na zlatom podnose, dovoľte čitateľovi, aby si našiel vlastnú linku príbehu, aby sledoval tie vaše „tri body“, hľadal a spájal. Prekvapujte. Neodhaľujte všetko naraz. Je to ako s vtipom, ktorého ideu povieť na začiatku. Už nebude vtipný...

Kto, kedy, kde, prečo, čo a ako

Poznáte tú hru? Na papier napíšete „kto“, prehnete ten pásik a na ďalší napíšete „s kým“, opäť prehnete, na ďalší „kde“, prehnete, „kedy“, prehnete, „čo robili“, prehnete, „ako“, prehnete. Vy napíšete na „kto“ nejaké meno, prehnete a posuniete kamarátovi vedľa. Ten nevidí vaše, napíše na „s kým“, prehne a posunie ďalej. Takto sa píše, prehýna a posúva až do posledného „ako“. Nikto však nevidí, čo napísal človek pred ním. Na konci sa to prečíta. Na základke sme mali z toho poriadnu zábavu, pretože sme párovali učiteľov s umelcami, žiakov z tried a niekedy vznikli kombinácie, pri ktorých sme si aj cvrkli od smiechu. Táto vcelku primitívna tínedžerská hra nám však poskytne základné informácie, ktoré by sa mali objaviť v každej hre. Pretože z nich tvoríme nielen dramatické oblúky, ale aj dramatické situácie.

Dramatické situácie vedia byť naozaj dramatické

Na konzervatóriu dávam svojim žiakom na hodine rozboru drámy úlohu – opíš dramatické situácie v divadelnej hre. Minimálne päť. Vo väčšine sa problémom stáva, že nájdu „dramatické“, ale nie „dramatické situácie“. Ako príklad rozdielu medzi dramatickým a dramatickou situáciou im uvádzam situáciu: „Prednášam vám o dramatickej situácii, ale Kris vyrušuje. Skúšam na neho všetky pedagogické ťahy. Nič nezaberá. Atmosféra hustne. Ani zvýšenie hlasu nepomôže, a tak mi prasknú nervy, prídem k nemu a dám mu facku.“ Dovtedy je príbeh len dramatický, plný napätia a ešte nevrcholí. Dramatickou situáciou sa stane, keď: „Kris vstane, vybehne z triedy a zmizne. Ja som spokojná, že môžem pokračovať vo výučbe. Na to sa však Kris po istom čase objaví s riaditeľom v triede. Snažím sa z tejto už vzniknutej situácie (ešte len bude dramatická) dostať a klamem, zapieram. Deti sa boja prehovoriť, čo ak by dostali facku aj ony. Ale na základe kamerového systému, ktorý som prehliadla, dostávam hodinovú výpoveď. Odchádzam zo školy, končím pod mostom a nikto už o moje pedagogické fackovacie vlohky nezakopne.“ V dramatickej situácii sa musí niečo stať natoľko dramatickým, že to môžete rozvinúť a nie skončiť po dvoch replikách a už sa k tomu nevracať. Dramatické situácie sú soľou pre divadelnú hru. Ak by tam neboli, je to len „blablabla“ na vode.

Odporúčaná literatúra pre tvorbu divadelných hier:

- **Stefanovski Goran**
– Malá kniha nástrah (príručka na písanie hier)
- **Kerr Walter**
– Jak nepsat hru
- **Field Syd**
– Jak napsat dobrý scénář (základy scenáristiky)
- **Čapek Karel**
– Jak vzniká divadelní hra (Jak se dělá film)
- **Škripková Iveta**
– Divadelná hra-be-ce-da

Jazyk mojich postáv

Poviete si, bude tam vystupovať muž, žena, tínedžer, starý človek. Všetky tieto postavy však majú svoj vlastný jazyk. Počúvajte, ako rozprávate vy (tempo, dôraz, intonácia, pauzy...) a teraz ako sa rozprávate so svojou ženou/mužom? Určite inak ako s pani predavačkou v obchode alebo s autoritatívne vyššie postavenou osobou. Profesor rozpráva inak ako murár. Dieťa rozpráva inak ako obchodník s bambusovými ponožkami. Reč každého z nás je osobitá. Moja dobrá kamarátka používa slovíčko „proste“ (čechizmus) ako každé piate slovo. Ďalší známy začína vetu: „No...“ Moji prváčikovia z Oravy premäkčujú každé „l“ viac, než treba. Využite to. Využite farebnosť jazyka. Či to píšete správne, zistíte, keď si v dialógoch prekryjete mená osôb a vidíte repliky, podľa ktorých rozoznáte dané postavy. Ak ich nerozoznáte... niečo nie je v poriadku.

Konflikt, konflikt a zase len konflikt

Podobne ako dramatická situácia aj konflikt je alfou a omegou každej hry. Ak sa v hre nič neudeje, tak je nudná. Pod konfliktom rozumieme zmenu situácie, ako keď cestujete podľa navigácie, zabudnete odbočiť z diaľnice, tak sa snažíte vrátiť ďalším výjazdom, čas plynie, zmráka sa, navigácia sa vypína, vám sa zle šofériuje v noci, odrazu jete v strede cesty a nechce odísť, telefón je na 3% a vy intenzívne rozmýšľate, komu zavoláte tak, aby vám to „nescíplo“. Nebojte sa klásť

svojim postavám pod nohy polená, nebojte sa na križovatke príbehu zabočiť vľavo, ísť po lesnej ceste bez označenia, len nech sa v tej hre, preboha, niečo deje. Ako hovoril Pán dramatik A. P. Čechov – „Ak je na javisku puška, mala by vystreliť.“

Existujú ešte žánre?

Už nie. V antike vznikla tragédia, potom komédia, v stredoveku mystéria, frašky, potom boli buffonády, potom sa písali len „drámy“ a na prelome realizmu a naturalizmu psychodráma, čierna komédia a tak ďalej. Moderní autori už žánre nepoužívajú. Už sa nedá napísať klasická tragédia alebo komédia, pretože sa stavba drámy v jej základoch začala narúšať. Ale to je v poriadku, veď aj dráma je len človek a ide s dobou. Divák po zhladnutí alebo prečítaní vie povedať aj bez toho, či je divadelná hra žánrovo ukotvená alebo nie je, či sa na nej smial alebo plakal, alebo oboje. Takže nerobte si starosti so žánrami.

Tragický hrdina, to je ten, ktorý na konci umrie?

V antickej dráme to tak bolo. V dnešnej dráme nemusí. Môže ho vytrestať Boh, osud, karma alebo mimozemšťania. Život tragického hrdinu nemusí byť celú hru čierny. Veď aj Hamlet mal pekné chvíle s Oféliou. Aj keď na konci umrel a celý čas „depkárčil“ a zabíjal (nechtiac?). Dôležitá je jeho cesta a hlavne cieľ. Cieľ postavy je to, na čo by sme pri písaní mali dbať.

Tvorenie dramatického textu počas semináru Píšem? Píšem!

.....”
Keď sa inscenujú moje hry, nechodievam na skúšky. Dajte svojim hráť slobodu, nebud'te príliš konkrétni.

Komický hrdina, to je ten, ktorý nikdy neumrie?

Opäť, v antickej dráme to tak bolo. Dnes sa aj s komickými hrdinami experimentuje. Bavia nás celú hru a na konci si len tak umrú. Aj to sa môže stať. Ide stále o komického hrdinu? Áno. Je to ten, ktorý nás baví, rozosmieva? V tom primárnom význame áno. Napísať však komickú postavu a dobrú komédiu v súčasnosti je veľmi ťažké. Pokúšam sa o to už desať rokov a stále sklznem do tragikomédie alebo sociálnej drámy. Nevadí. Treba skúšať.

Autorské poznámky

Ak máte poruke Shakespearovho Hamleta, prelistujte ho a hľadajte v ňom autorské poznámky. Nájdete ich dokopy možno 10 a to je päťdejtstvá hra. Ak sa vám potom do rúk dostane hra Šesť postáv hľadá autora od Luigiho Pirandella, tak tam je tých poznámok ako maku, neskutočne detailných. Prečo autori používajú autorské poznámky? Chcú v nich ujasniť atmosféru, informáciu, ktorú nedávajú do replík postavám. Považujú to za nevyhnutné. Nevýhodou autorských poznámok je, že bránite čitateľovi vo fantázii a ponúkate mu len a len svoju predstavu. Máte na to absolútne právo, je to vaša hra, a keď si za autorskou poznámkou stojíte, nechajte ju tam, ak má svoje opodstatnenie, nech tam zostane. V autorských poznámkach sa často stretávame so scénickými poznámkami: „príde sprava“, „odchádza“, „stojí vedľa postele“, „kričí z druhej izby“, „vystrelí“ a tak ďalej. Tieto scénické krátke poznámky nám skôr dopomáhajú vo vizualizácii hry v predstavách a ujasňujú, kto v danej scéne na scéne zostáva. Je to praktické a jednako si s tým režiséri a herci urobia aj tak, čo chcú.

Seminár Píšem? Píšem!
v Pivnici, Vojvodina,
Srbsko.

Mám písať v divadelnej hre aj o svetle a scéne alebo nech sa trápia iní?

Pokojne môžete, ak trváte na svojom ako spomínaný pán Pirandello vo svojej hre Šesť postáv hľadá autora. V jednej hre mám ako miesto verejné záchody. Keď sa hra realizovala, scénograf Duško Krnáč sa prvýkrát chytil za hlavu, ako vyrieši scénografiu verejných záchodov. A urobil to veľmi umne. Potom som ho prekvapila miestom konania – cintorín – a hneď v prvom obraze sa kope hrob. Nechajte scénografom ich priestor, oni sa s tým vedia pohrať aj technicky, o čom my autori vieme len snívať. Ale nemusíte opisovať tieto informácie, pretože je veľmi zaujímavé sledovať, ako vašu hru inscenuje režisér s hercami vo svojom videní, vo svojej interpretácii. A verte, že práve to vás posunie ďalej. Keď sa inscenujú moje hry, nechodievam na skúšky, som veľmi zvedavá, ako si s nimi dali rady, a mnohokrát zostávam prekvapená, čo všetko v danej hre našli. Dajte svojim hráť slobodu, nebud'te príliš konkrétni.

Dejstvá, výstupy, obrazy, neobrazy

Shakespeare aj pán Molière členili svoje hry na päť dejstiev. Tie obsahovali výstupy. Klasická stavba drámy, mierny upgrade Aristotelovej poetiky a jeho pravidiel (odporúčaní). Potom prišiel realizmus, moderna, postmoderna – dejstvá zmizli, výstupy zmizli, dadaizmus si robil s vizualizáciou textu pieskovisko s formičkami a teraz ani Pánboh nevedel, ako to presne je. Dejstvo nám uceluje jeden z bodov Aristotelovho dramatického oblúka (expozícia, kolízia, kríza, peripetia, katastrofa/katarzia). Obraz je akoby dramatickou

.....”
Už sa nedá napísať klasická tragédia alebo komédia... Ale to je v poriadku, veď aj dráma je len človek a ide s dobou.

situáciou, ktorá môže mať niekoľko výstupov. Každý nový výstup privádza so sebou vstup novej postavy do príbehu. Ak to použijete takto, je to čitateľné, prehľadné, interpretátori sa vedú v texte orientovať. Ale opäť – nemusíte. William Klimáček používa obrazy – nečísľuje ich, ale pomenuje ich ako kapitoly v beletrii. Ja píšem v obrazoch a tiež im dám niekedy názvy. Je to len kvôli akémusi organizovaniu tej hry, kedy sa začína, kde jej stred a kedy sa končí – povedané úplne laicky.

3. Píšem pre seba či pre niekoho iného?

Najväčšia odmena pre autora: realizácia hry

Písať do šuplíka nemá zmysel. Svoje hry treba ponúknuť. Obrovskou výhodou je založiť si vlastný divadelný súbor, v ktorom vaše hry dostanú život. Nie všetko, čo znesie papier, znesie aj javisko – ale to je zase na ďalšiu „metodickú príručku“. Ak nenájdete dostatočný počet ľudí, stačí jeden. Realizácia vašich diel vás naučí to, čo nenájdete v žiadnej knihe.

Chcem písať pre deti

Mám sa stať dieťaťom? – Pri všetkých cieľových skupinách je dôležité počúvať a vnímať, nepíšete hry pre seba, ale pre ostatných. Áno, nechávate v nich kusko seba, ale hlavne píšete pre nich. Dieťa potrebuje mágiu, ale nepotrebuje klamstvá. Často dôležité veci, ktoré potrebuje riešiť, sú už pre dospelého banalitou. Žiada si to veľmi veľa počúvať a hlavne sa vcítiť. Nemecký režisér Max Reinhardt v období realizmu tvrdil, že všetci sme hercami. Aj samotný dramatik, keď píše hry, je herec. Niečo na tom je, pretože pri písaní replík postavy treba žiť s každou postavou svoj vnútorný život, aby ste jej práve vďaka tomu „vcíteniu“ dali možnosť dýchať.

Chcem písať pre mládež – mám si dať do nosa pearking?

Divadelné hry pre mládež spočítam na jednej ruke. Je ich žalosťne málo. A je to problém. V súčasnosti nájdete veľmi dobrú beletriu pre tínedžerov, ktorá sa dá dramatizovať. Dramatizácia má svoje osobité zákony (možno v ďalšom článku) a je dôležité, aby pri nej nešušťal papier. Opätovne platí: počúvať, vnímať a vcítiť sa. Každý z nás tínedžerom bol, je alebo len bude. A hlavne, mladí ľudia sú super, povedia vám, o čom by mali byť hry, s čím bojujú, a vy opäť zabudnite, že sú to pre vás banality.

Chcem písať pre dospelých – mám si pestovať depresie?

Dospelí už, bohužiaľ, strácajú spontánnosť a otvorenosť. Viac frflú a sťažujú sa, ako by mali inovovať samých seba a svet okolo. Tém pre dospelých je však viac a väčšina autorov píše pre nich alebo o nich. Dávajte si však pozor, aby ste neupadli do klíše alebo do kopírovania, čo tu už raz bolo. Aj taký Shakespeare aj Molière písali hry najmä o svojej súčasnosti.

Chcem písať pre seniorov – mám začať zabúdať?

Moja obľúbená cieľová skupina. Majú v sebe všetko, čo predošlé cieľové skupiny, ale v jednom. Dokážu byť dieťaťom, mať ješitné nálady ako tínedžer alebo ufrlanosť dospelého. Sú to veľmi farebné postavy. Keď im dáte akékoľvek konanie, prinesie vám to úspech. A hlavne veľa múdrosti.

Chcem, aby hru zahráli tak, ako som ju napísal/a

V tomto prípade ponúkam tieto možnosti:

- a) režirujete si hru sami,
- b) stojte neustále režisérovi za chrbtom,
- c) registrujte sa v LITE a obrňte sa autorskými právami,
- d) odložte pero do šuplíka,
- e) v každej autorskej poznámke sa citovo vyhrádzajte potenciálnym realizátorom,
- f) vyhladajte si termín „sloboda slova“.

Píšte, ako cítite, cibrite svoju techniku, vnímajte, komunikujte, nebojte sa chýb, tie posúvajú a ukazujú, kadiaľ ísť. Vaše hry budú ako vaše deti. Kým sa naučia chodiť, rozprávať a žiť na tomto svete, potrebujú čas. Nechajte im ho. A nechajte ho aj sami seba. A hlavne, prijímajte kritiku (objektívnu!), nenechávajte sa dlho tľapkať po pleci, ale pýtajte sa čitateľov/divákov, čo nefunguje, čo zlepšiť, kam sa posunúť. Píšte, ako počujete... (srdcom). •

Obrovskou výhodou je založiť si vlastný divadelný súbor, v ktorom vaše hry dostanú život.

Mgr. art. Katarína Hitzingerová, ArtD.

Študovala na Akadémii umení v Banskej Bystrici divadelnú vedu, filmovú dramaturgiu a scenáristiku, filmovú dokumentárnu tvorbu. Po magisterskom štúdiu odcestovala do Ameriky, kde v meste Lake George pracovala ako asistentka v divadle Lake George Dinner Theatre a učila na Univerzite Adirondack Community College v Queensbury. Počas jej pôsobenia divadlo v Glenn Falls inscenovalo jej hru I forgot (Zabudla som). Po návrate na Slovensko pracovala ako prodekanica na Fakulte dramatických umení AU. Jej dramatické hry boli inscenované okrem Slovenska v Srbsku, Maďarsku a USA. Je laureátkou mnohých literárnych a divadelných súťaží. Štyri roky písala scenáre pre RTVS – relácia Regina. V Srbsku (vo Vojvodine v Pivnici) založila v roku 2010 medzinárodný seminár tvorivého dramatického písania Píšeš? Píšem!, ktorý podporuje literárnu tvorbu dolnozemskejších Slovákov. Okrem pedagogickej činnosti sa venuje písaniu dramatických textov, dramaturgii a réžii na Slovensku a v zahraničí.

VÝBER Z OCENENÍ:

- 1. miesto v súťaži o pôvodný dramatický text Vejk up, vyhlásenú divadlom Na peróne v Košiciach (január 2010) za divadelnú hru Postav stenu, zasad' ženu.
- Laureát 44. ročníka Palárikovej Rakovej (2011), Zlatá medaila Jána Palárika a Cena obce Raková pre Divadelný súbor Jána Chalupku za inscenáciu hry Kataríny Mišíkovej Zabudla som.
- Cena za najlepšie predstavenie na 8. festivale Zuzany Kardelisovej za inscenáciu Zabudla som v predvedení Divadelného súboru Jána Chalupku z Brezna v réžii Ľuboslava Majeru (2011)
- Cena za najúspešnejšie predstavenie slovenského autora Divadla Janka Čemana z Pivnice (Srbsko, Vojvodina) za inscenáciu Kto sme? A sme vôbec? autorky Kataríny Mišíkovej v réžii Jána Kmečka (2011) – festival DIDA, Pivnica, Srbsko
- a ďalšie

ZA
NA
PO
TR
BB
NR
KE
LE
CA
MI

PÍŠ

ARTÚR
2021

Chceme zažiť tvoj príbeh
na javisku Bábkového divadla Žilina!

Bábkové divadlo Žilina a Národné osvetové centrum vyhlasujú 13. ročník súťaže
pôvodných dramatických textov pre deti a mládež ARTÚR 2021

Cieľom súťaže ARTÚR je poskytnúť priestor pre vznik pôvodných dramatických
textov a divadelných hier pre deti a mládež v slovenskom jazyku.

Do súťaže sa môžu zapojiť tak profesionálni, ako aj amatérski autori od 18 rokov.
Súťažné texty vyhodnotí odborná porota. Uzávierka súťaže je 16. 4. 2021. Vyhlásenie
výsledkov sa uskutoční počas festivalu Bábková Žilina 2021. Víťazný text môže byť
v nasledujúcich dvoch divadelných sezónach uvedený v Bábkovom divadle Žilina.

Podmienky súťaže:

Neoznačené, doposiaľ nikde nepublikované a neinscenované texty, v strojopisnej úprave A4 doručte v troch exemplároch vrátane digitálnej kópie na CD/USB nosiči osobne alebo poštou na adresu: Bábkové divadlo Žilina, Kuzmányho 6, 011 37 Žilina. Obálku označte heslom ARTÚR 2021. Do obálky s textami vložte zalepenú neoznačenú obálku s vašimi údajmi: Meno a priezvisko, dátum narodenia, adresu trvalého bydliska, telefónne číslo a e-mailový kontakt. Texty a médiá prijaté do súťaže sa autorom nevracajú.

Viac informácií nájdete na webe:
www.bdz.sk, www.nocka.sk

Tvorivosť nie je
vekovo obmedzená.

bábkové
divadlo
žilina

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

Dávid Smolka v inscenácii hry Šumienky
na festivale Scénická žatva 2019
Réžia: Vladimír Mores

ŠUMIENKY

OBSADENIE: 1 muž
ŽÁNER: komédia
OSOBY: PATRIK

VLADIMÍR MORES • FOTO | Jakub Jančo

PATRIK: Dnes ráno, keď som sa pozrel do zrkadla, zistil som, že stále vyzerám rovnako. Aj včera som vyzeral rovnako, aj predvčerom, a pravdepodobne aj zajtra budem vyzerat tak isto. Hľadím, hľadím do zrkadla a tvár, ktorá na mňa pozerá, hovorí: „Ahoj, Patrik, ako sa máš? Ja sa mám dobre, a ty?“ Hm, ja tiež. Som mladý, sympatický, úspešný muž, s trochu väčším nosom, ale bielymi zubami.

Niekedy sa mi stáva, že ma ľudia na ulici spoznávajú. Napríklad, kráčam si po chodníku a oproti mne idú dve mladé šumienky. Robím sa, že ich nevnímam, snažím sa akoby dívať inde, ale jedným okom ich veľmi podrobne skúmam. Nohy, lýtko, stehná, zadok, prsia, a nakoniec vlasy a ksicht. Ksichtíky majú pekné, príťažlivé, usmievajú sa. A keď ich míňam, baby sa pozrú najprv na mňa, potom na seba a pustia sa do smiechu. Nechápem to. Potom si uvedomím, že ma asi spoznali. Určite ma videli v telke. Áno, bol som v telke. Ale o tom až neskôr. Najprv vám poviem niečo o svojej práci. Som skladník, robím v sklade na automobilové súčiastky. Jazdím tam na vysokozdvížnom vozíku. Je to ťažká práca, ale baví ma. Vykladám palety so súčiastkami z kamiónov a iné palety zase do kamiónov nakladám. Veľa chalanov v mojom veku robí v sklade. Je to náročná práca pre silných chlapov. Nie je to veľmi pre baby. Preto sme u nás v robote takmer

všetko chalani. Máme tam iba dve baby, ale tie nie sú nič moc. Nie sú to žiadne šumienky. Sú to baby. Nevie, či šumienky majú záujem o chalanov, čo robia v sklade. Veľa nad tým premýšľam v poslednom čase. Hlavne nechcem všetko nechať na náhodu. Rozhodol som sa na seba trochu popracovať. V lete som začal chodiť do fitka a od septembra chodím na dramatický krúžok. Venujem sa divadlu. Som amatérsky herec. Myslím si, že ako herec mám u šumienok väčšie šance. Baby letia na hercov. To je jasné. Stále o tom čítam v novinách, ako herci striedajú partnerky. Nečakám, že u mňa to tak bude zo dňa na deň. Ale raz to príde. Raz, keď budem známa osobnosť. A že to nie je úplne nereálne, dokazuje fakt, že som bol už dvakrát v telke. Hral som v rodinných prípadoch. Hoci iba vedľajšie roly, ale na začiatok stačí. Točili sme jeden deň, hral som akéhosi dementa v parku a dostal som 70 eur, čo ma potešilo, ale ja to pre peniaze nerobím. Druhýkrát som hral policajta, tiež vedľajšia rola, a tiež jeden deň za 70 eur. Práca v telke je super. Chalani v robote hovorili, že som bol presvedčivý a že som dobrý herec. To mi dodalo trochu sebavedomia a nádeje, že podobný názor budú mať aj nejaké šumienky. Len kde ich nájsť, kde sú schované? Áno, vidím ich kráčať po ulici alebo sedieť na terasách, ale čo s tým? To mám za nimi prísť a povedať:

Teatro in vitro: Šumienky
Réžia: Vladimír Mores

Monodráma Šumienky v réžii autora
Vladimíra Moresa sa na celoštátnom kole
súťaže divadla mladých FEDIM 2019
umiestnila v Zlatom pásme
a získala návrh na postup
na Scénickú žatvu.

„Čaute, ja som nejaký Paťo a bol som dvakrát v telke. Neskočíme na pizzu alebo na zmrzku, alebo do mekáča, alebo do kina? Viete, ja robím divadlo, môžem vás pozvať na premiéru, išli by ste? Nie? Tak nič.“ Keď tie šumienky sa stále iba smejú. Ale na čom sa smejú? Som hádam ja taký smiešny? Pripadá im moja tvár smiešna? Alebo môj veľký nos? Ťažko povedať. Možno tým smiechom zakrývajú rozpaky. Boja sa, aby neboli trápne. To sa im dobre smeje, keď sú dve alebo tri, a ja som sám. Sú v presile, a preto sa smejú. Keby bola len jedna, sama oproti mne, určite by sa nesmiala. Sklopila by zrak, začervenala sa a... A nič. A ja by som k nej pristúpil, celkom blízko, jemne by som sa jej dotkol pleca, a povedal: „Ako sa voláš?“ Ona by trochu ustúpila, a stále so sklopenými očami by povedala: „Zuzana.“ Potom by sa pozrela na mňa, a povedala: „A ty?“ „Ja som Paťo, čau.“ A začali by sme sa rozprávať. Najprv by som sa jej spýtal, ako sa má. Ona by povedala, že dobre, a ty? Ja tiež dobre. A začali by sme kecať o hocičom. Napríklad o hercoch. Teda túto tému by som nenápadne začal ja, lebo som v nej doma a baby na to letia.

Ukážte mi babu, ktorá neletí na hercov. Tým nechcem povedať, že som už nejaký veľký herec. Zatiaľ som len amatér, začiatovník. Tretí mesiac chodím do dramatického krúžku a dvakrát som hral v telke menšiu postavu. No čo. Na začiatok celkom dobré, no nie? V dramatickom krúžku robíme zatiaľ len krátke scény alebo etudy, ale za také dva mesiace začneme robiť veľkú hru. Dúfam, že dostanem nejakú dobrú, veľkú postavu. Musím na sebe pracovať. To povedal aj náš učiteľ. Že vraj talent sa nedá získať.

S tým sa treba narodiť. Kto nemá talent, nikdy nebude dobrý herec. Ale aj talent sa musí rozvíjať, zdokonaľovať.

Dosť často chodím do mestského divadla. Tam už robia samí profesionálni herci, ktorí majú veľký talent. S jedným z nich som sa skamarátil, volá sa Jano Dobrík a je to veľmi dobrý herec. Hráva aj v seriáloch veľké postavy. Keď urobíme predstavenie v dramatickom krúžku, pozvem ho na premiéru. Som zvedavý, čo mi povie, či ma pochváli alebo povie iba: „Nebolo to zlé.“ Uvidíme. Jano je môj vzor. Divadlo je super, a preto, šumienky celého sveta, ku mne!

Občas mi napadá myšlienka a hovorím si, ktorí ľudia chodia do roboty radi a ktorí neradi. A zároveň si hovorím, ku ktorej skupine patrím ja? Som šťastný vo svojej práci? Mám ju naozaj rád? Alebo mám ju viac rád ako nerád? Pretože aj ja mám dni, keď mi moja práca vyložene lezie na nervy.

Môj kamarát Rudo sa mi často sťažuje, ako ho práca deprimuje. Ja mu na to: „Rudko, klídek, musíš hľadať. Kto hľadá nájde.“ Rudo mi na to: „To viem aj bez teba, ty dilino! Ale nájsť dnes dobrú prácu, ktorá by ťa zaujímala, je fest ťažké.“ „Rudo, ty máš nafiť prácu, ale zase máš super frajerku.“ Ja mám dobrú prácu a som voľný, zatiaľ. Takže aj ja hľadám. Veľmi sa mi páčia šumienky. Brunetky, blondínky, ryšavé. Rád sa na ne pozerám. Hlavne v lete, keď sa vyberiem do mesta. Len si tak chodím ulicami mesta a pozorujem baby. Niektoré chodia samy, niektoré v skupinkách a niektoré so svojimi chalanmi. Chodím tak dlho, až vysmädnem, tak si sadnem na nejakú terasu a dám si kofču.

„Ukážte mi babu, ktorá neletí na hercov.“

Sedím, pijem studenú kofolu, pozerám sa do slinka a hovorím si, aký krásny je život.

Minule som mal živý sen. Videl som obrovskú sálu, v strede ktorej bol obrovský stôl. Okolo stola bolo strašne veľa šumienok, ktoré sa smiali a v rytme hudby tancovali a niektoré tancovali aj na stole. A vtom som prichádzal ja na vysoko zdvižnom vozíku a viezol som paletu, na ktorej bolo veľa kremešov a veterníkov a šľahačkových torty. Nacúval som s vozíkom k stolu a položil som paletu so zákuskami na stôl. Baby začali šaliať. Brali si kremeše a veterníky a džgali si ich do úst. Niektoré šumienky si vysadli ku mne na vozík a ja som začal s vozíkom krúžiť okolo stola. Jedna šumienka v minisukni spadla zadkom rovno do zákuskov. Na okamih som zbadal jej nohavičky celé od šľahačky. Šumienka zobrala dva kremeše a hodila ich do tváre oprotistojacej šumienke, ktorá sa práve na niečom smiala, a preto mala otvorené ústa. Kremeše jej vleteli rovno do otvorených úst. Na chvíľu sa zarazila, potom zobrala veterník a švacla ho na hlavu súperke. Začala sa ozajstná šľahačková vojna. Zákusky lietali priestorom, niektoré padli na zem, iné skončili na hlavách šumienok. Bola to obrovská zábava. Dídžej, ktorý bol v rohu miestnosti a púšťal od začiatku hudbu, teraz pustil skvelú muzičku, takú rytmickú, a riadne ju vyhulil. Stále som jazdil na vozíku okolo stola. Niekoľko kremešov pristálo aj na mojej tvári.

A zrazu jedna šumienka, jedna z tých krajších, vyskočila ku mne na vozík a začala mi obľžovať tvár celú zababranú od šľahačky. Pridal som rýchlosť a pobozkal som šumienku na šľahačkové pery. Strčil som jej jazyk do úst a ona urobila to isté. Cítil som sladkú chuť šľahačky a karamelu. Bolo to veľmi vzrušujúce. Začala sa mi točiť hlava. Zrazu som mal pocit, že je všetko biele, akoby celý priestor naplnila šľahačka. Nič som nevidel, len som počul hudbu, smiech a výkriky, ktoré sa však vzdalaľovali a napokon v diaľke zanikli.

Začul som blízko známy hlas: „Paťo, vstávaj, nespi, zabud' sa!“ Pomaly otváram oči a vidím nad sebou rozmazanú Rudovu tvár. Rudo ma miksľuje za montérkovú blúzu: „Čo si robil v noci, ty dilino! Korejci ťa vydrbú.“ Pomaly otvorím ústa, úsmev od ucha k uchu a poviem len jedno slovo: „Šumienky.“ „Ty dilino nadržaný!“ Rozčúli sa Rudo. „Ty chceš naozaj prísť o prácu. Poď, ideme!“ Pomaly vstávam a idem za Rudom. Vonku na chodbe ma už čaká môj krásny vysoko zdvižný vozík. „Počkám ťa na rampe, pohni si.“ Povie Rudo a trieli preč. Túto prácu zbožňujem. Sadám si na koženkové sedadlo, nohu na pedál, zasunúť kľúč a otočiť, chytiť volant a ide sa. Stlačím pedál šššš, vozík ticho vrčí a pomaly sa rozbieha. Šššš, milujem ten zvuk. Valím sa chodbou k rampe. Šššš, ideme na to! Šššš, šumienky, milujem vás! Poďte ku mne, čakám vás! Šumienky! •

ročník festivalu
neprofesionálneho
divadla a umeleckého
prednesu

SCÉNICKA
ŽATVA

www.scenickazatva.eu

14. – 20. DECEMBER 2020
ONLINE FESTIVAL

REČ JE O TEBE

MoDRé TRaKY, Vráble:
Zuzanka
Réžia: Štefan Foltán

Zuzanky majú patálie s vodami,
otec je tetrov, totka príliš krotká
a mama sotva ruku podá mi...
A tak je z vody sugestívna bodka.

.....
Jaroslav Broz

Od Zuzanky Hraškovie k Zuzane alebo od sociálneho k umeleckému

Scénické
interpretácie básne
Zuzanka Hraškovie
na Hviezdoslavových
Kubínoch

.....”
Ústredný konflikt
sa sústreďuje
na Zuzanku
– obeť
– a macochu
– tyrana

Azda príliš odl'ahčujúci, ba možno až cynický úvod
k tragickej básni Pavla Országha-Hviezdoslava.
Ide o štvorveršie, aké píše Jaroslav Broz k jednotlivým inscenáciám
na Hviezdoslavovom Kubíne do festivalového denníka,
a k Zuzankám Hraškovie ich napísal doteraz sedem
(citované sa viaže k 56. HK v roku 2010),
čo je aj dôkaz výskytu tejto témy na celoštátnej úrovni
za posledných desať rokov, pričom päť inscenácií sa objavilo
za posledné dva ročníky.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ • FOTO | Archív NOC

Pavol Országh-Hviezdoslav napísal Zuzanku Hraškovie na prelome 19. a 20. storočia, zaradená je v cykle kratšej epiky. Je to však viac dramatická ako epická báseň, balada v jedenástich strofách o záverečnom údele dedinskej polosiroty. Básnik namiesto širokých opisov, typických pre jeho rozsiahle epické básne, ju napísal v skratkovitých dialógoch, výkrikoch, zámlkách, možno povedať v desiatich výstupoch. Hviezdoslavovo dramatické čítanie sa prejavilo v dialogicky vyhrotených situáciách psychického a fyzického násillia, hrozivej prírodnej a sociálnej atmosfére, vypätej emocionálnosti načrtnutých postáv. Ústredný konflikt sa sústreďuje na Zuzanku – obeť – a macochu – tyrana. Hviezdoslavov realistický pohľad odhalil mimoriadne kruté podmienky, v ktorých Zuzanka žije, hoci používa len neveľa slov. No aj z nich vzniká obraz bitého a týraného dieťaťa, ktoré nemá miesto pri stole, kŕmi sa odpadkami zo zeme, je bité až do krvi, o urážkach, nadávkach, osočovaní a ponižovaní ani nehovoríac. Jeho skorá smrť bola len otázkou času a náhody. Hviezdoslav ju prenechal prírode a vyššej moci, aby takto zmiernil násillie, katastrofu a nárast drámy až do možného zabitia. Ťažko možno určiť z vonkajších prejavov macochy, či ide o jednoznačne zlý charakter, duševnú poruchu či nervovú labilitu, permanentnú

psychickú či fyzickú preťaženosť alebo len nenávisť voči nevlastnému dieťaťu, aby si uchránila a protežovala to vlastné. Záver básne („dvojný žiar“ v macochinej duši) naznačuje aj možné výčitky svedomia. Ani vedľajšie postavy nie sú veľmi zreteľné, sú naznačené detailom, z ktorého vychádza otec ako „tetrov“, prízerajúci sa a zľahčujúci konflikt, dokonca zahriakujúci dieťa („Čo vrieskaš?“ „Čuší!“). Teta, možno sestra zosnulej, konflikt rieši len ďalšou hádkou, nabrýzganím macochy, nie však pomocou dieťaťa; Jurko, nevlastný brat, vedome i nevedome vytvára zámienky na krutosť; a mŕtva matka, nemôže inak, mlčí. Celú drámu završuje a zároveň Zuzanku oslobodzuje od krutosti príroda, búrka a v nej voda ako hlavný aktívny činiteľ, odplavujúci nielen Zuzankino telo, ale najmä jej smutný život a osud. Báseň je teda tvrdým realistickým obrazom rodinných a úzko sociálnych vzťahov na oravskej dedine v minulosti, a nielen tam a vtedy.

Báseň je tak aj vhodným podkladom na ďalšie dramatické spracovanie a epické fabulovanie. Spomínané vlastnosti napokon využili aj profesionálni umeleckí tvorcovia iných druhov, spomeňme aspoň hudobného skladateľa Jozefa Grešáka a jeho monodrámu či minioperu Zuzanka Hraškovie (1973), ktorú teraz pripravuje Opera SND, či film Vincenta Šikulu a Franka Chmiela tiež s rovnomeným názvom (1991).

Televízny film
Zuzanka Hraškovie (1991)
Réžia: Franek Chmiel

DRK Úsmev, Babín
Pavol Országh Hviezdoslav: Zuzanka
Réžia: Anna Kurčinová, Ivana Kurčinová

Pre amatérov – recitátorov či divadelníkov – táto báseň v posledných desaťročiach minulého storočia bola len záležitosťou povinného čítania, kde-tu viac-menej úspešného prednášania na nižších stupňoch súťaží a skôr objektom zosmiešňovania, karikovania, ba až cynizmu.

Po prelome tisícročia však nastal spočiatku opatrný, postupne čoraz silnejší záujem o slovenskú klasiku v divadle aj prednese, ktorý sa v posledných rokoch výrazne spontánne prehĺbil, ba možno hovoriť až o prevahe klasiky a balady na úkor modernej a súčasnej literatúry. Medzi niekoľkými autormi – Janko Kráľ, Ján Botto – sa často objavuje aj Pavol Országh-Hviezdoslav a najmä jeho spomínaná balada.

Čo spôsobilo zlom vo vzťahu k Zuzanke Hraškovie? Môžeme si myslieť, že príčiny tohto javu pramenia v postupnom strácaní záujmu o čítanie a hľadanie nových textov a tém, v spoľahnutí na overené hodnoty; do reality však vstupujú aj iné podnety, dokonca len obyčajné náhody.

Príspevok nezachytáva podrobný komplexný prieskum, vychádza len z repertoáru recitačných kolektívov a divadiel poézie celoštátneho kola súťaže Hviezdoslavov Kubín po roku 2000. Fakty k tejto úvahe a porovnávaníu som však začala zbierať mimo Hviezdoslavovho Kubína na festivale divadla hraného deťmi Zlatá priadka v Šali, kde sa v roku 2005 predstavil s témou Zuzanky súbor Bosorky z Kopčian a nebol najlepšie prijatý aj preto, že sa svojou formou vymykal z rámca dramatickej tvorivosti, lebo ako napísal Mikuláš Fehér, „režisérky Ivana Bolebruchová a Monika Grňová išli cestou divadla poézie“. Tomuto žánru neraz chýba logika situácií, motivácia postáv, dramatická výstavba. Využíva princípy vzniku poézie, teda voľných asociácií, metafory, symbolu, nečakaného strihu, snového, teda nie vždy logického radenia obrazov a javiskových situácií. „Kolektív detí

reprezentoval nielen autora, ale gestom odloženia a oblečenia čiernych šatiek aj obyvateľov obce, pred ktorými sa príbeh odohrával a ktorí sa stali sudcom neľudskej macochy. Vzápätí sa stali skupinou detí, hrajúcimi sa so Zuzankou, neskôr náhrobnými kameňmi na cintoríne, ktoré prehovorili, lepšie povedané, vykričali do nebies svoju bolesť nad Zuzankiným trápením, a napokon aj rozbúrenými vlnami, strhávajúcimi nešťastnú Zuzanku. Pomalé tempo rozprávania (niekedy až priveľmi – na úkor dramatickosti situácie) akoby chcelo dať priestor Zuzankinej samote a bolesti po mŕtvej matke.“ (Javisko 3/2005) Súbor dostal na Gorazdovom Močenku – festivale kresťanského divadla – cenu za návrat k slovenskej klasike, čo dokazuje vtedajší výnimočný záujem o ňu. A treba povedať, že práve táto inscenácia a jej neprijatie na poli dramatickej tvorby detí boli najvýraznejším podnetom na nastolenie detských recitačných kolektívov ako súťažnej kategórie na Hviezdoslavovom Kubíne v roku 2006, kde sa dovtedy predstavovali len prezentačne a výberovo.

Úspešne inscenovaná Zuzanka Hraškovie sa tu následne objavila v rokoch 2010, 2015 a najmä v posledných dvoch rokoch 2018 a 2019 v niekoľkých spracovaniach. Porovnávať budem preto sedem inscenácií: Zuzanka Hraškovie súboru Druháci pri ZUŠ Vrbenského v Bratislave pod vedením Filipa Čechoviča; Hraškulča súboru Zdurnovie deti z Hriňovej v réžii Maje Zdurnej Fabrikovej; tri inscenácie pod názvom Zuzanka, a to súborov Úsmev z Babína pod vedením Anny a Ivany Kurčinovej, Zrkadlo z Kremnice pod vedením Petra Luptovského a MoDRé TRaKY vo Vrábľoch pod vedením Štefana Foltána. Zuzanka v meste bola inscenáciou súboru Svetlý tieň za čiarou z Partizánskeho v réžii Denisy Harinekovej a Zuzana súboru Fúzia z Veľkého Krtíša v réžii Silvie Svákusovej. Posledná inscenácia už súťažila v mládežníckej kategórii s vekovým priemerom nad 15 rokov.

Porovnávanie je sústredené najmä na tieto okruhy:

1. prečo si súbory vyberali Zuzanku Hraškovie na inscenovanie;
2. detský aspekt v téme básne a recitačnom kolektíve;
3. spracovanie násilia na javisku;
4. spracovanie smrti na javisku.

Prečo si súbory vyberali Zuzanku Hraškovie na inscenovanie? Na prvý pohľad sa zdá, že by to mohol byť ľahký prístup k básni, ktorá je vo výberoch aj v čítankách a deti ju zo školskej literárnej výchovy dobre poznajú. Druhým príčinným javom by mohol byť výchovný zámer v kolektívoch s narastajúcimi sociálnymi rozdielmi, ako ich vnímame v rôznych regiónoch Slovenska. Pri hlbšom prieskume zisťujeme, že sociálna téma pri výbere tohto titulu nehrala vždy rozhodujúcu, ale vo všetkých prípadoch dôležitú úlohu. Najmarkantnejšie to bolo v prípade začínajúceho bratislavského súboru Druháci, ktorý k spracovaniu básne pristúpil so značným realizmom: „S podobnou nespravodlivosťou, šikanovaním a nepochopením, aké zažíva Zuzanka Hraškovie, sa, bohužiaľ, aj dnes stretáva množstvo detí a mladých ľudí, a preto o tom

Po prelome tisícročia nastal spočiatku opatrný, postupne čoraz silnejší záujem o slovenskú klasiku v divadle aj prednese.

DS Zdurnovie deti, Hriňová
Hraškulča
Réžia: Maja Zdurná Fabriková

treba neustále rozprávať a poukazovať na to. Možno preto je balada taká obľúbená. Rozprávali sme sa o tom, snažili sme sa hľadať paralely medzi príbehom z balady a dnešným skutočným svetom. No a keď už sme na inscenácii pracovali, jeden prípad šikany sme dokonca riešili, jedno dievčatko sa nám priznalo, že sa stalo obeťou, a museli sme to riešiť aj s vedením školy.“ (Filip Čechovič, Spravodajca 65. HK). Tínedžerská inscenácia Zuzana z Veľkého Krtíša tiež sledovala, skúmala a rozvíjala sociálne zázemie dospievajúceho dievčaťa v rodine aj kolektíve. „Ako režisérka som sa po zhliadnutí mnohých iných interpretácií tohto textu dlho bránila siahnuť po Zuzanke Hraškovie. Napriek tomu si ju deti presadili. Povedala som si, dobre, ale poďme sa na Zuzanku pozeráť inak, vašimi očami, ako by vyzerala dnes vo vašom svete, čo sa jej môže prihodiť v tomto čase. To bolo základné zadanie, ktoré nám celkom sadlo, a decká tam našli veci, ktoré sa ich bytostne dotýkajú, buď osobne, alebo niekoho z ich okolia. A potom vznikla skladačka: starý Hviezdoslavov text a súčasný pohľad mladých ľudí. Bola to naozaj predovšetkým ich práca a možno aj preto drsnejšie výrazy, ktoré ja v divadle nemám rada, ale takto to vraj je.“ (Silvia Svákusová, Spravodajca 64. HK).

Ani pre iné súbory nezostával sociálny rozmer básne bez povšimnutia, ale nebol až taký rozhodujúci pre výber: „Na inscenovanie nás motivovala viac atmosféra tohto diela než samotný dej, aj keď, samozrejme, má aj on čo ponúknuť. Po prvom čítaní sme si najviac uvedomovali pocity a emócie.“ Súbor Zrkadlo z Kremnice spracúval báseň prostredníctvom silne emocionálnych znakových obrazov, ale tiež si uvedomoval, že „takých Zuzaniek, akou je Zuzanka Hraškovie, je na svete, bohužiaľ, veľa aj dnes.“ (Peter Luptovský, Info 56. HK). Pre vznik inscenácie Zuzanka v meste súboru z Partizánskeho bol už však rozhodujúci jeden z obrazov básne, ktorý vyvolával ďalšie asociácie a inšpiroval na rozvinutie témy; bol to obraz Zuzankiných nôh. „Pred časom sme sa trochu hrali s Klimáčkovými textmi, kde sme tiež narazili na tento motív. A odrazu nám napadlo, že tieto motívy, tieto obrazy – nohy, vodu, utrpenie detí... by sme mohli spojiť. Takže za pár mesiacov sme spojili ‚nespojiteľné‘ a ono to začalo aj fungovať.“ (Denisa Harineková, Spravodajca 64. HK). Báseň teda neinšpiruje len sociálnou témou, ktorá môže vytvárať rôzne paralely so súčasnosťou, ale aj dramatickou stavbou, atmosférou, obrazmi, ktoré vyvolávajú reťazce asociácií

či môžu zapôsobiť ako symbol. V prípade dlhoročného vedúceho detských kolektívov vo Vrábľoch, Štefana Foltána, bola známa báseň materiálom pre metodické rozvíjanie umelecko-pedagogických zámerov v začínajúcom kolektíve detí: „Baladu poznali zo školy, tak som si povedal, že je to ideálny text na to, aby sa naučili, čo je to metafora, obraz, zástupný symbol a ostatné veci súvisiace s poetikou divadla poézie. Tento text je taký krásny a dobre napísaný, že sa na jeho základe dá robiť všetko – vzťahy, obrazy, práca s rekvizitou.“ (Štefan Foltán, Spravodajca 64. HK). Inscenácia sa vyjadrovala abstraktnejšou rečou obrazov a symbolov, no ani v nich sa nestrácala sociálna téma básne. Zaujímavý začiatočný impulz pre vznik inscenácie sa však objavil v súbore Úsmev v Babíne: „Mali sme tvorivú dielňu Stretnutie s bábkou, kde sme mali za úlohu vytvoriť nejakú bábku. Nám sa podarilo vyrobiť dievčatko, ktoré sme potom úplne náhodne a spontánne pomenovali Zuzanka. A následne si povedali, že spracujeme Hviezdoslavovu Zuzanku Hraškovie. Potom sme začali hľadať výtvarné a scénické formy vyjadrenia tohto príbehu, ktoré by boli predovšetkým blízke a zrozumiteľné deťom.“ (Anna a Ivana Kurčinová, Spravodajca 65. HK).

”
Hoci sme zvyknutí báseň radiť do literatúry pre deti, Hviezdoslavov zámer to zrejme nebol.

DS Druháci pri ZUŠ Vrbenského, Bratislava
Zuzanka Hraškovie
Réžia: Filip Čechovič

MoDRé TRaKY, Vráble:
Zuzanka
Réžia: Štefan Foltán

Deti a neraz až následne ich pedagógov oslovuje Hviezdoslavova báseň utrpením Zuzanky v jej rodinnom prostredí. Empaticky cítia jej bolesť, porovnávajú ju so životom a s trápením detí v súčasných rodinách a kolektívoch, nachádzajú paralely životných ciest, niekedy, žiaľ, aj s vlastným životom. Sociálna tragika, atmosféra básne, jej ponurosť a záverečná dráma vyvolávajú silné emócie. Deti vnímajú intenzívne aj niektoré detaily a obrazy básne, ktoré rozvíjajú nielen ich fantáziu, ale najmä citlivosť a súcit – blato, bosé nohy, búrka, voda, ale aj metla, ruka a i.

Hoci sme zvyknutí báseň radiť do literatúry pre deti, Hviezdoslavov zámer to zrejme nebol; osobitne pre detského čitateľa azda ani nepísal. Báseň je zaradená do kratšej epiky zo života dedinského ľudu a tak je aj správne ju vnímať, hoci téma dedinu iste presahuje. Je teda určená skôr pre dospelého čitateľa, a to nielen ako obrázok, ale aj ako básnická výchovná výstraha, kam až môžu zájsť hrubé spôsoby v rodinnom prostredí.

Dieťa ako čitateľ sa v básni samo dosť ťažko orientuje, najmä v dialogických častiach aj v celkovej stavbe. Z básne vníma skôr len útržky, z ktorých si samo intuitívne dotvára dej básne, pričom porozumenie mu sťažujú aj archaické slová či skratkovitá syntax viet. „Text je pre deti v tomto veku (pozn.: mladší školský vek) pomerne ťažký, je v ňom veľa archaizmov,“ hovorí vedúca oravského súboru A. Kurčinová. Básni nevládne detské vnímanie sveta, objavuje sa len v scéne na cintoríne,

inak je to tvrdý realizmus z pohľadu dospelého človeka.

Báseň sa začína in medias res uvedením mena hrdinky a jej charakteristikou dvomi slovami vyjadrujúcimi absolútnu zraniteľnosť a bezbrannosť ľudskej bytosti („Zuzanka Hraškuľča: púpavka, žubrienka.“). Za prvým veršom nasleduje obraz kúta s metlou a ubitým dieťaťom vrhajúcim sa na odpadok chleba. Pre divadelných inscenátorov pracujúcich s deťmi a rešpektujúcich ich psychické možnosti je takáto ponuka začiatku inscenácie dosť ťažko použiteľná. Spracoval ju jednoducho len začínajúci súbor Druhákovi z Bratislavy, ktorý sa najviac pridržiaval epickej línie básne, verne ju reprodukoval verbálne od začiatku do konca s náznakom realistického až insitného gesta. Aj on si však úvod zjemnil hudbou a predstavením postáv a vzťahov medzi nimi prostredníctvom znakového gesta.

Väčšina pedagogičiek najmä s mladšou vekovou kategóriou však hľadala cestu, ako dostať na javisko detský svet a pohľad na tragický osud tak, aby bol pre psychiku dieťaťa nielen ako vnímateľa, ale aj ako tvorcu prijateľný. Z toho dôvodu opúšťali verbálnu rovinu balady a slová nahrádzali jazykom vlastnejším deťom. Nachádzali ho často v detskej hre, ktorú Hviezdoslav do básne ani nezaradil, alebo vo folklorizujúcich prvkoch a riekankach (Hoja, Ďunda, hoj v inscenácii súboru Zdurovie deti). Hra, typická pre detský dedinský svet, a jej štylizácia sa tu stali podloží, z ktorého vychádzali mizanscény deja.

DS Fúzia pri ZUŠ Veľký Krtíš:
Zuzana
Réžia: Silvia Svákusová

.....”
**Akú formu
prezentácie násilia
voliť, aby sa
nezjemňovalo,
ale zasa
nepôsobilo
zničujúco
a devastačne
na tvorcov
i divákov?**

(V tejto súvislosti treba spomenúť aj tvorivú dielňu na Zlatej priadke 2012 pod vedením Ľubice Bekéniovej s názvom Zuzanka Hraškovie a podtitulom Folklórne motívy v dielach klasikov, Javisko 4/2012.) Z detskej hry Oli, oli Janko v inscenácii Úsmevu z Babína či z hry na babu a melódie detskej piesne Kohútik jarabý súboru MoDRé TRaKy z Vrábľa zasa vznikali scénické refrény, ktoré oddeľovali jednotlivé gradujúce výstupy. V ešte lepšom prípade vytvárali ďalší plán inscenácie. Vznikala tak často lyrická rovina, ktorá v básni absentuje alebo ju cítiť len kde-tu medzi veršami. Javiskové spracovania využívajúce osobité prvky zo sveta detí prinášali jednak zjemnenie drámy, jej zľahčenie či celkom nečakaný výklad, teda ďalšie obohatenie témy a deja (abstraktný vzťah medzi Zuzankou a Oli, oli Jankom v inscenácii Úsmevu z Babína). Týmto prístupom si niektoré inscenácie preniesli ťažkú drámu do svojho vlastného sveta hier, detských znakov a symbolov a celkom prirodzene ju spracovali. Hrou na skrývačku prechádzajúcou až do hry erotickej sa začínala aj inscenácia Fúzie z Veľkého Krtíša.

3 Hviezdoslav ako realista nič nezjemňoval. Vecnosťou a pravdivosťou vytvoril obraz bezohľadnosti, sebecka, hrubosti, krutosti a hystérie zabíjajúci krehký život. Obraz násilia je súčasťou básne aj inscenácií. Akú formu jeho prezentácie voliť, aby sa nezjemňovalo, ale zasa nepôsobilo zničujúco a devastačne na tvorcov i divákov? V tomto boli inscenácie dosť rozdielne, nielen formou, ale aj silou použitých prostriedkov. Druháci, ktorí si vybrali ako jediný zástupný znak pre inscenáciu, vyjadrovali násilie jednoducho macochinou bitkou Zuzanky – hlučnými údermi metly o zem v Zuzankinej tesnej blízkosti.

Fúzia z Veľkého Krtíša pracovala s rekvizitami znakov (hlina, voda, točiac sa stolička), ale aj so psychologizáciou postáv. Vďaka tomu tvorcovia rozšírili a konkretizovali charakter Zuzanky, macochy a otca, každého so svojimi nárokmi, očakávaniami, frustráciami súčasnej rodiny. V ich inscenácii sa macocha snažila spočiatku získať si Zuzanku, no práve ona jej ponuku odmietla a hľadala zbytočne útechu u otca, následne na nočnej ulici medzi súčasnou mládežou. V tomto kontexte násilie vznikalo verbálne kontrastom obsahu slov („Matka som“) s ich narastajúcou hlasovou intenzitou smerujúcou až k zúrivosti. V znakovnej reči inscenácie sa prostriedkom násilia stala hlina, ktorou macocha Zuzanku natiera, hoci predtým mal tento materiál aj iné, sexuálne významy.

Ostatné inscenácie pracovali na báze kolektívnej – zborovej či chórovej recitácie, ktorá stvárňovala obraz macochy, takže násilie na seba nepreberala a nebola zaň zodpovedná len jedna osoba, ale celý kolektív. V inscenáciách to nebola len „technická výpomoc zboru“, ale aj jasná

významová výpoveď súborov o kolektívnej vine mlčiacej a bezmyšlienkovite sa pripájajúcich k násiliu. Tento typ inscenácií prenášajúcich zodpovednosť z jednotlivca na kolektív používal často aj výmenu detí v role Zuzanky počas predstavenia. Môže tu ísť o pedagogický a etický postup nevystavovať jedno dieťa dlhodobo počas skúšobného procesu negatívnym pocitom a psychickej záťaží, zároveň mal tento model aj významovú rovinu – v živote sme neraz obeťami aj tyranmi bez toho, aby sme si to uvedomovali. Najmarkantnejšie sme to mohli čítať v inscenáciách z Kremnice a Vrábľa. Výmenu Zuzaniek dokonca výtvarne veľmi pôsobivo stvárnil kremnický súbor Zrkadlo. Ten systematicky využíval znakový jazyk scénografie a svetla, pre násilie však nemali vyhranený jeden znak. Mohli sme ho vnímať v metlách či vo veľkých vedrách naplnených vodou, ktoré dievčatá nosili v zrýchľujúcom sa pohybe na scéne. Silne ho bolo cítiť z pánskych kožených číziem, ktoré svetlo nečakane a prudko nasvietilo na stole. Predstavovali síce otca, naživo neprítomného, ale v danej situácii táto rekvizita vyvolávala tiež ďalšie významy. V inscenácii MoDRých TRaKov niekoľkonásobné vystriedanie Zuzaniek logicky korešpondovalo aj s hrou na babu. Násilie tu bolo znázornené v podobe postavenia Zuzanky na drevený štvorec s pieskom a okolo neho zhluku detí, ktoré v postupných sekvenciách násilný tlak zvyšovali od oslovovania Zuza s negatívnymi podtextmi až po silnejúce dobiedzanie sprevádzané krikom a pohybmi rúk so štvorcami, štipancami či s obhadzovaním pieskom, pripomínajúce situácie medzi deťmi, ktoré sa vršia na vybranom jednotlivcovi. Kolektív prebral meniace sa úlohy od násilia po chlácholenie aj v inscenácii Zdurnovie deti z Hriňovej. Zaujímavo a hrozivo, pritom esteticky krásne vyznievalo násilie vo zvukovom kánone či skôr echu v inscenácii z Babína.

Tak ako v bežnom živote sa násilie prejavuje nespočetnými formami, aj detské recitačné kolektívy si vedeli nájsť rôzne spôsoby umeleckého vyjadrenia od jednoduchých úderov palicou cez hľadanie znakov a ich použitie, výber rekvizít až po estetizáciu hrôzy. Dôsledkom násilia je v básni Zuzankino utrpenie a jeho spracovanie už nebolo také premenlivé. Utrpenie stvárňoval živý herec, dievča, v prípade Úsmevu z Babína aj bábka. Oblečená bola zvyčajne v bielom (košeľa, jednoduché šaty, často poškodené, niekedy doplnené folklorizujúcim motívom červenej farby), vyčleňovaná z kolektívu, ktorý býval zasa kostýmovaný v sivej či čiernej farbe. (Výnimku tvoril súbor MoDRé TRaKy, kde boli všetky dievčatá v rovnakom bielom kostýmovaní a chlapec, staby rozprávač v čiernom). V znakovnej reči utrpenie často sprevádzal kríž, nielen ako symbol cintorína, tvorený rôznymi

DRK Svetlý tieň za čiarou, Partizánske
V. Klimáček, P. O. Hviezdoslav:
Zuzanka v meste
Réžia: Denisa Harineková

spôsobmi (drevo, živé telá a i.). Samotnú Zuzanku, najmä jej krehkosť a túžby, dopĺňali niekedy rekvizity – kytička kvetov (Zrkadlo Kremnica), prekvapujúco jablko (Zuzanka v meste súboru z Partizánskeho).

Vyvrcholením básne a aj inscenácie je tragický skon hrdinky. U Hviezdoslava už samotný akt smrti nie je dramatický. Dramatizmus vrcholil nárekom na cintoríne. Následný obraz búrky je akoby opätovnou aktivizáciou pozornosti čitateľa a strhnutie dieťaťa „besným prúdom“ je už len vecným konštatovaním. V duchu dynamického vytvárania búrky a po nej už len pokojného prijatia údely Zuzanky ako jej vyslobodenia či uvedomenia si viny sa končila aj väčšina inscenácií. Pokojom sa však oslaboval záverečný vrcholiaci efekt predstavení a možná katarzia tak neprichádzala spontánne cez emócie, ale až po čase a racionálnejšom spracovaní zážitku.

Niektoré súbory uzatvárali inscenácie rámcujúcim motívom, ktorý príbeh dopĺňal (riekankou v spojení s obrazom tečúcej vody vo forme vlniacich sa tiel na zemi javiska v prípade Úsmevu z Babína). Zástupná rekvizita u bratislavských Druhákov (metly) zasa nečakane ukončila hlučným pádom na zem nielen život Zuzanky, ale aj svoje putovanie inscenáciou. Vo väčšine inscenácií sa v závere objavila živá voda, ktorá prinášala okrem katarzného účinku opäť ďalšie asociácie. Napríklad v MoDRých TRaKoch zlievanie vody z hrnčiekov do hrnčeka Zuzanky bolo možné vnímať vo všeobecnosti ako pridávanie kvapiek dovedy, kým poslednou pohár nepretečie a nespôsobí katastrofu. V predstavení z Partizánskeho sa kombináciou modernej poézie a klasického príbehu v skratke naznačilo, že aj z nevinného dažďa môže vziť smrť a zmariť všetky nádeje. V tínedžerskej Zuzane z Veľkého Krtíša voda symbolizovala až akýsi akt zasvätenia, a to

Vo väčšine inscenácií sa v závere objavila živá voda, ktorá prinášala okrem katarzného účinku opäť ďalšie asociácie.

nielen smrti, ale aj odovzdávania ženského či osudového tajomstva. Najdramatickejšie pôsobil záver v podaní Kremnice, keď javisko po dynamickom pohybe ľudí a materiálu (vedier, metiel, kostýmov) zostalo skutočne zaliate vodou a vyvolávalo asi najsilnejší bezprostredný emocionálny zážitok.

Hviezdoslavova báseň Zuzanka Hraškovie tak inšpiruje nielen na jednoduché vnímanie deja a drámy, ale vyvoláva celé rady spontánnych asociácií, ktoré vedú k ďalším úvahám a hľadaniam súvislostí s dnešným životom detí a mládeže. Výpovede tvorcov a ich inscenácie svedčia tiež o tom, že báseň nie je len „citovým dojákom“, sociálnou baladou, ale dielom, ktoré aj svojím jazykom a obrazmi inšpiruje stále na ďalšie umelecké bádanie, cesty a výsledky.

Na záver už len slová režisérky, ktorá stála na začiatku týchto úvah, Ivony Bolebruchovej: „Prečo som si vtedy vybrala práve tento príbeh? Myslím, že pre to isté, prečo by som si ho vybrala i teraz. Neskutočne krásne verše – Hviezdoslav je jednoducho jedinečný. No a tiež pre tú večne rezonujúcu tému – násilie páchané na deťoch. Nezáujem, nepochopenie, možno i vedomé nevšímanie, hluchota a slepota okolia. Dieťa a jeho bolesť. Telesná a duševná. Boľavé detské srdiečko.“ •

Príspevok bol prednesený na 2. ročníku konferencie Divadlo pre deti – východiská, podoby, perspektívy, ktorú organizovala VIOLA centrum pre umenie v Prešove 28. 8. 2020.

DS Zrkadlo, Kremnica
Zuzanka Hraškovie
Réžia: Peter Luptovský

Korálikový záves podľa Stanislavského alebo štvrtá stena v čase korony

Peter, Martina, Andrea, Lukáš a ešte presne ôsmi ďalší. Nie, nie sú to mená hercov. Sú to mená mojich spolusediacich v hľadisku. Viem aj to, že Martin musí ísť po predstavení s Andreou ešte do Tesca – došiel im chlieb. Peter je v divadle preto, že Lukášova frajerka nemohla, bolo jej zle. A nie, nepoznám sa. Len v prázdnom hľadisku skrátka stihnete zachytiť mená aj konverzácie o niečo lepšie. A tak sa ocitám vo zvláštnom svete mikropribehov. Až kým sa nezhasne.

Vďaka tomu, že v hľadisku sa zhasne a na javisku, naopak, začne, by sa z divákov mala stať anonymná, na pohľad vlastne pomerne homogénna masa. Lenže tentoraz to tak nefunguje. Pandémia koronavírusu toho zmenila veľa. Je nám jasné, že zmenila kultúrny svet – mnohých obrala o prácu, divadlá o divákov, divákov o divadlo. A do istej miery zmenila aj konvencie platné stáročia. Nech je totiž v hľadisku akákoľvek tma, tí sediaci v ňom už anonymnou masou zostanú ťažko. Herec už nevidí do tváre maximálne

prvým trom radom, ale vidí celé osadenstvo hľadiska. A zhruba po 20 minútach môže na Petrovej tvári vidieť, že Lukáš mu dlhuje minimálne pivo v... no asi v Tesco... keďže divadelný bufet zimnú terasu nemá, a tak je zavretý. Na druhej strane, na Andreinej tvári vidno nefalšované nadšenie, Martin sa ako milujúci partner a priemerne kultúrny človek drží statočne.

Ak sa zadívate do tváří divákov lepšie, tí, čo sa nudia, sa začnú cítiť previnilo, pretože už sa „anonymne“ nudiť nemôžu. Peter sa začne ošávať, asi sa hanbí. Tá žena, čo hrá matku, mu začne pripomínať tú jeho – akoby vedela, že myslí... A Jane, tej žene na javisku hrajúcej matku, chlapík v hľadisku vo svetle z H&M pripomína jej muža, keď myslí na Real Madrid. „Podľa toho, ako sa tváří, si dnes asi staval – chudák. Bože, vidí, že sa naňho pozerám?“

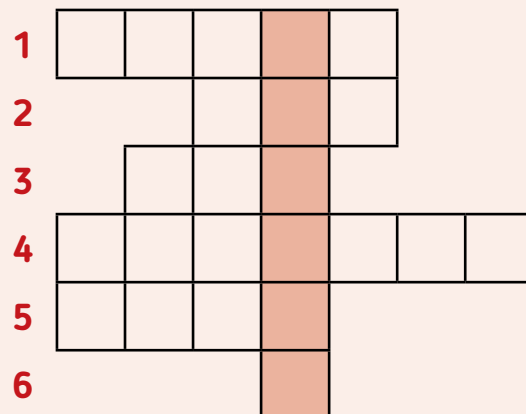
Tých, čo sa dnes rozhodli podporiť kultúru, je v hľadisku len o jedného viac ako tých na javisku. Stanislavského štvrtá stena sa mení na korálikový záves, ktorý má to najlepšie už za sebou. Ale vlastne jeho stav ideálne odráža objem investícií venovaných kultúre. Ak si však nedáme pozor, onedlho z neho môže byť už len deravá moskytiéra a magické „keby“ sa stane nevyhnutnou podmienkou nielen pre hercov, ale aj divákov a vôbec všetkých zúčastnených. •

Zuzana Galková

Okienka Mateja Feldbauera

Mladý divadelník čaká veľa od života, Pravda je však iná, Po rokoch nejedenia s okolím splýva, Obyčajná (dokončenie v tajničke)

1. Handra na začiatku javiska
2. Čo majú spoločné zubári a scénografi?
3. Keď sa ansámblu nepáči vedenie, urobia...
4. Prostá samomluva, nič len obyčajná samomluva
5. Rýmuje sa so sex (takmer)
6. Plyn, brzda, ...

(alebo nie)

Do baru vojde celý inscenačný tím a čašníik im hovorí: "Nemáme!"	Scénograf v second-hande. "Dobrý deň, hľadám semišovú flitrovanú perforovanú tylovú látku, ktorú by som mohol použiť ako horizont."
Čo robí sup keď nelieta? Supitá.	Predavačka mu neodpovie.
Ako sa nazýva sup pomocník? Support.	Ako nazývame stádo supov? Suprava.

Nové a pripravované projekty NOC-ky

Podcast V prvom rade

Vzdelávací videopodcast V prvom rade sa bude v 10 častiach venovať procesu tvorby divadelnej inscenácie. Profesionálni divadelníci prevedú divákov procesom prípravy inscenácie

od výberu a analýzy textu cez réžiu, scénografiu, kostýmy, hudbu, herectvo až po získanie licencie na text a marketing predstavení. Videopodcast určený neprofesionálnym divadelníkom, študentom a divadelným nadšencom si budete môcť pozrieť vo forme videa, vypočuť ako podcast už začiatkom roka 2021.

Výstava Divadlo väčších možností

Výstava Divadlo väčších možností mapuje vývoj slovenského ochotníckeho divadla od vzniku Osvetového ústavu v Bratislave. Návštevník výstavy môže sledovať 60 rokov

vytvárania štruktúr ochotníckeho divadla, zápasu s cenzúrou bývalého politického režimu, ale aj progresívnych myšlienok a inovatívnych prístupov, ktoré prekračovali hranice neprofesionálneho divadelníctva. Výstavu, v ktorej zaznejú aj autentické slová najväčších osobností slovenského ochotníckeho divadla, si môžete pozrieť v budove Národného osvetového centra od 16. decembra 2020 do 30. apríla 2021.

Oral history

V Roku divadla pracovníci Národného osvetového centra nakrútili sériu oral history rozhovorov s pamätníkmi ochotníckeho divadla a umeleckého prednesu. Vo viachodinových nahrávkach sa

budete môcť ponoriť do autentického rozprávania významných spolupracovníkov ochotníckeho divadelníctva – Vladimíra Štefka, Jaroslavy Čajkovej, Michala Kováča Adamova, Eleny Bakošovej, Ľubomíra Šárika, Vlada Benka, Jána Buzzásyho, Petra Königa, Štefana Orsága či Alžbety Vagadayovej. Kratšie úryvky z rozhovorov s vybranými osobnosťami si môžete pozrieť už počas online festivalu Scénická žatva v decembri. Celé rozhovory postupne zverejníme v priebehu roka 2021 vo forme videa aj podcastu.

Metodický vlog PREDNES

Metodickými videami s praktickými cvičeniami pre recitátorov a milovníkov umeleckého prednesu vás už od novembra sprevádza metodik a lektor Matej Struhár.

Vlog PREDNES ocenia žiaci a študenti základných umeleckých škôl, pedagógovia a pedagogičky a rovnako nadšenci, ktorí sa venujú umeleckej interpretácii poetických alebo prozaických textov. Vo videách uvidíte aj záznamy umeleckých prednesov z vrcholnej celoslovenskej súťažnej prehliadky Hviezdoslavov Kubín. Vlog nájdete na youtubeovom kanáli Národné osvetové centrum official.

OBJEDNAJTE SI ČASOPISY NA www.nocka.sk/obchod

V roku 2021 vyjde v NÁRODNOM OSVETOVOM CENTRE

ČASOPIS PRE AMATÉRSKE DIVADLO A UMELECKÝ PREDNES JAVISKO

ODBOBNÝ ČASOPIS SOCIÁLNA PREVENCIA

ĎALŠIE ZAUJÍMAVÉ ČLÁNKY NÁJDETE AJ NA MOJEUMENIE.SK

36 strán

84 strán

R • K
SL • VENSKEH •
DIVADLA
2 • 2 •

NÁJDI SI
SV • JE
DIVADL •

Pozývame vás
na podujatia
Roku slovenského
divadla 2020.

www.rokdivadla.sk

Organizátori:

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THEATRE INSTITUTE

Divadelný ústav, Slovenské národné divadlo a Národné osvetové centrum sú štátnymi príspevkovými organizáciami zriadenými Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

Hlavní mediální partneri:

rtv: .tasr.

Mediální partneri:

Pravda, aktuality.sk, bigmedia

kpd, Portál, JAVSKÉ, in.ba, CITYLIFE.SK